

PELAN INDUK PEMBANGUNAN WILAYAH KELANTAN SELATAN SEHINGGA 2030

Laporan Akhir

LEMBAGA KEMAJUAN
KELANTAN SELATAN
(KESEDAR)

Perunding :
AKADEMI AIDIT SDN. BHD.

<i>SINGKATAN</i>	<i>viii</i>
<i>RINGKASAN EKSEKUTIF</i>	<i>xi</i>
<i>EXECUTIVE SUMMARY</i>	<i>xvii</i>

KANDUNGAN

BAB 1: PENGENALAN	1
1.0 PENGENALAN	1
1.1 ISU DAN CABARAN	3
1.2 PENDEKATAN 20P	6
BAB 2: MODEL PEMBANGUNAN WILAYAH UNTUK KESEDAR	9
2.0 PENGENALAN	9
2.1 KONSEP WILAYAH	9
2.2 PERANCANGAN DAN PEMBANGUNAN WILAYAH	11
2.3 MODEL PEMBANGUNAN WILAYAH	13
2.4 KETIDAKSEIMBANGAN WILAYAH DAN PEMBENTUKAN WILAYAH PEMBANGUNAN DI MALAYSIA	19
2.5 PEMBANGUNAN WILAYAH PERBATASAN DI MALAYSIA	21
2.6 KEDUDUKAN KESEDAR	24
2.7 PROFIL ASAS	26
2.7.1 Profil Penduduk Fasa Awal	26
2.7.2 Daerah-Daerah Pentadbiran	26
2.7.3 Kawasan Pentadbiran Jajahan Gua Musang	27
2.7.4 Kawasan Pentadbiran Jajahan Tanah Merah	28
2.7.5 Kawasan Pentadbiran Jajahan Jeli	28
2.7.6 Kawasan Pentadbiran Kuala Krai	29
2.7.7 Kawasan Pembangunan	29
2.7.8 Ciri Semasa Penduduk Wilayah Kelantan Selatan	31
BAB 3: ELEMEN BUDAYA MASYARAKAT KELANTAN: REALITI DAN OPSYEN SUSULAN	35
3.0 PENGENALAN	35
3.1 TAKRIFAN BUDAYA	35
3.2 BUDAYA UMUM MASYARAKAT KELANTAN	35
3.3 BUDAYA SPESIFIK MASYARAKAT KESEDAR	37
3.4 BUDAYA SPESIFIK MENGIKUT KATEGORI: KONDUSIF DAN MENGEKANG	39

3.5	PROFIL UMUM SIKAP DAN PEMIKIRAN MASYARAKAT KESEDAR	40
3.6	PENGAMATAN HAKIKAT DALAM KONTEKS HALA TUJU WILAYAH KELANTAN SELATAN	44

BAB 4: SISTEM MAKLUMAT GEOGRAFI KESEDAR **49**

4.0	Pengenalan	49
4.1	Pengurusan Hartanah KESedar	49
4.2	Aplikasi Sistem Maklumat Geografi (GIS)	49
4.3	Konsep Asas GIS	50
4.4	Konsep Sistem Pengurusan Maklumat KESedar	51
4.5	Reka Bentuk dan Pembangunan Sistem	51
4.6	Penilaian Aset Hartanah Menggunakan Teknik GIS	54
4.7	Contoh Aplikasi GIS	56
4.8	Contoh Paparan Maklumat Tanah yang boleh dihasilkan oleh Sistem GIS	57
4.9	Pendekatan untuk Pelaksanaan Teknologi GIS	58
4.10	Penutup	60

BAB 5: PELAN PEMBANGUNAN SPATIAL WILAYAH KELANTAN SELATAN **61**

5.0	Pengenalan	61
5.1	Penilaian Pencapaian Pembangunan Semasa	61
5.2	Unjuran Pembangunan Sektor-Sektor Terpilih bagi Wilayah Kelantan Selatan	64
5.2.1	Taburan Penduduk KESedar	64
5.2.2	Pendapatan Penduduk Di Wilayah Bawah KESedar	65
5.2.3	Peluang Pekerjaan Di Negeri Kelantan	66
5.2.4	Kemudahan Pendidikan KESedar	68
5.2.5	Kemudahan Kesihatan Wilayah Di Bawah KESedar	69
5.3	Rangka Kerja Pembangunan Spatial Wilayah Kelantan Selatan	71
5.3.1	Hala Tuju Dan Strategi Pembangunan Jajahan Dalam Wilayah Kelantan Selatan	80
5.3.2	Strategi Pembangunan Jajahan Dalam Wilayah Kelantan Selatan Secara Umum	83
5.4	Dasar Dan Strategi Pembangunan Petempatan Bandar, Petempatan Desa Dan Koridor Pembangunan	84
5.4.1	Dasar-Dasar Utama	85

5.5	STRATEGI PEMBANGUNAN MENGIKUT JAJAHAN DI WILAYAH KELANTAN SELATAN	90
5.5.1	Jajahan Tanah Merah	90
5.5.2	Jajahan Gua Musang	98
5.5.3	Jajahan Kuala Krai	103
5.5.4	Jajahan Jeli	111
5.6	RINGKASAN CADANGAN PUSAT PERTUMBUHAN DAN LOKASI PROJEK-PROJEK UTAMA DI WILAYAH KELANTAN SELATAN	112
5.7	CADANGAN HALA TUJU WILAYAH KELANTAN SELATAN	114
5.7.1	Jajahan Gua Musang Sebagai Wilayah Sehenti	114
5.7.2	Jajahan Kuala Krai Sebagai Wilayah Warisan	115
5.7.3	Jajahan Jeli dan Jajahan Tanah Merah Sebagai Wilayah Ekopelancongan	115
5.8	PENUTUP	116

BAB 6: KERANGKA TERAS INISIATIF STRATEGIK KESEDAR 117

6.0	DASAR-DASAR ASAS PENGUBALAN INISIATIF STRATEGIK	117
6.1	TERAS INISIATIF STRATEGIK	118
6.2	FASA TINDAKAN INISIATIF STRATEGIK	122
6.3	DIMENSI MEKANISME PELAKSANAAN INISIATIF STRATEGIK	123
6.4	PECAHAN FOKUS STRATEGI	123
6.5	CADANGAN PROGRAM <i>QUICK WINS</i> UNTUK WILAYAH KELANTAN SELATAN	126

BAB 7: HALA TUJU TRANSFORMASI KESEDAR 2014-2030 131

7.0	Pengenalan	131
7.1	TERAS UTAMA PADA PENGUBALAN PETA JALAN HALA TUJU TRANSFORMASI KESEDAR 2014-2030	131

BIBLIOGRAFI 135

LAMPIRAN

LAMPIRAN 1	PELAKSANAAN GIS DAN MEMBINA PANGKALAN DATA SPATIAL KESEDAR (PERANCANGAN, LATIHAN, DATA, PERISIAN DAN PERKAKASAN)	139
-------------------	---	------------

SENARAI JADUAL

Jadual 2.1	Wilayah Pembangunan	20
Jadual 2.2	Agensi Pembangunan Wilayah Perbatasan Di Malaysia	22
Jadual 2.3	Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Gua Musang	28
Jadual 2.4	Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Tanah Merah	28
Jadual 2.5	Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Jeli	29
Jadual 2.6	Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Kuala Krai	29
Jadual 2.7	Penduduk Mengikut Jajahan Dari Tahun 1980 - 2010	31
Jadual 2.8	Pecahan Etnik Mengikut Jajahan, 2010	32
Jadual 2.9	Pecahan Komposisi Agama Mengikut Jajahan, 2010	32
Jadual 2.10	Purata Pendapatan Penduduk, 2007	33
Jadual 2.11	Pendapatan Per Kapita Penduduk Dan Kadar Kemiskinan, 2010	33
Jadual 5.1	Penilaian Pencapaian Pembangunan KESEDAR 1980-2010	62
Jadual 5.2	Unjuran Taburan Penduduk Mengikut Wilayah	64
Jadual 5.3	Unjuran Purata Pendapatan Bulanan Isi Rumah Mengikut Wilayah	66
Jadual 5.4	Unjuran Pekerjaan Mengikut Industri, Kelantan	67
Jadual 5.5	Piawaian Semasa Yang Ditetapkan Oleh Jabatan Pendidikan Negeri Kelantan	68
Jadual 5.6	Piawaian Semasa Bagi Guru Dan Bilangan Kelas	68
Jadual 5.7	Unjuran Kemudahan Pendidikan Mengikut Wilayah	69
Jadual 5.8	Piawaian Semasa Bagi Hospital, Klinik Kesihatan Dan Klinik Desa	69
Jadual 5.9	Unjuran Kemudahan Kesihatan Mengikut Wilayah	70
Jadual 5.10	Nisbah Katil Semasa (2014) Dengan Bilangan Penduduk Pada Tahun 2030	71
Jadual 5.11	Inisiatif Projek Ekonomi Utama Kelantan Mengikut Jajahan	73
Jadual 5.12	Pembangunan Konurbasi Bandar Wilayah Kelantan Selatan	80
Jadual 5.13	Penempatan Utama Mengikut Hierarki	85
Jadual 5.14	Hierarki Pusat Petempatan Di Wilayah Kelantan Selatan (Rancangan Struktur Negeri Kelantan 2003 - 2020)	86
Jadual 5.15	Langkah Pelaksanaan Pembangunan Pusat Petempatan Negeri Kelantan Mengikut Hierarki Dan Fungsi Yang Ditetapkan	87
Jadual 5.16	Langkah Pelaksanaan Pembangunan Spatial, Ekonomi Dan Persekitaran Bandar Dan Desa Yang Mampan	87

Jadual 5.17	Langkah Pelaksanaan Memperkukuhkan Institusi Bandar Dan Desa Bagi Mempertingkatkan Kualiti Perkhidmatan Bandar Dan Desa	88
Jadual 5.18	Langkah Pelaksanaan Membangunkan Kawasan Desa Dengan Menjalankan Kajian Lebih Terperinci Serta Penyediaan Kemudahan Prasarana Dan Kemudahan Masyarakat Yang Berkualiti	88
Jadual 5.19	Langkah Pelaksanaan Mengutamakan Pembangunan Di Sepuluh Kelompok Kawasan Pertumbuhan <i>Polycentric</i>	89
Jadual 5.20	Ringkasan Cadangan Pusat Pertumbuhan Dan Lokasi Projek-Projek Utama Di Wilayah Kelantan Selatan	112
Jadual 6.1	Cadangan Program <i>Quick Wins</i> Untuk Wilayah Kelantan Selatan	127

SENARAI RAJAH

Rajah 1.1	Kerangka Teras Pembangunan Luar Bandar	1
Rajah 1.2	Teras Inisiatif Strategik	2
Rajah 1.3	Fasa Tindakan	3
Rajah 1.4	Isu Dan Cabaran : Perundangan	4
Rajah 1.5	Isu Dan Cabaran : Politik	4
Rajah 1.6	Isu Dan Cabaran : Modal Insan	5
Rajah 1.7	Isu Dan Cabaran : Ekonomi	5
Rajah 1.8	Isu Dan Cabaran : Infrastruktur Dan Kemudahan Awam	6
Rajah 1.9	Isu Dan Cabaran : Perundangan	6
Rajah 2.1	Kawasan Pentadbiran KESEDAR	27
Rajah 2.2	Kawasan Pembangunan KESEDAR	30
Rajah 3.1	Rumusan Budaya Masyarakat Kelantan	37
Rajah 3.2	Langkah-Langkah Mengurus Transformasi Budaya KESEDAR	46
Rajah 3.3	Rumusan Realiti Budaya Masyarakat Kelantan	48
Rajah 4.1	Komponen GIS	51
Rajah 4.2	Struktur Pangkalan Data	53
Rajah 4.3	Pemilihan Prosedur Pendigitalan	54
Rajah 4.4	Alir Kerja Pembinaan Pangkalan Data GIS	54
Rajah 4.5	Paparan Maklumat Tanah Tiga Dimensi	57
Rajah 4.6	Integrasi Maklumat Topografi Dan Hak Milik	57
Rajah 4.7	Contoh Paparan Maklumat	58
Rajah 5.1	Peta Komponen Teras Strategi Pembangunan Fizikal dan Spatial Negeri Kelantan	78
Rajah 5.2	Peta Strategi Pembangunan Fizikal dan Spatial	79
Rajah 5.3	Peta Guna Tanah Semasa Wilayah Kelantan Selatan	82
Rajah 5.4	Cadangan Hala Tuju Wilayah Kelantan Selatan	114
Rajah 6.1	Dasar-Dasar Utama Nasional	117
Rajah 6.2	Teras Inisiatif Strategik	117
Rajah 6.3	Fasa Tindakan	122
Rajah 6.4	Dimensi Mekanisme Pelaksanaan Inisiatif Strategik	123
Rajah 6.5	Teras 1: Memperkasakan Organisasi Dan Memperkukuhkan Sistem Penyampaian	123

Rajah 6.6	Teras 2: Memangkin Ekonomi Berdaya Tahan Dan Berdaya Saing	124
Rajah 6.7	Teras 3: Mempertingkatkan Keupayaan Dan Membentuk Modal insan Berpengetahuan, Berkemahiran Dan Berprestasi Tinggi	124
Rajah 6.8	Teras 4: Membentuk Masyarakat Yang Sejahtera, Dinamik Dan Produktif	125
Rajah 6.9	Teras 5: Membangunkan Infrastruktur Dan Kemudahan Awam Yang Menyeluruh, Lengkap Dan Mudah Dicapai	125
Rajah 6.10	Teras 6: Mengurus Dan Melestari Transformasi Syumul	126
Rajah 7.1	Asas-Asas Pertimbangan Dalam Cadangan Model Hala Tuju Transformasi	132
Rajah 7.2	Unsur-Unsur Transformasi Islam Untuk KESEDAR	133
Rajah 7.3	Peta Jalan Hala Tuju KESEDAR 2014-2030	133
Rajah 7.4	Perincian Peta Jalan Hala Tuju Transformasi KESEDAR	134

SINGKATAN

AC	<i>Asbestos Cement</i>
AFTA	<i>Asean Free Trade Area</i>
ATV	<i>All Terrain Vehicles</i>
BP	Blok Perancangan
DARA	Wilayah Pahang Tenggara
DEB	Dasar Ekonomi Baru
DTM	<i>Digital Terrain Modelling</i>
ECER	<i>East Coast Economic Region</i>
EWS	<i>Early Morning System</i>
FAMA	<i>Federal Agricultural and Marketing Authority</i>
FELDA	<i>Federal Land Development Authority</i>
FELCRA	<i>Federal Land Consolidation and Rehabilitation Authority</i>
GIS	<i>Geography Information System</i>
IKS	Industri Kecil Sederhana
IKTISAD	Perbadanan Kemajuan Iktisad Negeri Kelantan
IMT- GT	<i>The Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle</i>
INTAN	Institut Tadbiran Awam Negara
IT	<i>Information Technology</i>
JAS	Jabatan Alam Sekitar
JENGKA	Wilayah Jengka
JPBD	Jabatan Perancang Bandar dan Desa
JPS	Jabatan Perparitan dan Saliran
KEJORA	Wilayah Johor Tenggara
KEMAS	Jabatan Kemajuan Masyarakat
KESEDAR	Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan
KETENGAH	Wilayah Terengganu Tengah

KPPB	Kawasan Perdagangan Pusat Bandar
KPPT	Kadar Pertumbuhan Penduduk Tahunan
KRT	Kawasan Rancangan Tempatan
KRTJ	Kawasan Rancangan Tempatan Jajahan
KSAS	Kawasan Sensitif Alam Sekitar
KTMB	Keretapi Tanah Melayu Berhad
LKW	Lembaga Kemajuan Wilayah
MARA	Majlis Amanah Rakyat
MARDI	<i>Malaysian Agricultural Research and Development Institute</i>
MBELB	Model Baru Ekonomi Luar Bandar
MDGM	Majlis Daerah Gua Musang
MQLI	<i>Malaysian Quality of Life Index</i>
MRSM	Maktab Rendah Sains MARA
MS	<i>Mile Steel</i>
OKU	Orang Kelainan Upaya
PBT	Pihak Berkuasa Tempatan
PBPT	Pihak Berkuasa Perancang Tempatan
PILB	Pelan Induk Luar Bandar
PIPLB	Pelan Induk Pembangunan Luar Bandar
PKINK	Perbadanan Kemajuan Iktisad Negeri Kelantan
PMU	Pencawang Masuk Utama
PPD	Pusat Pertumbuhan Desa
PPK	Pusat Petempatan Kecil
PPMS	Program Pembangunan Masyarakat Setempat
PPU	Pusat Petempatan Utama
PPU	Pusat Pertumbuhan Utama
PSK	Penyusunan Semula Kampung
PTE	Program Transformasi Ekonomi
PTJ	Pejabat Tanah Jajahan
PTK	Penilaian Tahap Kecekapan
PUNB	Perbadanan Usahawan Nasional Berhad

R&D	<i>Research and Development</i>
RDAs	<i>Regional Development Agencies</i>
RFN	Rancangan Fizikal Negara
RKK	Rancangan Kawasan Khas
RKT	Rancangan Kemajuan Tanah
RMK 10	Rancangan Malaysia Ke-10
RPS	Rancangan Pengumpulan Semula
RPT	Rancangan Pemulihan Tanah
RSN	Rancangan Struktur Negeri
RTJ	Rancangan Tempatan Jajahan
SKIM TRUST	Skim Transformasi Usahawan Sektor Ternakan
SMK	Sekolah Menengah Kebangsaan
TEMAN	Terminal Makanan Negara
TKPM	Taman Kekal Pengeluaran Makanan
TM	Telekom Malaysia
TNB	Tenaga Nasional Berhad
UiTM	Universiti Teknologi MARA
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia
UMK	Universiti Malaysia Kelantan
UPEN	Unit Perancang Ekonomi Negeri

RINGKASAN EKSEKUTIF

PENGENALAN

Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030 merupakan dokumen hala tuju yang penting khususnya untuk KESEDAR sebagai agensi pelaksana utama serta secara amnya bagi agensi-agensi atau badan-badan lain yang berperanan sebagai rakan strategik dalam usaha mentransformasikan Wilayah Kelantan Selatan. Pelaksanaan transformasi syumul yang dimatlamatkan untuk Wilayah Kelantan Selatan melibatkan lima fasa iaitu:

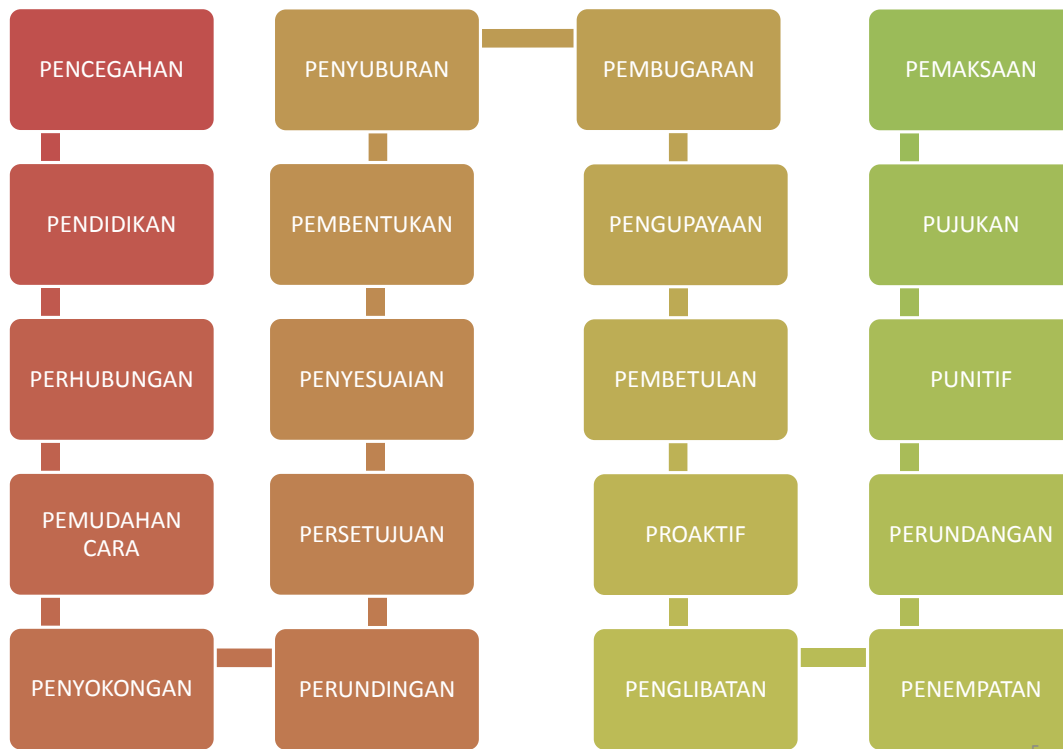
- i. Fasa segera (2014): Fasa penetapan landasan
- ii. Fasa jangka pendek (sehingga Disember 2015): Fasa pengukuhan
- iii. Fasa jangka sederhana (2016-2020): Fasa penerokaan
- iv. Fasa jangka panjang (2021-2025): Fasa pemampanan
- v. Fasa pasca jangka panjang (2026-2030): Fasa lonjakan kecemerlangan

ISU DAN CABARAN

Isu dan cabaran utama dalam usaha untuk merealisasikan transformasi syumul yang mampu melonjakkan Wilayah Kelantan Selatan sebagai sebuah wilayah yang maju dan dinamik merangkumi aspek perundangan, politik, modal insan, ekonomi, infrastruktur dan kemudahan awam serta budaya. Secara umumnya, usaha menangani isu dan cabaran utama berkenaan dapat dilaksanakan melalui menu Pendekatan 20P. (**Rajah R1**).

PENDEKATAN 20P

Rajah R1: Pendekatan 20P

RUMUSAN REALITI BUDAYA MASYARAKAT KELANTAN

Transformasi Wilayah Kelantan Selatan, budaya tempatan, sokongan politik dan anjakan pembangunan holistik menuntut pada:

1. Mewujudkan lebih banyak lagi peluang-peluang keusahawan dan perindustrian yang sesuai dengan budaya tempatan bagi menggalakkan penglibatan masyarakat.
2. Membentuk lebih banyak ikon kejayaan tempatan dengan membawa ke Wilayah Kelantan Selatan peluang-peluang keusahawanan dan perindustrian yang berdaya saing tinggi serta mempunyai kelangsungan hasil.
3. Menggubal satu sistem insentif dan perlindungan bagi menjayakan peningkatan kesungguhan politik dan anjakan strategi membangunkan Wilayah Kelantan Selatan, serta melindungi masyarakat daripada menjadi mangsa pada realiti industri.
4. Memberi kemudahan untuk menjayakan mana-mana cadangan oleh pihak KESEDAR, serta disokong oleh Kerajaan Negeri Kelantan, mesti diberi kemudahan untuk menjayakannya khususnya berkaitan peluang-peluang dari luar Kelantan yang tidak dapat dipindahkan ke Kelantan.

SISTEM MAKLUMAT GEOGRAFI (GIS) KESEDAR

Konsep dan pelaksanaan GIS yang dicadangkan untuk KESEDAR merangkumi, (i) pengurusan tanah KESEDAR; (ii) aplikasi sistem maklumat geografi; (iii) konsep asas GIS; (iv) konsep sistem pengurusan maklumat KESEDAR; (v) reka bentuk dan pembangunan sistem; (vi) penilaian aset hartanah menggunakan teknik GIS; (vii) contoh aplikasi GIS; (viii) contoh paparan maklumat tanah yang boleh dihasilkan oleh sistem GIS dan; (ix) pendekatan untuk pelaksanaan teknologi GIS.

PEMBANGUNAN SPATIAL

Unjuran Ke Atas Sektor-Sektor Terpilih Bagi Wilayah Kelantan Selatan

Unjuran dilakukan pada aspek-aspek berikut:

1. Taburan penduduk Wilayah Kelantan Selatan
2. Pendapatan bulanan isi rumah Wilayah Kelantan Selatan
3. Pekerjaan mengikut industri di negeri Kelantan
4. Kemudahan pendidikan mengikut wilayah
5. Kemudahan kesihatan mengikut wilayah

Rangka Kerja Serta Perincian Dasar Dan Strategi Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan

1. Rangka kerja pembangunan Wilayah Kelantan Selatan menjurus pada:
 - i. Hala tuju dan strategi pembangunan jajahan dalam Wilayah Kelantan Selatan.
 - ii. Strategi pembangunan jajahan dalam Wilayah Kelantan Selatan secara umum.
2. Dasar dan strategi pembangunan Wilayah Kelantan Selatan memperincikan:
 - i. Dasar-dasar utama untuk pembangunan petempatan bandar, petempatan desa dan koridor pembangunan.
 - ii. Strategi pembangunan mengikut jajahan di Wilayah Kelantan Selatan yang melibatkan Jajahan Tanah Merah, Jajahan Gua Musang, Jajahan Kuala Krai dan Jajahan Jeli.

Inisiatif Perdana

1. *Pembangunan Di Lojing*

- ⊙ Terletak di dalam koridor sub-pembangunan ECER.
- ⊙ Salah sebuah daripada empat Blok Perancangan (BP) bagi kawasan Rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) Gua Musang 2007-2020.
- ⊙ Berpotensi sebagai pusat pertumbuhan negeri pusat petempatan utama dengan fungsi-fungsi pusat perkhidmatan bertaraf sederhana dan tinggi, pusat tanaman sayur-sayuran utama negeri, pusat peranginan tanah tinggi utama negeri, kelompokan industri bagi produk hasil pertanian/bioteknologi, pusat institusi penyelidikan berasaskan pertanian dan pintu masuk utama negeri Kelantan dari Cameron Highlands (Pahang) dan Perak.
- ⊙ Mendapat galakan daripada Kerajaan Negeri Kelantan.

2. *Penubuhan Pelabuhan Darat*

Antara perancangan di Gua Musang adalah penubuhan sebuah pelabuhan darat dengan syarat dapat dibukti berlaku peningkatan aktiviti ekonomi, proliferasi pembangunan, rancangan konkrit untuk meningkatkan kualiti prasarana termasuk komunikasi darat.

Hala Tuju Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan

Hala tuju pembangunan Wilayah Kelantan Selatan menjurus pada usaha pengezonan jajahan-jajahan yang terlibat berdasarkan sumber dan potensi utama sama ada bersifat sedia ada, baharu atau dicipta iaitu:

1. Jajahan Gua Musang : Wilayah Sehati
2. Jajahan Kuala Krai : Wilayah Warisan
3. Jajahan Jeli/Tanah Merah : Wilayah Ekopelancongan

BIL.	JAJAHAN	CADANGAN PENGEZONAN	INISIATIF	
			BAIK PULIH/ TAMBAH BAIK	BINA
1.	Gua Musang	Wilayah Sehati	• Perbandaran • Petempatan utama • Sistem perhubungan (stesen keretapi, jalan utama dari Kuala Lumpur) • Tasik Ketitir: Ikon pusat rekreasi (tambah kedai dan infra) • Taman Negara • Gua Madu • Taman Etnobotanik • KESEDAR Inn • Ladang kelapa sawit	• Pusat komersial (pertanian dan sumber asli & mineral) • Pembangunan industri di koridor Gua Musang-Chiku • Sistem pengangkutan & pengurusan lalu lintas • Pusat rekreasi moden dan selesa di Kolam Air Panas Sungai Mering & Sungai Ber • Kawasan Rehat dan Rawat • Pusat membeli belah (pasar raya) seperti Giant • Pelabuhan darat • Hotel /Inap desa
2.	Kuala Krai	Wilayah Warisan	• Jalan utama • Muzium • zoo mini • Stesen keretapi • Tangga Bradley • Pengangkutan Awam • Ladang kelapa sawit • Industri, produk & promosi pelancongan • Imej & identiti desa • Ekonomi desa	• Kluster industri yang lebih luas (perkayuan, burung walit, produk hiliran, perkhidmatan) • Perkampungan Kebudayaan Kelantan • Pusat Pelancongan • Pusat Rekreasi Air Terjun Gunung Stong • Gerai-gerai moden di setiap tempat menarik • Inap desa
3.	Jeli/Tanah Merah	Wilayah Ekopelancongan	• Imej & identiti Bandar Tanah Merah • Kawasan & aktiviti perniagaan • Industri desa • Jalan utama • Pengangkutan awam • Kampung Orang Asli • Tasik Pergau • Pusat Membeli Belah Bukit Bunga • Lata Janggut • Lata Renyok • Kolam Air Panas Jeli	• Pusat pemasaran industri desa • Koridor pelancongan warisan & alam semulajadi • Pusat rekreasi di air terjun • Gerai-gerai moden di setiap tempat menarik • Inap desa yang selesa • Rangkaian kerjasama pintar & inovatif

KERANGKA TERAS INISIATIF STRATEGIK KESEDAR

Teras Dan Fokus Strategi

BIL.	TERAS	FOKUS STRATEGI
1.	Memperkasakan organisasi dan memperkukuhkan sistem penyampaian	⊙ Memperkasakan organisasi ⊙ Memperkukuhkan sistem penyampaian dan pengurusan ⊙ Memantapkan undang-undang ⊙ Mempergiatkan penyelidikan dan pembangunan
2.	Memangkin ekonomi berdaya tahan dan berdaya saing	⊙ Mendayaupayakan perancangan dan pembangunan ekonomi ⊙ Memajukan sektor pertanian ⊙ Meningkatkan pembangunan sektor pelancongan ⊙ Membangun dan memajukan sektor perindustrian ⊙ Meningkatkan sumber pendapatan keluarga
3.	Mempertingkatkan keupayaan dan membentuk modal insan berpengetahuan, berkemahiran dan berprestasi tinggi	⊙ Meningkatkan keupayaan dan pengetahuan melalui pendekatan holistik ⊙ Membentuk modal insan berkemahiran ⊙ Membentuk modal insan yang berakhlak, berilmu dan memiliki jati diri
4.	Membentuk masyarakat yang sejahtera, dinamik dan produktif	⊙ Membentuk masyarakat yang sejahtera ⊙ Membangunkan Wilayah Kelantan Selatan sebagai model wilayah Islam
5.	Membangunkan infrastruktur dan kemudahan awam yang menyeluruh, lengkap dan mudah dicapai	⊙ Membangunkan infrastruktur dan kemudahan awam yang selesa dan kondusif ⊙ Memantapkan pembangunan infrastruktur di Wilayah Kelantan Selatan
6.	Mengurus dan melestari transformasi syumul	⊙ Menyerlahkan peranan KESEDAR dan entitinya sebagai pemangkin sosioekonomi Wilayah Kelantan Selatan ⊙ Menterjemahkan prinsip memasyarakatkan pembangunan ⊙ Mengurus dan melestarikan transformasi bagi memperkukuhkan kredibiliti KESEDAR

CADANGAN PROGRAM QUICK WINS UNTUK WILAYAH KELANTAN SELATAN

Takrifan “Quick Wins” dalam konteks ini merujuk kepada inisiatif-inisiatif yang mana hasilnya dapat dijangka dalam masa kurang setahun dan dalam pelbagai bentuk pulangan seperti peningkatan sambutan masyarakat, tambahan hasil, peningkatan produktiviti, pemantapan imej dan kecekapan tadbir urus. Kerangka dan perincian bagi cadangan pelaksanaan program *quick wins* untuk Wilayah Kelantan Selatan merangkumi bidang, program, jangkaan pulangan dan pelaksana. Terdapat lima bidang yang digariskan untuk diberi tumpuan iaitu; (i) memperkasakan organisasi; (ii) memacu penghayatan masyarakat; (iii) memperkukuhkan modal insan dan komuniti; (iv) memangkin pembangunan ekonomi dan; (v) menyegerakan inisiatif anjakan paradigma.

EXECUTIVE SUMMARY

INTRODUCTION

The Master Plan for the Development of the Kelantan Southern Region 2030 is an important roadmap document particularly for KESEDAR as the key implementation agency and in general for agencies and other bodies who act as strategic partners in efforts to transform the Kelantan Southern Region. The implementation of the holistic transformation for the Kelantan Southern Region involves five phases:

- i. Immediate (2014): Setting foundation phase
- ii. Short-term (till December 2015): Strengthening phase
- iii. Medium-term (2016-2020): Exploring phase
- iv. Long-term (2021-2025): Sustaining phase
- v. Post long-term (2026-2030): Leap of excellence phase

ISSUES AND CHALLENGES

The main issues and challenges in efforts to realise the holistic transformation that thrust the Kelantan Southern Region as a thriving and dynamic region encompass the legal, political, human capital, economic, infrastructural and public facilities as well as cultural aspects. In general, efforts to address the main issues and challenges can be done through the 20P Approach. **(Figure R1).**

THE 20P APPROACH

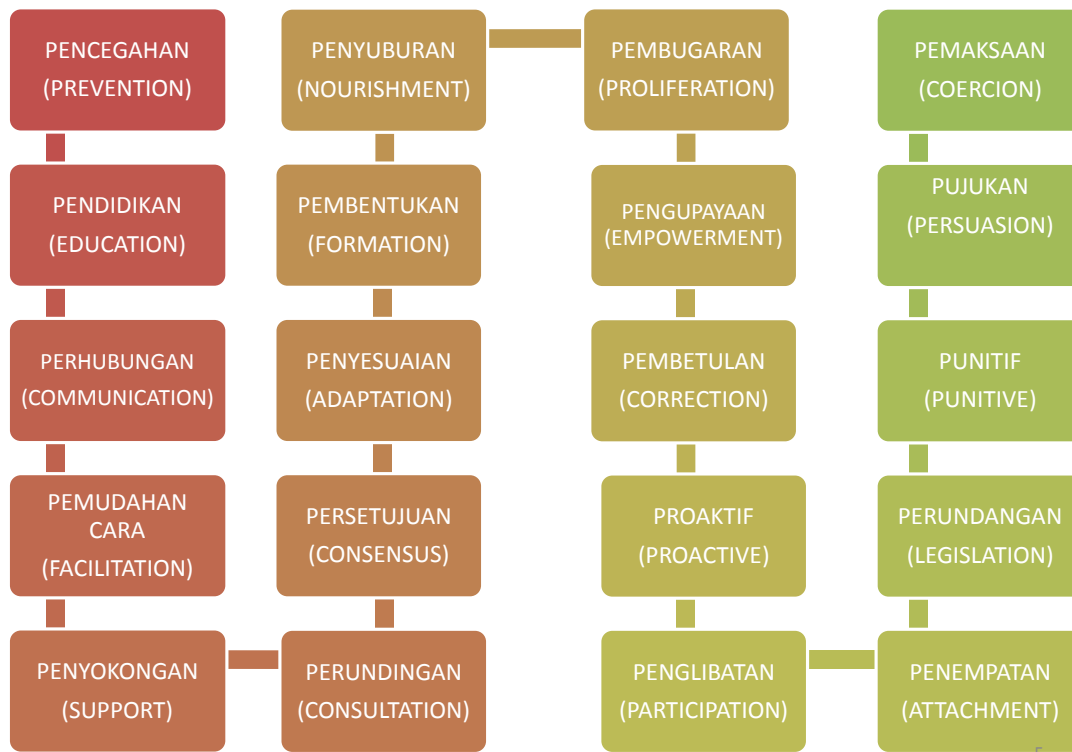

Figure R1: The 20P Approach

SUMMARY OF THE REALITY OF THE CULTURE OF THE KELANTAN SOCIETY

The transformation of the Kelantan Southern Region, local culture, political support and holistic development shift demands the:

- i. Creation of more opportunities for entrepreneurship and industry to suit the local culture in order to promote community involvement.
- ii. Development of more successful local icons by bringing to the Kelantan Southern Region highly competitive entrepreneurial and industrial opportunities and have continuous outcomes.
- iii. Formulation of a system of incentives and protection to attain political enhancement and strategic shift in developing the Kelantan Southern Region, and to protect the public from becoming victims of the realities of the industry.
- iv. Provision of facilities to enable the implementation of any proposal by KESEDAR, support by the Kelantan State Government, the facilities to accomplish it, in relation to opportunities from outside Kelantan that cannot be transferred to Kelantan.

GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEM (GIS) OF KESEDAR

The concept and implementation of GIS proposed for KESEDAR include, (i) KESEDAR land management; (ii) the application of geographical information systems; (iii) the basic concept of GIS; (iv) the concept of KESEDAR information management system; (v) the design and development of the system; (vi) the valuation of real estate assets using GIS techniques; (vii) examples of GIS applications; (viii) examples of soil information that can be produced by the GIS system and; (ix) approach for the implementation of GIS technology.

SPATIAL DEVELOPMENT

Projection Of Selected Sectors For The Kelantan Southern Region

Projections are made on the following aspects:

1. Distribution of population of the Kelantan Southern Region
2. Monthly household incomes of the Kelantan Southern Region
3. Employment by industry in Kelantan
4. Education facilities by region
5. Health facilities by region

Framework And Details Of The Policy & Strategy Of The Development Of The Kelantan Southern Region

1. The framework of the development of the Kelantan Southern Region refers to:
 - i. The roadmap dan development strategy of districts in the Kelantan Southern Region.
 - ii. The development strategy of districts in the Kelantan Southern Region in general.
2. The policy and development strategy of the Kelantan Southern Region details:
 - i. The key policies for the development of urban settlement, rural settlement and development corridor.
 - ii. The development strategy according to districts in the Kelantan Southern Region involving the District of Tanah Merah, the District of Gua Musang, the District of Kuala Krai and the District of Jeli.

Prime Initiatives

1. *Development at Lojing*

- ⊙ It is located in the sub-development corridor of ECER.
- ⊙ It is one of the four Planning Blocks for the Gua Musang District Local Plan 2007-2020 areas.
- ⊙ Has the potential of becoming the growth centre of the main state settlement centres with functions of middle and high class service centre, the state's main vegetable farm, the state's main highland resorts, the concentration of industries involved in agriculture/biotechnology, agricultural research institutions and Kelantan's main gateway from Cameron Highlands (Pahang) and Perak.
- ⊙ Gets support from the Kelantan State Government.

2. *Establishment of the Inland Port*

The establishment of an inland port is part of the planning in Gua Musang, provided there is proof of increase in economic activities, the proliferation of development and a concrete plan to improve the quality of infrastructure including land communication.

The Roadmap Of The Kelantan Southern Region

The roadmap of the Kelantan Southern Region is directed towards the zoning efforts of the districts involved based on existing, new or created major sources and potentials, namely:

1. District of Gua Musang : One-stop Region
2. District of Kuala Krai : Heritage Region
3. District of Jajahan Jeli/Tanah Merah : Ecotourism Region

NO.	DISTRICT	PROPOSAL OF ZONING	INITIATIVE	
			IMPROVE	DEVELOP
1.	Gua Musang	One-stop Region	• Urbanisation • Main settlements • Communication systems (railway station, the main roads from Kuala Lumpur) • Lake Ketitir: Recreation center icon (more shops and infra) • National Park • Gua Madu • Etnobotanic Park • KESEDAR Inn • Palm oil plantations	• Commercial centre (agricultural and natural & mineral resources) • Industrial development at Gua Musang-Chiku Corridor • Transportation system & traffic management • Modern and comfortable recreational centre at Sungai Nering & Sungai Ber Hot Spring • Rest and service areas • Shopping centres (supermarket) such as Giant • Inland port • Hotels /homestays
2.	Kuala Krai	Heritage Region	• Main roads • Museum • Mini zoo • Railway station • Bradley Steps • Public transport • Palm oil plantations • Tourism industry, product & promotion • Rural image & identity • Cottage economy	• Wider industrial clusters (timber, edible-nest swiftlet, downstream product, services) • Kelantan Cultural Village • Tourism Centre • Gunung Stong Water Fall Recreational Centre • Modern stalls at all places of attractions • Homestays
3.	Jeli/Tanah Merah	Ecotourism Region	• Image & identity of Tanah Merah City • Business areas & activities perniagaan • Cottage industry • Main road • Public transport • Orang Asli Village • Pergau Lake • Bukit Bunga Shopping Centre • Lata Janggut • Lata Renyok • Jeli Hot Spring	• Cottage industry market centre • Tourism corridor of heritage & nature • Recreational centre at water fall • Modern stalls at attractive locations • Conducive homestay • Smart & innovative partnerships

CORE FRAMEWORK FOR STRATEGIC INITIATIVES OF KESEDAR

Core And Focus Of Strategy

NO.	CORE	FOCUS OF STRATEGY
1.	Empowering the organisation and delivery system	⦿ Empowering the organisation ⦿ Strengthening the delivery system and management ⦿ Strengthening the law ⦿ Embarking on research and development
2.	Catalysing sustainable and competitive economy	⦿ Generating economic planning and development ⦿ Developing the agricultural sector ⦿ Enhancing the development of the tourism sector ⦿ Developing the industrial sector ⦿ Increasing family income
3.	Improving acumen and forming a knowledgeable, skilled and high-performance human capital	⦿ Improving acumen and knowledge by a holistic approach ⦿ Forming skilled human capital ⦿ Developing human capital that is ethical, knowledgeable and has identity
4.	Creating a prosperous, dynamic and productive society	⦿ Achieving a prosperous society ⦿ Developing the Kelantan Southern Region as a model of the Islamic Region
5.	Developing a comprehensive, complete and accessible infrastructure and public facilities	⦿ Developing infrastructure and public facilities that are comfortable and conducive ⦿ Strengthening the infrastructural development of the Kelantan Southern Region
6.	Managing and sustaining the holistic transformation	⦿ Highlighting the role of KESEDAR and its entities as catalysts for socio-economics of the Kelantan Southern Region ⦿ Managing and sustaining the transformation to enhance KESEDAR's credibility

PROPOSAL OF QUICK WINS PROGRAMMES FOR THE KELANTAN SOUTHERN REGION

The definition of “Quick Wins” in this context refers to the initiatives of which the results can be expected in less than one year and with returns in various forms such an increase in responses from the community, additional revenue, productivity, enhancement of image and effectiveness of corporate governance. The framework and the details for the proposal for the implementation of the quick wins programmes for the Kelantan Southern Region encompass subjects, programmes, expected returns and the implementor. There are five areas outlined to be given focus on. They are; (i) empowering the organisation; (ii) generate the appreciation of the community; (iii) strengthening human capital and community; (iv) catalysing economic development and; (v) accelerating paradigm shift initiatives.

BAB 1

PENGENALAN

Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 1

PENGENALAN

1.0 PENGENALAN

Penggubalan Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030 adalah berasaskan pada pengukuran prestasi semasa dan impak pembangunan yang dicapai dalam usaha untuk memposisikan Wilayah Kelantan Selatan sebagai sebuah wilayah yang maju, dinamik serta setanding dengan wilayah-wilayah lain di peringkat nasional dan antarabangsa. Inisiatif untuk menggubal Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030 adalah amat relevan dan tepat pada masanya dengan mengambil kira bahawa Wilayah Kelantan Selatan mempunyai potensi sosioekonomi yang dapat dimanfaatkan secara optimum untuk melaksanakan pembangunan bersepadu. Dalam konteks ini, pembangunan bersepadu yang hendak dimajukan di Wilayah Kelantan Selatan haruslah bersifat holistik dan seimbang serta mengikut acuan kekuatan sedia ada mahupun yang perlu diperkasakan. Pemacuan pembangunan bersepadu bagi Wilayah Kelantan Selatan digerakkan mengikut kerangka teras pembangunan luar bandar sepertimana yang digariskan oleh Pelan Induk Pembangunan Luar Bandar (PIPLB) iaitu:

Teras 1	•Pembangunan modal insan dan pengupayaan masyarakat
Teras 2	•Pembangunan ekonomi yang berdaya maju, berdaya saing dan berdaya tahan
Teras 3	•Pengintegrasian perancangan fizikal dengan program pembangunan luar bandar
Teras 4	•Pembangunan infrastruktur dan kemudahan awam yang menyeluruh
Teras 5	•Peningkatan kualiti hidup dan pendapatan isi rumah di dalam kumpulan 40% terendah
Teras 6	•Pengurusan pembangunan secara bersepadu
Teras 7	•Pengurusan sumber alam secara mapan

Rajah 1.1: Kerangka Teras Pembangunan Luar Bandar

Selari dengan teras PIPLB tersebut, Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030 menggariskan enam teras bagi inisiatif strategik sebagai pemangkin terhadap matlamat menjadikan Wilayah Kelantan sebagai sebuah wilayah yang maju, menarik dan menguntungkan. Teras-teras tersebut adalah:

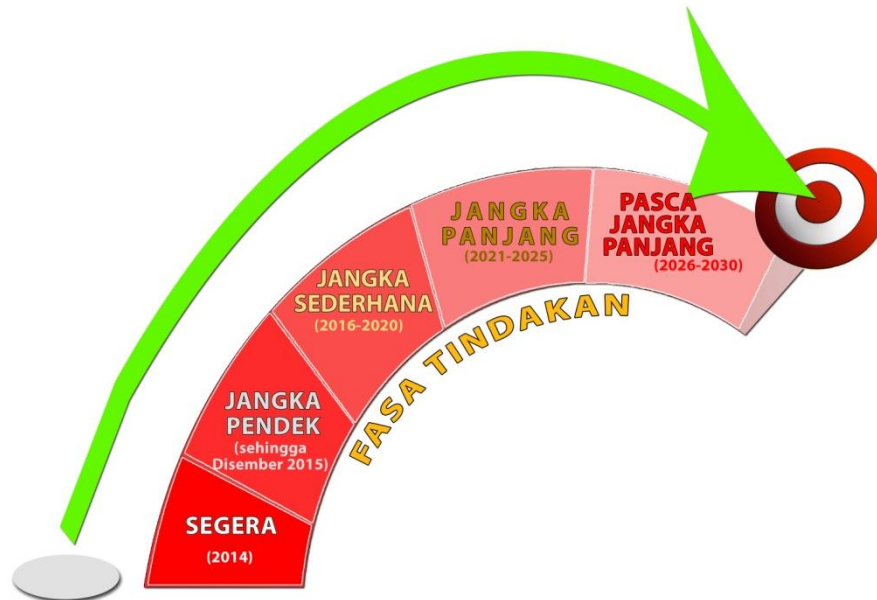

Rajah 1.2: Teras Inisiatif Strategik

Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030 merupakan dokumen hala tuju yang penting khususnya untuk KESEDAR sebagai agensi pelaksana utama serta secara amnya bagi agensi-agensi atau badan-badan lain yang berperanan sebagai rakan strategik dalam usaha mentransformasikan Wilayah Kelantan Selatan. Pelaksanaan transformasi syumul yang dimatlamatkan untuk Wilayah Kelantan Selatan melibatkan lima fasa iaitu:

- i. Fasa segera (2014): Fasa penetapan landasan
- ii. Fasa jangka pendek (sehingga Disember 2015): Fasa pengukuhan
- iii. Fasa jangka sederhana (2016-2020): Fasa penerokaan
- iv. Fasa jangka panjang (2021-2025): Fasa pemampanan
- v. Fasa pasca jangka panjang (2026-2030): Fasa lonjakan kecemerlangan

Rajah 1.3: Fasa Tindakan

1.1 ISU DAN CABARAN

Secara umumnya, realiti di Wilayah Kelantan Selatan tidak terpisah daripada realiti luar wilayah tersebut. Ringkasnya, Wilayah Kelantan Selatan juga tidak terkecuali daripada berhadapan dengan beberapa isu dan cabaran utama dalam usaha untuk merealisasikan transformasi syumul yang mampu melonjakkannya sebagai sebuah wilayah yang maju secara dinamik dan mencipta kecemerlangan secara lestari. Isu dan cabaran utama tersebut merangkumi aspek; (i) perundangan; (ii) politik; (iii) modal insan; (iv) ekonomi; (v) infrastruktur dan kemudahan awam serta; (vi) budaya.

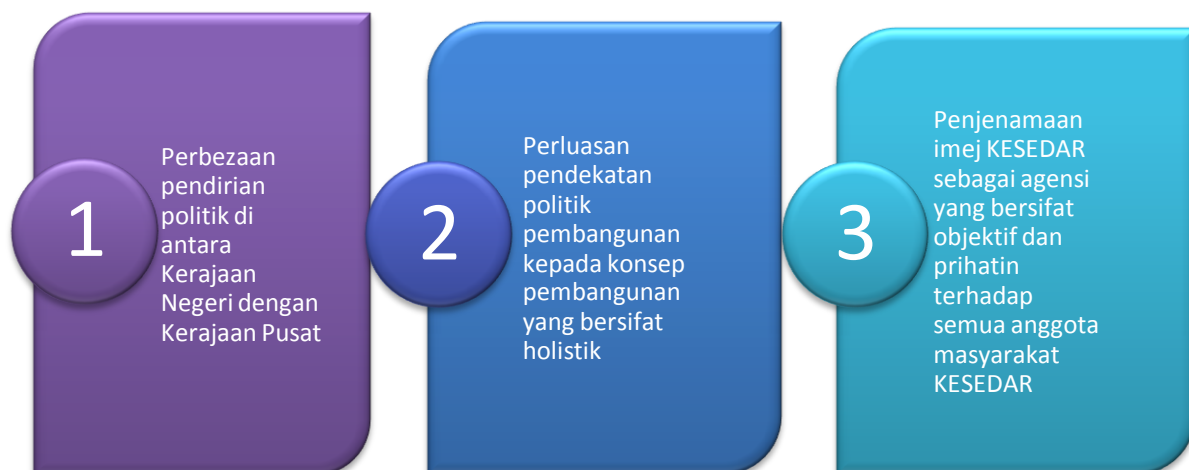

i. **Perundangan**

Rajah 1.4: Isu Dan Cabaran : Perundangan

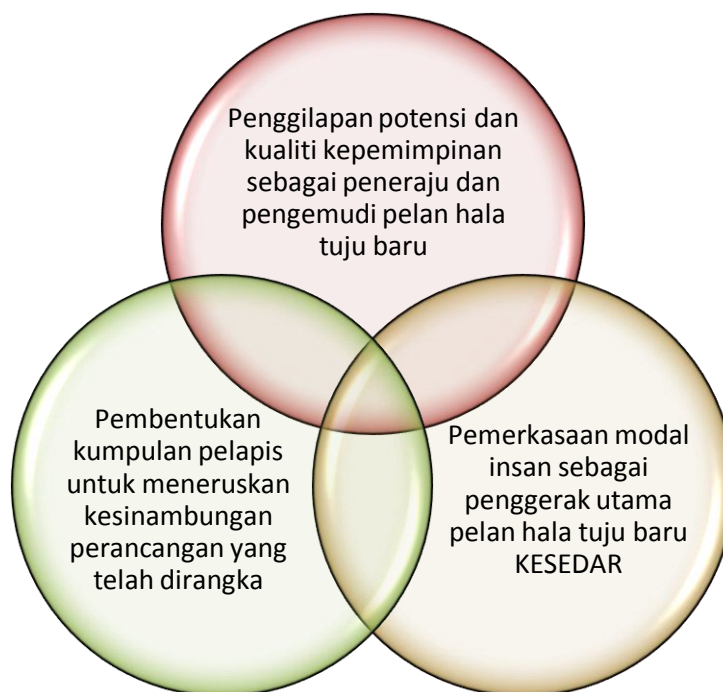
ii. **Politik**

Rajah 1.5: Isu Dan Cabaran : Politik

iii. **Modal Insan**

Rajah 1.6: Isu Dan Cabaran : Modal Insan

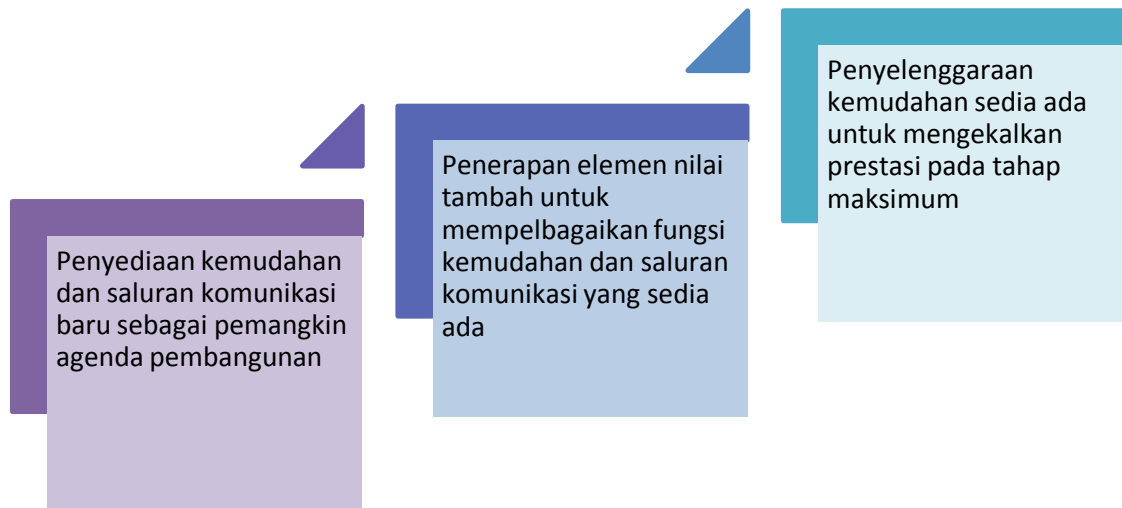
iv. **Ekonomi**

Rajah 1.7: Isu Dan Cabaran : Ekonomi

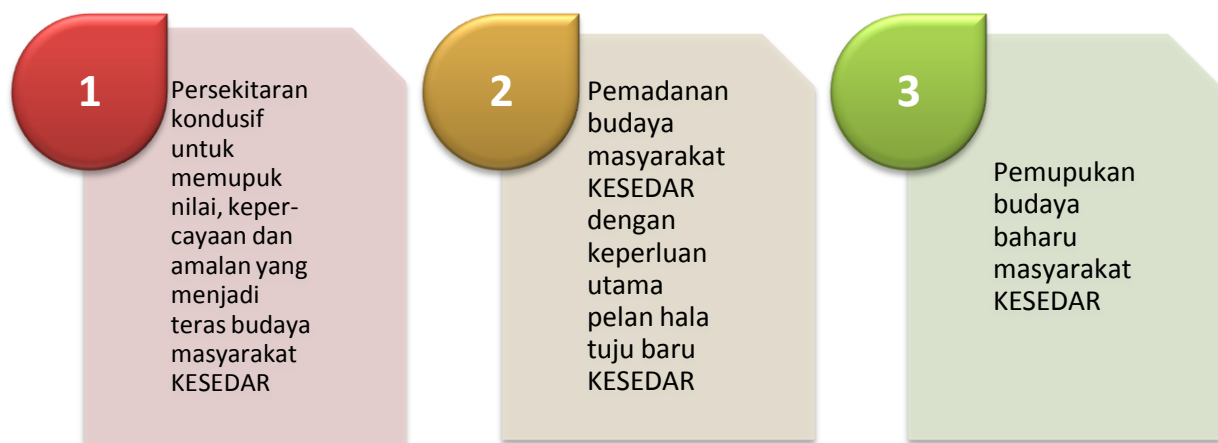

v. **Infrastruktur Dan Kemudahan Awam**

Rajah 1.8: Isu Dan Cabaran : Infrastruktur Dan Kemudahan Awam

vi. **Budaya**

Rajah 1.9: Isu Dan Cabaran : Perundangan

1.2 **PENDEKATAN 20P**

Isu dan cabaran tersebut perlu diberi fokus dengan melibatkan usaha penilaian semula, penjajaran, pengukuhan, penerokaan dan pemerkasaan yang menjadi agen pelincir pada inisiatif yang akan digerakkan. Secara umumnya, usaha menangani isu dan cabaran utama berkenaan dapat dilaksanakan melalui menu Pendekatan 20P iaitu:

7

PEMBUGARAN	• Kurikulum dan pengisian semua kursus, orientasi, tatacara dan kandungan program ilmiah serta kerohanian perlu disemak semula supaya dapat membantu dalam membentuk minda serta sikap yang membina serta waja
PENGUPAYAAN	• Saluran-saluran pengupayaan diri secara rasmi atau tidak rasmi perlu dipertingkatkan kemudahan serta programnya supaya usaha mengembang kapasiti berfikir, bertindak dan bekerja secara sistematik dapat dijalankan secara berterusan
PEMBETULAN	• Apa-apa kemusykilan, kegusaran dan salah maklumat mesti diperbetulkan dengan segera supaya tidak akan ada pihak yang tidak bertanggungjawab mengambil kesempatan untuk menyemai unsur-unsur yang merosakkan
PROAKTIF	• Pengurusan KESEDAR di semua peringkat mesti memperkemarkan saluran maklum balas, saluran informasi, program mengemas kini status keadaan tempat masing-masing dan bukan hanya bertindak apabila berita sampai kepada mereka
PENGLIBATAN	• Seramai mungkin ahli masyarakat khususnya komuniti KESEDAR perlu diberi peluang untuk berganding bahu serta terlibat dalam perancangan dan pelaksanaan program/aktiviti yang hendak dianjurkan
PENEMPATAN	• Seramai mungkin warga kerja dan kepimpinan komuniti KESEDAR perlu diberi peluang secara bergilir untuk menimba pengalaman, keinsafan serta pendedahan terhadap kerja-kerja pengurusan dan pentadbiran yang tidak terlalu sulit
PERUNDANGAN	• Pelaksanaan peruntukan undang-undang mesti dipertingkatkan di petempatan-petempatan KESEDAR yang masih berhadapan dengan pelbagai masalah jenayah dan sosial supaya anasir-anasir jahat tidak akan berterusan menjadikan mana-mana kawasan petempatan KESEDAR sebagai lubang operasi dan pemangsaan mereka
PUNITIF	• Tindakan tegas mesti didahulukan dalam kes-kes yang serius di mana campur tangan yang kurang sihat serta bersandarkan "cable", "know who" dan saluran atasan yang dipersendakan kemuliaannya mesti dihentikan jika wujud
PUJUKAN	• Sedaya yang mungkin, pertingkatkan kemahiran berkomunikasi serta mengurus secara humanistik supaya matlamat menjaga kemuliaan Wilayah Kelantan Selatan khususnya petempatan KESEDAR mampu dipelihara
PEMAKSAAN	• Ditakdirkan bahawa segala usaha yang diplomatik, proaktif, penuh kesabaran dan membina tidak berjaya, maka segelintir pihak yang ibarat duri dalam daging serta barah dalam darah perlu diberi kata putus sekiranya masih ingin terlibat dengan KESEDAR

BAB 2

MODEL PEMBANGUNAN WILAYAH UNTUK KESEDAR

Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 2

MODEL PEMBANGUNAN WILAYAH UNTUK KESEDAR

2.0 PENGENALAN

Bab ini menyorot aspek teoretikal dan empiris berkaitan dengan konsep wilayah dan pembangunan wilayah. Antara perkara dihuraikan adalah konsep wilayah, pembangunan wilayah dan objektif pembangunan wilayah. Selain itu, bab ini akan turut menyorot beberapa model pembangunan wilayah yang pernah diketengahkan oleh pengkaji-pengkaji terdahulu. Model pembangunan wilayah menerangkan beberapa perbezaan pendekatan dan implikasinya ke atas aspek ruang.

Perbincangan seterusnya akan menghuraikan pembangunan mengenai program pembangunan wilayah di Malaysia dengan tumpuan khusus ke atas pembangunan wilayah perbatasan yang telah diperkenalkan sejak tahun 1971. Di samping itu, turut dihuraikan adalah beberapa kelemahan program pembangunan wilayah perbatasan yang telah dikenal pasti oleh pengkaji terdahulu.

Akhir sekali, bab ini menghuraikan di mana kedudukan KESEDAR dalam konteks pendekatan-pendekatan sedia ada.

2.1 KONSEP WILAYAH

Sehingga kini, wilayah telah didefinisikan dengan berbagai-bagai cara, dan akan terus didefinisikan sedemikian rupa mengikut tujuan pendefinisian dibuat. Beberapa pengkaji terdahulu misalnya Hoover (1975), Glasson (1974), Johari Mat (1983) dan Hasnah (1991), menjelaskan bahawa wilayah boleh dibezakan kepada dua iaitu wilayah seragam dan wilayah kefungasian. Wilayah seragam merupakan kawasan geografi yang ditentukan sempadannya dengan menggunakan sesuatu ciri tertentu, seperti keseragaman dari segi aktiviti ekonomi, ciri-ciri fizikal, perlakuan sosiobudaya dan sebagainya. Dalam erti kata lain, wilayah seragam adalah unit-unit ruang dalam sesebuah negara yang dapat dikaitkan antara satu sama lain menjadi sebuah wilayah disebabkan ruang tersebut mempunyai ciri-ciri keseragaman tertentu. Kaedah

penyempadanan wilayah dengan menggunakan pendekatan ini adalah lebih popular di kalangan ahli ekonomi wilayah kerana pendekatan ini adalah lebih mudah dan tidak menggunakan pendekatan hubungan ruang.

Wilayah kefungsian pula merupakan wilayah yang mengandungi unit-unit atau kawasan-kawasan yang sifatnya beraneka ciri. Ia juga dikenali sebagai wilayah nodal. Wilayah kefungsian terdiri daripada dua jenis kawasan geografi yang saling bergantung antara satu sama lain, iaitu kawasan teras dan kawasan pinggir (Friedmann 1966). Kawasan teras berfungsi sebagai kawasan tumpuan kegiatan ekonomi, sosial dan politik, manakala kawasan pinggir yang terdiri dari kawasan pedalaman atau kawasan tadahan pula merupakan kawasan yang bergantung dan pelengkap pada fungsi kawasan teras. Kedua-dua kawasan teras dan kawasan pinggir adalah saling bergantung antara satu sama lain dan mewujudkan zon korelasi yang membentuk wilayah nodal (Johari Mat 1983, Ahris 1991).

Selain daripada dua konsep wilayah di atas, terdapat juga beberapa definisi yang agak khusus mengenai pengertian wilayah. Perloff (1963) misalnya menyatakan bahawa wilayah merupakan ruang yang lebih besar dari suatu kawasan bandar atau kawasan komuniti atau dipanggil kawasan supra-komuniti. Johari Mat (1983) dalam kajian beliau pula mendefinisikan wilayah sebagai ruang sub-nasional yang mempunyai keseragaman ciri-ciri fizikal atau keadaan sosiobudaya tertentu dan juga disebabkan oleh faktor perancangan, politik dan tujuan-tujuan tertentu.

Secara lebih khusus, wilayah boleh diklasifikasi kepada lima jenis iaitu:

i. Wilayah satu tujuan atau tujuan terhad

Wilayah jenis ini merupakan kawasan geografi yang ditentukan sempadan di mana di dalam wilayah tersebut dilaksanakan satu program pembangunan tertentu seperti perlombongan, perhutanan atau pertanian.

ii. Wilayah perbatasan

Wilayah jenis ini biasanya merupakan wilayah yang kurang didiami, berdensiti rendah dan diselaputi hutan serta menjadi tumpuan program pembangunan sumber semula jadi berskala besar.

iii. Wilayah '*depressed*'

Ia merupakan wilayah yang diwujudkan di dalam sesebuah negara yang memerlukan perhatian khusus dengan segera disebabkan memiliki masyarakat yang kualiti kehidupannya rendah daripada tahap nasional ataupun kerana wilayah tersebut terpinggir dari wilayah lain di dalam sesebuah negara. Keterpinggiran wilayah tersebut juga boleh berlaku disebabkan oleh kemunduran ekonomi atau sosiobudaya penduduk yang mendiami wilayah tersebut.

iv. Wilayah metropolitan

Wilayah yang secara relatifnya terdiri daripada kawasan tepu bina yang mana perancangan dan pembangunan ditumpukan pada usaha menangani isu-isu perbandaran sama ada fizikal, sosial mahupun ekonomi. Contohnya adalah isu dan masalah perumahan, pengangkutan, lalu lintas, alam sekitar dan sebagainya di kawasan pusat bandar dan kawasan pinggir bandar yang bergantung dengan pusat bandar tersebut.

v. Wilayah ekonomi atau politik

Wilayah seperti ini biasanya ditentukan sempadannya berdasarkan provinsi, daerah, mukim atau sebagainya sama ada diasaskan pada undang-undang ataupun entiti organisasi pentadbiran tertentu.

2.2 PERANCANGAN DAN PEMBANGUNAN WILAYAH

Sama seperti wilayah yang didefinisikan dengan berbagai-bagai cara, perancangan dan pembangunan wilayah turut tidak mempunyai takrifan yang tepat. Sama ada dirujuk sebagai perancangan wilayah, pembangunan wilayah mahupun perancangan pembangunan wilayah, ketiga-tiganya membawa maksud berbeza-beza, merujuk pada

ruang geografi yang berskala besar lebih besar daripada satu komuniti tetapi lebih kecil daripada sebuah negara. Perancangan wilayah dan pembangunan wilayah merupakan dua perkara yang berbeza. Perancangan wilayah sering dirujuk sebagai suatu proses yang sistematik dalam menentukan strategi alternatif bagi menyelesaikan masalah dan mencapai matlamat yang bersifat masa hadapan bagi sesuatu wilayah (Ahris 1991). Pembangunan wilayah pula merupakan strategi yang dijalankan bagi memanfaatkan dan menggerakkan faktor dalaman (kekuatan dan kelemahan) dan faktor luaran (peluang dan halangan) yang ada sebagai potensi dan peluang untuk meningkatkan pengeluaran wilayah. Menurut Anwar (2005), pembangunan wilayah dilakukan untuk mencapai pertumbuhan, mewujudkan kesamarataan dan keseimbangan ruang yang berkaitan dengan aspek sosial dan ekonomi wilayah.

Menggabungkan kedua-dua aspek perancangan dan pembangunan pula, beberapa penulis mendefinisikan perancangan dan pembangunan wilayah sebagai pembangunan luar bandar yang bersepadu dan menyeluruh (Weitz 1972). Friedmann (1966) pula merujuk perancangan dan pembangunan wilayah sebagai suatu strategi untuk mencapai kesepaduan ke atas berbagai-bagai program bersifat sektoral yang dilaksanakan untuk menyelesaikan masalah pada skala wilayah.

Kebanyakan negara di dunia sama ada yang telah maju mahupun yang sedang membangun, turut melaksanakan perancangan dan pembangunan wilayah. Objektif utama pembangunan wilayah adalah untuk mengatasi masalah ketidakseimbangan pembangunan yang wujud di dalam wilayah ataupun ketidakseimbangan antara wilayah. Kebanyakan pengkaji merumuskan bahawa objektif yang menjadi tunggak pada perancangan dan pembangunan wilayah adalah berkait rapat dengan masalah yang hendak diselesaikan yang selalunya berkaitan dengan isu seperti; (i) ketidakseimbangan bandar-luar bandar dari segi ekonomi, sosial dan budaya; (ii) masalah pembandaran yang pesat sehingga mewujudkan masalah setinggan, kesesakan bandar, bangunan usang dan sebagainya; (iii) masalah kegagalan sistem bandar-bandar terutamanya bandar bersaiz kecil dan bandar baru luar bandar (*rural new town*) untuk berkembang dan berfungsi secara efisien; (iv) masalah kegagalan projek-projek mega berskala besar untuk mewujudkan kesan aliran terhadap ekonomi tempatan dan; (v)

masalah pengurusan pentadbiran yang tidak efisien dan bersifat '*top down*' dan memerlukan pada dasar bercorak penyerakan kuasa bagi menggalakkan penyertaan penduduk dalam proses pembangunan.

Sehingga kini, perancangan dan pembangunan wilayah masih terus kekal dilaksanakan. Di negara maju seperti Britain, wujud arah aliran baru dalam perancangan dan pembangunan wilayah iaitu meningkatkan pengelompokan polisi (*policy devolution*) pada peringkat wilayah. Antara langkah utama yang diperkenalkan di negara tersebut adalah memperkasakan proses perancangan pembangunan, mewujudkan Agensi Pembangunan Wilayah (RDAs) yang khusus merumuskan strategi ekonomi wilayah dan mewujudkan satu badan yang mengandungi pihak berkepentingan (*stakeholders*) di peringkat wilayah serta turut melibatkan semua pihak berkuasa tempatan untuk menyediakan mekanisme yang lebih bertanggungjawab dalam merealisasikan strategi wilayah (Haughton & Counsell 2004).

Di kebanyakan negara termasuk di negara membangun, perancangan pembangunan wilayah berusaha untuk mewujudkan perancangan jangka panjang yang bermatlamat jauh untuk kawasan yang luas demi kepentingan penduduk yang mendiami kawasan tersebut. Konsep wilayah dan pengwilayahan turut berubah, baik dalam perspektif akademik mahupun amalan polisi. Bermula dari era wilayah ekologi yang diketengahkan oleh Geddes dan Mumford yang berfokuskan pada keseimbangan bandar dan desa di mana secara relatifnya bersifat holistik dan berasaskan tempat, konsep pengwilayahan pada masa kini sejak tahun 1990 bersifat pembangunan ekonomi yang berfokuskan pada institusi, saling hubungan bukan dagangan dan sistem demokratik berorientasikan pembangunan ekonomi. Selain itu, pembangunan wilayah pada masa kini turut mengambil kira daya saing di peringkat global (Wheeler 2002).

2.3 MODEL PEMBANGUNAN WILAYAH

Terdapat beberapa model yang telah diketengahkan oleh pengkaji untuk melaksanakan pembangunan bagi sesebuah wilayah. Antara yang popular ialah; (i) model pertumbuhan dan agihan semula; (ii) model memenuhi keperluan asas; (iii) model pembangunan wilayah tertutup yang terpilih dan; (iv) model pertumbuhan yang

dipesatkan. Walaupun keempat-empat model tersebut mempunyai objektif yang sama iaitu untuk menggalakkan pembangunan dalam sesuatu wilayah, setiap model mempunyai fokus yang berbeza-beza.

Model pertumbuhan dan agihan semula telah dilancarkan pada tahun 1969 sebagai langkah pembasmian kemiskinan. Model tersebut yang menganggap bahawa masalah kemiskinan di negara membangun disebabkan oleh pemilikan aset yang tidak produktif, mencadangkan agar kerajaan campur tangan menjanakan modal dan mengagihkan semula output yang dihasilkan kepada golongan sasaran (Chenery et al. 1974; Streeten 1981). Model tersebut mengandungi beberapa komponen penting iaitu; (i) mengutamakan golongan miskin sebagai aset buruh; (ii) menyediakan perkhidmatan sosial asas untuk golongan miskin; (iii) mewujudkan perubahan pola perbelanjaan awam terhadap barangan dan perkhidmatan yang digunakan oleh golongan miskin; (iv) menambah pelaburan dan aliran modal untuk mengurangkan impak kemelesetan dan; (v) mengurangkan pergantungan kepada negara luar dengan menggalakkan usaha pembangunan luar bandar, menggalakkan industri pemprosesan bahan tempatan untuk kegunaan tempatan, serta menggalakkan pembangunan sektor tidak formal dan sektor berskala kecil.

Model pertumbuhan dan agihan semula mempunyai impak secara langsung ke atas wilayah berasaskan ekonomi luar bandar. Fokus pembangunan bukan hanya untuk menyediakan sumber bahan mentah yang mencukupi untuk industri, tetapi juga untuk memenuhi peningkatan permintaan lanjutan daripada pengagihan semula dan juga untuk merangsang pertukaran luar. Pembangunan wilayah juga difokuskan untuk menyusun semula dan mengagihkan tanah yang tidak produktif bagi menggalakkan penggunaan buruh secara intensif dan menghasilkan output serta pendapatan yang lebih tinggi. Model ini dianggap berkesan untuk mengurangkan ketidakseimbangan antara wilayah luar bandar dengan bandar.

Dari segi pembangunan industri pula, model pertumbuhan dan agihan semula menekankan pada perindustrian yang mempunyai kesan rantaian ke belakang yang boleh memanfaatkan sektor pertanian secara besar-besaran. Rantaian ke belakang bukan sahaja menggalakkan pemprosesan sumber pertanian untuk tujuan eksport,

malah turut mewujudkan peluang pekerjaan kepada penduduk di bandar kecil dan petempatan luar bandar.

Model pertumbuhan dan agihan semula mewujudkan implikasi yang besar ke atas sistem petempatan di kebanyakan negara membangun. Menurut Chenery et al. (1974), model tersebut memerlukan corak pertumbuhan bandar yang terstruktur hierarkinya dengan sistem bandar kecil yang tersebar untuk memoden dan menggalakkan pembangunan kawasan luar bandar. Bandar kecil mampu menyediakan kemudahan pemasaran bagi membebaskan petani daripada penindasan orang tengah yang memonopoli dan menetapkan harga yang tidak menggalakkan peningkatan produktiviti. Pembentukan hierarki petempatan pusat yang terstruktur pula membolehkan pemasaran diperluaskan sehingga ke petempatan berhierarki tinggi di mana seterusnya akan menggalakkan mekanisme harga yang lebih menarik. Akibatnya, petani akan berusaha untuk meningkatkan pengeluaran dan menggunakan amalan pertanian yang lebih moden. Kesan jangka panjang pembangunan yang menggunakan model ini adalah peningkatan pendapatan dan kewujudan sistem petempatan pusat yang kemudiannya merangsang pertumbuhan ekonomi negara.

Model kedua pembangunan wilayah ialah model memenuhi keperluan asas yang diperkenalkan pada pertengahan tahun 1970-an bagi mengatasi masalah kemiskinan yang masih berterusan. Model tersebut menekankan tentang kepentingan ketersampaian penduduk khususnya golongan petani berpendapatan rendah kepada kemudahan barangan persendirian asas dan barangan awam asas termasuk yang bukan bersifat material seperti pembuatan keputusan dan pengagihan semula sumber dipertingkatkan.

Burki dan Ul Haq (1981) menjelaskan bahawa terdapat dua sebab yang mendorong keperluan asas perlu dipenuhi. Pertama, ketersampaian kepada kemudahan asas merupakan prasyarat pada peningkatan produktiviti golongan miskin. Kedua, peningkatan produktiviti golongan miskin desa tidak boleh dicapai melalui pemilikan aset (kerana mereka sebenarnya golongan tiada harta seperti tanah), tetapi produktiviti masih boleh dicapai melalui pendidikan dan kesihatan dengan menggerakkan tulang empat kerat dan keinginan untuk bekerja.

Model untuk memenuhi keperluan asas turut memberikan implikasi ke atas pola petempatan. Pertama, penyediaan kemudahan dan barangan untuk memenuhi keperluan asas telah menyebabkan pembangunan ditumpukan ke kawasan yang mundur khususnya luar bandar. Kedua, peningkatan ketersampaian kepada barangan dan perkhidmatan asas di kawasan pedalaman telah menyebabkan aliran keluar sumber dari kawasan mundur ke kawasan pusat dapat dikurangkan. Secara umumnya, model keperluan asas telah mendorong pada pembangunan lebih banyak petempatan kecil diwujudkan di kawasan luar bandar. Petempatan tersebut yang mengandungi aktiviti pertanian dan industri tidak formal berskala kecil turut dilengkapi dengan kemudahan pasaran serta kemudahan asas yang lain untuk memenuhi keperluan penduduk dan industri.

Model pembangunan wilayah yang ketiga ialah model wilayah tertutup yang terpilih (Friedmann & Weaver 1979:195). Model tersebut cuba melaksanakan pandangan radikal model keperluan asas ke atas wilayah atau ruang yang ditentukan dengan corak pembangunan 'dari bawah ke atas'. Model wilayah tertutup yang terpilih diketengahkan berasaskan model teras-pinggir mengenai kemunduran dan teori perdagangan antarabangsa pada kurun ke-19. Dari segi konsep, pinggir dianggap sebagai kawasan yang mundur disebabkan hubungannya dengan institusi yang terdapat di kawasan teras, khususnya firma multinasional. Oleh itu, bagi melindungi ekonomi wilayah daripada terus dipengaruhi oleh institusi di kawasan teras, model wilayah tertutup sesuai dilaksanakan.

Polisi bagi model ini ialah mengekalkan lebihan wilayah yang dihasilkan pada peringkat tempatan untuk menggalakkan berlakunya kepelbagaian pengeluaran wilayah. Penutupan wilayah akan melindungi industri tempatan dan menggalakkan kewujudan proses penggantian import. Friedmann dan Weaver (1979) percaya bahawa pembangunan wilayah boleh dicapai, antaranya melalui kepelbagaian output industri serta pembangunan industri berskala kecil dan sederhana untuk memproses output pertanian, mengeluarkan peralatan untuk pertanian dan juga mengeluarkan barangan untuk memenuhi keperluan asas. Output untuk eksport sebaliknya hanya dilaksanakan untuk mengeluarkan barangan yang mempunyai kebaikan bandingan yang signifikan

sahaja. Model wilayah tertutup terpilih ini diperjelaskan secara lanjut oleh Friedmann (1981) melalui strategi pembangunan agropolitan iaitu rantau desa-bandar yang fokus utamanya adalah memajukan suatu kawasan pertanian yang agak kecil.

Dari segi petempatan, model yang berteraskan konsep teras-pinggir ini melihat 'teras' bukan sebagai unit pengeluaran, sebaliknya unit pengeluaran adalah 'kawasan pedalaman'. Kawasan bandar berfungsi untuk menyediakan perkhidmatan kepada kawasan persekitaran. Sistem bandar adalah lebih bersifat memandang ke dalam dan secara relatifnya berselerak. Hierarki bandar-industri dicapai melalui model 'dari bawah ke atas' dan bukannya berbentuk lelehan ke bawah yang tidak terkawal (Stohr 1981).

Model keempat pembangunan wilayah ialah model pertumbuhan yang dipesatkan serta dirangka berasaskan premis bahawa isu utama pembangunan adalah pertumbuhan ekonomi. Model pertumbuhan yang dipesatkan wujud ekoran kegagalan kaedah perancangan ekonomi jangka panjang di kebanyakan negara di Eropah dan Amerika Utara. Akibatnya, negara tersebut mula mengamalkan perancangan ekonomi jangka pendek dengan memperkenalkan beberapa langkah, antaranya; (i) mengutamakan pelaburan yang menguntungkan; (ii) mengurangkan perbelanjaan ke atas perkhidmatan sosial; (iii) mengurangkan subsidi ke atas sektor persendirian; (iv) mengagihkan pemilikan saham kerajaan dalam syarikat; (v) mengurangkan pemilikan kerajaan dalam ekonomi dan; (vi) meningkatkan keterbukaan ekonomi negara terhadap daya pasaran antarabangsa.

Selain itu, model pertumbuhan yang dipesatkan turut menyarankan beberapa strategi iaitu; (i) menggalakkan ekonomi yang berasaskan pasaran bebas; (ii) memberi penekanan pada pengembangan eksport pertanian dan; (iii) mengintegrasikan ekonomi negara dengan lebih meluas ke dalam ekonomi dunia kapitalis. Beberapa contoh pengurangan peranan kerajaan dalam aktiviti ekonomi yang dilaksanakan oleh negara membangun untuk menggalakkan pertumbuhan ekonomi dan guna tenaga adalah melalui konsep 'zon perniagaan bebas', 'regim perancangan yang dilonggarkan' dan pengurangan birokrasi dalam perancangan dan pembangunan. Kesemuanya bertujuan untuk menggalakkan kewujudan sektor ekonomi yang berdaya saing di kawasan yang mengalami kemerosotan ekonomi (Massey 1982). Konsep yang sama boleh digunakan

di negara membangun bagi menarik kedatangan industri kecil dan sederhana yang mempunyai kapasiti tinggi dalam menggunakan sumber buruh dan bahan mentah tempatan.

Dari segi kesan model pertumbuhan yang dipergiatkan ke atas petempatan pula, model tersebut didapati berkeupayaan membangunkan kawasan (bandar atau luar bandar) yang produktif serta mampu mewujudkan pelaburan yang berkesan dari segi kos. Model tersebut mengeneipkan kawasan yang tidak mempunyai potensi pertumbuhan dari segi kemudahan infrastruktur, modal dan tenaga buruh untuk menerima pelaburan. Penduduk dari kawasan sedemikian perlu digalakkan berpindah ke kawasan yang berpotensi untuk pembangunan. Jelas bahawa premis bagi model ini adalah aktiviti ekonomi tidak semestinya diwujudkan di kawasan yang mempunyai penduduk kerana penduduk boleh berpindah ke kawasan yang mempunyai peluang pekerjaan (Dewar et al. 1986:111).

Model yang melibatkan pengenalan polisi fiskal dan pelonggaran birokrasi ini turut meluaskan penggunaan strategi pusat pertumbuhan untuk menjana pekerjaan sama ada di bandar, luar bandar atau di kawasan terpilih. Dalam banyak keadaan, model ini terus menggalakkan penyaluran pelaburan ke kawasan yang produktif terutamanya ke bandar besar yang telah mempunyai kelebihan bandingan yang baik. Pemakaian model pertumbuhan yang dipesatkan sepatutnya turut memberi implikasi positif kepada kawasan pinggir. Kelonggaran birokrasi dan insentif fiskal yang diperkenalkan menyebabkan industri berasaskan sumber dan pemodenan pertanian berlaku dengan pesat di kawasan pinggir terutamanya di kawasan luar bandar. Justeru, model tersebut mampu menggalakkan pertumbuhan pusat petempatan kecil di kawasan pinggir untuk memudahkan pemasaran dan pengagihan barangan input pertanian. Apa yang menarik daripada pelaksanaan model ini menurut Dewar et al. (1986:113) adalah kewujudan pola petempatan pusat yang terbaik sejajar dengan daya ekonomi. Oleh itu, sebarang cubaan untuk mengubah hierarki petempatan dengan membuat pelaburan tertentu tanpa mengambil kira keadaan pasaran adalah langkah yang sia-sia dan membazir.

Secara keseluruhannya, pemakaian teori pembangunan ekonomi dan model pembangunan wilayah sepertimana dihuraikan di atas jelas mempunyai implikasi ke

atas pola petempatan sesebuah negara. Kesemua teori tersebut memerlukan bukan sahaja pusat pertumbuhan wilayah berskala besar, tetapi turut memerlukan petempatan pusat berbagai-bagai saiz yang berselerak dan terstruktur hierarkinya. Kesemua model pembangunan yang dihuraikan di atas menekankan perlunya dikukuhkan hierarki bandar berasaskan pada teori petempatan pusat untuk memodenkan sektor luar bandar. Selain berperanan untuk menyediakan kemudahan sokongan untuk pembangunan, bandar-bandar tersebut diperlukan untuk mewujudkan aktiviti industri berasaskan pertanian, menyediakan bekalan input pertanian, kemudahan kredit, kemudahan asas, ruang untuk perkhidmatan yang lebih efisien dari segi kewangan, perniagaan, sosial, teknologi dan utiliti; dan sebagai penghubung yang akan menyalurkan inovasi dalam jangka masa panjang kepada penduduk luar bandar.

2.4 KETIDAKSEIMBANGAN WILAYAH DAN PEMBENTUKAN WILAYAH PEMBANGUNAN DI MALAYSIA

Ketidakseimbangan wilayah yang wujud di negara ini merupakan tinggalan struktur ekonomi reruang dan struktur pengeluaran penjajah yang hanya menumpukan pembangunan ke kawasan-kawasan tertentu sahaja, khususnya di pantai barat dan bandar-bandar, memundurkan kawasan-kawasan lain seperti negeri Kedah, Perlis, Terengganu, Kelantan serta Sarawak (INTAN 1982). Ketidakseimbangan ini berlarutan akibat dasar pengeluaran kerajaan yang cuba mengukuhkan ekonomi gantian eksport bercorak *laissez-faire* bagi pembangunan perindustrian di wilayah-wilayah tertentu khususnya di bandar-bandar di pantai barat. Kamaruddin dan Rahmat (1991) merumuskan bahawa ketidakseimbangan wilayah yang wujud di negara ini sehingga memerlukan pada dasar pembangunan wilayah adalah disebabkan faktor sejarah (penjajah), ekonomi (dasar perindustrian yang menggalakkan penghijrahan ke bandar dan wilayah maju), sosial (kemudahan di negeri maju) dan politik (akibat perbezaan dasar kerajaan pusat dan kerajaan negeri). Menurut mereka juga, ketidakseimbangan turut berlaku akibat daripada proses perbandaran yang pesat dan hanya tertumpu di bandar-bandar utama semata-mata.

Pembangunan wilayah yang turut memfokuskan aspek reruang di negara ini mula diketengahkan apabila kerajaan melaksanakan Dasar Ekonomi Baru (DEB). Pendekatan

baru yang melibatkan aspek reruang wilayah telah diperkenalkan dan dijelaskan dalam Rancangan Malaysia Ketiga (1975-1980). Rancangan tersebut menggariskan bahawa, “... dalam Dasar Ekonomi Baru, strategi pembangunan wilayah bertujuan untuk merapatkan lagi perhubungan antara negeri-negeri di Malaysia. Hal ini akan dicapai dengan cara mengurangkan perbezaan ekonomi dan struktural antara wilayah-wilayah di negara ini. Strategi ini akan diadakan atas asas keupayaan setiap wilayah bagi pembangunan pertanian dan perusahaan, khususnya di negeri-negeri yang kurang maju untuk menjamin supaya pembangunan wilayah dapat membantu menjayakan matlamat negara dalam bidang pembangunan ekonomi seluruhnya. Matlamat asasnya ialah agihan yang saksama bukan sahaja dari segi pendapatan, tetapi juga (dari segi) kemudahan kesihatan, pelajaran, kemudahan awam, hiburan, perumahan dan yang penting sekali peluang untuk memajukan ekonomi rakyat sejajar dengan matlamat Dasar Ekonomi Negara....”.

Selari dengan pendekatan tersebut, Rancangan Malaysia Ketiga (1975-1980) turut memperkenalkan empat wilayah pembangunan di mana fokus pembangunan berbeza-beza dengan mengambil kira isu dan masalah wilayah yang wujud (**Jadual 2.1**).

Jadual 2.1: Wilayah Pembangunan

WILAYAH	NEGERI	OBJEKTIF PEMBANGUNAN
Utara	Perlis, Pulau Pinang dan Perak	Perluasan struktur bandar menghala ke utara, iaitu Kedah dan Perlis serta memperuntukkan peluang yang lebih besar bagi pemusatan pembangunan bandar di samping bandar yang telah membangun seperti Georgetown, Butterworth, Alor Setar dan Kangar yang akan dimajukan sebagai bandar-bandar peringkat kedua
Tengah	Selangor, Negeri Sembilan dan Melaka	Mengembangkan pertumbuhan perbandaran dari pusat-pusat utama kepada bandar-bandar pinggir. Pertumbuhan akan digalakkan di persekitaran Kuala Pilah/Bahau di Negeri Sembilan dan Tanjung Malim/Hulu Bernam di Selangor
Selatan	Johor	Perancangan pembangunan di wilayah ini mengutamakan pembangunan di Johor Bahru dengan lebih sempurna serta potensi bandar-bandar peringkat kedua termasuk Batu Pahat, Muar, Kluang dan Kulai
Timur	Pahang, Terengganu dan Kelantan	Pembentukan sistem kota-bandar bersepadu dengan Kuantan dijadikan sebagai pusat wilayah

2.5 PEMBANGUNAN WILAYAH PERBATASAN DI MALAYSIA

Pengenalan wilayah pembangunan yang bertujuan menterjemahkan DEB tersebut turut meluaskan pelaksanaan program pembangunan wilayah perbatasan yang sebelum itu telah dimulakan pada tahun 1971. Beberapa kajian telah dilaksanakan oleh perunding-perunding yang dilantik bagi mengenal pasti dan menggariskan program-program pembangunan wilayah perbatasan bagi mengisi program-program yang digariskan oleh setiap wilayah pembangunan tersebut.

Program pembangunan wilayah perbatasan yang berteraskan kepada pembangunan sumber semula jadi dan pembandaran luar bandar di negara ini mempunyai lima matlamat utama iaitu; (i) mengurangkan penghijrahan ke bandar; (ii) mengukuhkan pembangunan pertanian dan perindustrian di wilayah yang mundur; (iii) mengarahkan semula pertumbuhan dan pembangunan keluar dari kawasan pusat pertumbuhan utama; (iv) memoden dan membandarkan sektor luar bandar agar jurang perbezaan antara bandar dan luar bandar dapat dikurangkan dan; (v) menerokai kawasan wilayah pinggiran agar dapat dimajukan sejajar dengan ruwang pertumbuhan nasional.

Johari Mat (1983) mengenal pasti beberapa faktor yang mendorong pada perlunya program pembangunan wilayah perbatasan di negara ini. Antaranya ialah; (i) wujudnya kelemahan dalam Perancangan Pembangunan Nasional khususnya dalam mewujudkan program yang bersepadu serta kegagalan merasionalisasikan aspek keruangan dalam pelaksanaan projek; (ii) ketidakupayaan kerangka pentadbiran dalam melaksanakan program pembangunan termasuk kekurangan sumber manusia yang berkemahiran serta kekurangan kuasa dan sumber untuk merancang, menyelaraskan dan melaksanakan projek pembangunan di sesuatu kawasan; (iii) wujudnya masalah ketidaksamaan antara penduduk khususnya yang melibatkan antara bandar dan luar bandar; (iv) wujud perbezaan dan ketidaksamaan antara kumpulan etnik utama iaitu Melayu, Cina dan India dari segi sektor pekerjaan, ekonomi, pendapatan, kadar kemiskinan serta pemilikan dan penyertaan dalam sektor ekonomi dan syarikat perniagaan.

Lanjutan daripada isu dan masalah tersebut, sebanyak lima pelan induk untuk pembangunan wilayah perbatasan telah disiapkan antara tahun 1971 hingga 1978.

Pelan induk tersebut bertujuan membangunkan wilayah yang belum dimajukan, tetapi kaya dengan sumber bahan mentah yang boleh dijadikan potensi untuk pembangunan pertanian dan industri berasaskan sumber hutan iaitu Wilayah Pahang Tenggara (DARA), Wilayah Jengka (JENGKA), Wilayah Johor Tenggara (KEJORA), Wilayah Terengganu Tengah (KETENGAH) dan Wilayah Kelantan Selatan (KESEDAR). Pembangunan wilayah perbatasan tersebut diuruskan perancangan dan pembangunannya oleh organisasi korporat yang ditubuhkan berdasarkan akta penubuhan agensi masing-masing (**Jadual 2.2**).

Jadual 2.2: Agensi Pembangunan Wilayah Perbatasan Di Malaysia

AGENSI	LOKASI	TAHUN DITUBUHKAN	KELUASAN (HEKTAR)	PENDUDUK (ORANG)	TUMPUAN PEMBANGUNAN
DARA	Daerah Rompin, Pekan dan Temerloh	1971	1,000,000	142,269	Sumber baharu
JENGKA	Kawasan Tengah Pahang	1971	121,408	144,000	Sumber baharu
KEJORA	Daerah Tanjung Penggerang dan Johor Tengah	1972	300,000	53,667	Sumber baharu/ Pembangunan in-situ
KETENGAH	Daerah Kemaman, Dungun dan Hulu Terengganu	1973	443,945	71,291	Sumber baharu/ Pembangunan in-situ
KESEDAR	Jajahan Kuala Krai, Gua Musang, Jeli dan Sebahagian Tanah Merah	1978	1,237,031	196,597	Sumber baharu/ Pembangunan in-situ

Sumber: *Johari Mat, 1983; Kamarudin dan Rahmat, 1991*

Beberapa kajian yang pernah dijalankan mengetengahkan beberapa kelemahan program pembangunan wilayah yang telah dilaksanakan di negara ini. Abu Hasan Omar (1972) dalam analisisnya ke atas program pembangunan Wilayah JENGKA, KETENGAH dan KEJORA mengenal pasti kelemahan berikut:

- i. Gagal mengambil kira peluang untuk pengkhususan geografi

Bukan semua sumber yang terdapat di dalam program pembangunan wilayah wajar dan ekonomik untuk dibangunkan. Perancangan pembangunan wilayah memerlukan penilaian terperinci bagi mengenal pasti apakah sumber semula jadi atau bentuk tanaman komersial yang benar-benar sesuai untuk dibangunkan bagi

sesebuah wilayah. Sesebuah wilayah mempunyai kelebihan lokasi dan imej wilayah yang sesuai untuk aktiviti pembangunan ekonomi atau penanaman komersial tertentu. Pengkhususan geografi akan memastikan wilayah dibangunkan secara ekonomik dan menguntungkan.

ii. Tidak mengambil kira pembangunan di wilayah berhampiran

Walaupun sesebuah wilayah didapati kaya dengan sumber yang produktif, pembangunan sumber pada sesuatu wilayah tersebut sebaik-baiknya mengambil kira infrastruktur dan imej wilayah. Jika pertimbangan ini tidak dibuat, persaingan dengan pembangunan wilayah-wilayah berhampiran akan berlaku. Justeru, hanya wilayah yang mempunyai kelebihan dari segi infrastruktur atau sumber semula jadi sahaja yang akan dapat dimajukan dengan berkesan. Wilayah yang tidak mempunyai kelebihan lokasi pula akan mengalami kerugian dalam pelaburan yang dilaksanakan.

iii. Pengiraan dua kali potensi pemasaran dan sumber yang terhad

Isu berkaitan pengiraan dua kali potensi pemasaran dan sumber yang terhad adalah berdasarkan pada fakta bahawa pembangunan wilayah yang dibuat secara terpisah tanpa penyelarasan yang bersepadu boleh menyebabkan program pembangunan di setiap wilayah tersebut mengambil kira kawasan pasaran, sumber tenaga, kepakaran dan bahan mentah yang sama.

Berdasarkan pada permasalahan yang diketengahkan, Abu Hasan Omar mencadangkan agar program pembangunan wilayah dilaksanakan secara bersepadu oleh satu jentera perancangan wilayah yang kukuh dan terpusat di peringkat persekutuan. Jentera perancangan tersebut perlu berupaya menyelaraskan semua agensi pembangunan di peringkat persekutuan, negeri, wilayah dan tempatan dalam melaksanakan strategi pembangunan di kesemua wilayah.

Johari Mat (1983) dalam kajian perbandingan ke atas keberkesanan organisasi pembangunan wilayah JENGKA, DARA, KEJORA dan KETENGAH turut mengetengahkan penemuan penting. Menurutnya, keberkesanan organisasi pembangunan wilayah lebih

ditentukan oleh faktor-faktor input luaran organisasi, matlamat dan kedapatan sumber bahan mentah. Di samping itu, program pembangunan wilayah tersebut didapati lebih berjaya dalam mencapai matlamat pembangunan ekonomi dan keruangan berbanding untuk mencapai matlamat sosial sebagaimana digariskan oleh DEB.

Pada masa ini hanya KETENGAH, KEJORA dan KESEDAR sahaja yang masih mengekalkan organisasi pentadbiran wilayah dan masih meneruskan perancangan dan pelaksanaan program-program pembangunan di wilayah masing-masing. Program pembangunan di ketiga-tiga wilayah tersebut telah melalui beberapa siri perubahan bersesuaian dengan perubahan sosiobudaya dan sosiopolitik negara serta telah turut mengambil kira arah aliran dan perubahan di peringkat global. Perancangan pembangunan di wilayah-wilayah tersebut selain menterjemahkan strategi pembangunan wilayah yang dikemaskinikan, turut menterjemahkan dasar-dasar di peringkat nasional, negeri dan rancangan tempatan daerah yang berkaitan. Manakala organisasi pembangunan wilayah seperti DARA dan JENGKA pula telah dibubarkan dan tanggungjawab melaksanakan perancangan dan pembangunan di kedua-dua wilayah tersebut telah dipindahkan kepada Kerajaan Negeri melalui pihak berkuasa tempatan dan pentadbir tanah dan daerah yang berkaitan.

2.6 KEDUDUKAN KESEDAR

Pembangunan wilayah masih terus dilaksanakan sama ada di negara maju mahupun di negara membangun. Sesebuah negara bebas memilih sebarang pendekatan menentukan sempadan wilayah sama ada yang bersifat formal dengan menggunakan ciri-ciri unit wilayah yang seragam atau yang bersifat nodal mengambil kira kebergantungan antara unit-unit di dalam wilayah. Sesebuah negara juga boleh menggabungkan kedua-dua pendekatan persempadanan wilayah tersebut bergantung pada tahap pembangunan fizikal, sosial, ekonomi dan politikal negara masing-masing.

Sejak bidang perancangan dan pembangunan wilayah berkembang pada tahun 1960an, beberapa model pembangunan telah diketengahkan dan dilaksanakan oleh kebanyakan negara. Antara yang popular ialah; (i) model pertumbuhan dan agihan semula; (ii) model memenuhi keperluan asas; (iii) model pembangunan wilayah tertutup yang

terpilih dan; (iv) model pertumbuhan yang dipesatkan. Setiap model mempunyai fokus yang berbeza-beza meskipun keempat-empat model tersebut mempunyai objektif yang sama iaitu untuk menggalakkan pembangunan dalam sesebuah wilayah.

Pada masa kini telah wujud arah aliran baru dalam perancangan dan pembangunan wilayah. Arah aliran tersebut melibatkan usaha memperkasakan pengelompokan polisi (*policy devolution*) pada peringkat wilayah, memantapkan proses perancangan pembangunan, mewujudkan Agensi Pembangunan Wilayah (RDAs) yang khusus merumuskan strategi ekonomi wilayah dan mewujudkan suatu badan yang mengandungi pihak berkepentingan (*stakeholders*) peringkat wilayah yang turut melibatkan semua pihak berkuasa tempatan untuk menyediakan mekanisme yang lebih bertanggungjawab dalam merealisasikan strategi wilayah.

Usaha pembangunan wilayah yang telah dilaksanakan sejak 1978 oleh KESEDAR perlu diteruskan. KESEDAR adalah wilayah yang boleh dikategorikan sebagai wilayah formal di mana ia mempunyai unit-unit wilayah yang seragam yang belum dibangunkan tetapi kaya dengan sumber bahan mentah. Wilayah tersebut telah dibangunkan dengan program-program pembangunan tanah pertanian secara komersial yang diusahakan oleh KESEDAR, FELCRA, FELDA dan PKINK. Sehingga kini, program pembangunan tanah tersebut turut disokong dengan pembangunan perbandaran yang berhierarki, pembangunan agropolitan, pembangunan industri berasaskan sumber, industri kecil dan sederhana, pembangunan infrastruktur dan pembangunan modal insan yang bersepadu.

Sehubungan itu, kajian untuk mengenal pasti hala tuju baru KESEDAR yang meliputi faktor-faktor dalaman dan luaran yang mempengaruhi keberkesanan organisasi tersebut adalah sangat bertepatan. Faktor dalaman terdiri daripada sumber jaya alam, sumber manusia dan sumber teknologi, manakala faktor luaran pula merupakan peluang dan ancaman yang wujud disebabkan interaksi antara wilayah di bawah KESEDAR dengan wilayah-wilayah lain yang berdekatan.

Wilayah Kelantan Selatan terletak di bahagian selatan Kelantan, bersempadan dengan Thailand di sebelah utara, Perak di sebelah barat, Pahang di selatan dan Terengganu di

sebelah timur. Secara umumnya, Wilayah Kelantan Selatan adalah kawasan yang berbukit-bukau di mana hampir 50 peratus daripada keluasan mempunyai kecerunan lebih daripada 25° dan hanya 10 peratus sahaja yang mempunyai kecerunan kurang daripada 15°. Walaupun mempunyai kawasan yang luas, namun hanya 20 peratus sahaja yang berpotensi untuk pembangunan sektor pertanian.

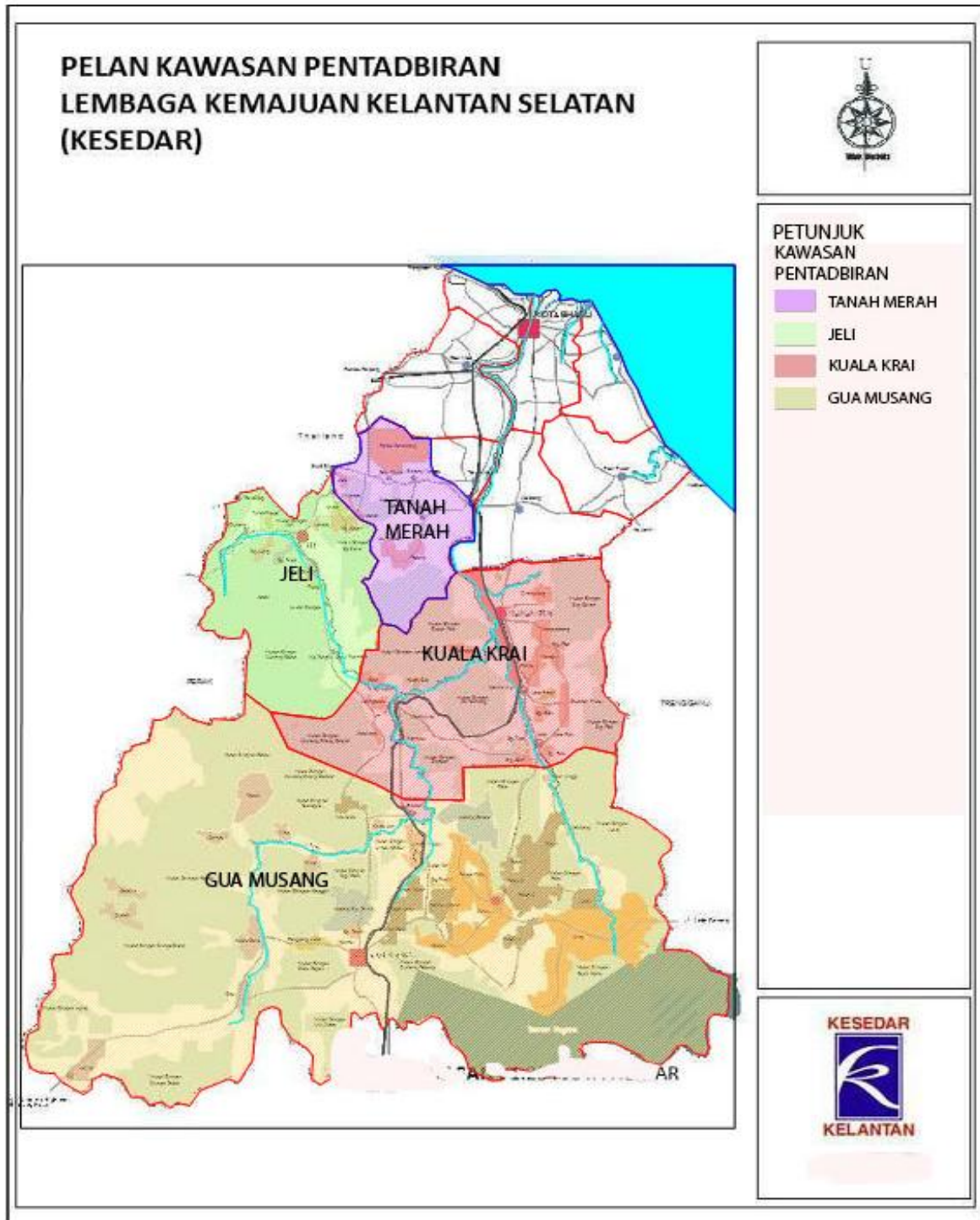
2.7 PROFIL ASAS

2.7.1 Profil Penduduk Fasa Awal

Pada tahun 1978 iaitu semasa penubuhan KESEDAR, nisbah penduduk antara Kelantan Utara (719,827 orang) dengan Wilayah Kelantan Selatan (139,543 orang) adalah 6:1. Dari segi kepadatan penduduk pula, kepadatan Kelantan Utara adalah 279 orang per kilometer berbanding hanya 11 orang per kilometer di Wilayah Kelantan Selatan. Ini bermakna bahawa kawasan Kelantan Selatan yang meliputi 83 peratus keluasan Kelantan hanya didiami oleh 16 peratus daripada keseluruhan penduduk negeri Kelantan. Semasa penubuhan KESEDAR, keluaran dalam negeri kasar (KDNK) negeri Kelantan adalah terendah di Malaysia iaitu kira-kira RM1.74 juta, iaitu 46 peratus daripada KDNK negara yang berjumlah RM3.758 juta. Pada ketika itu, Wilayah Kelantan Selatan adalah wilayah paling miskin di Kelantan dengan purata pendapatan penduduknya berada di bawah paras kemiskinan iaitu RM259 sebulan (1985). Pendapatan yang rendah tersebut berkait rapat dengan pekerjaan yang diceburi oleh penduduk wilayah tersebut di mana hampir 80 peratus terlibat dalam sektor pertanian yang tidak produktif.

2.7.2 Daerah-Daerah Pentadbiran

Wilayah Kelantan Selatan meliputi tiga per empat daripada keluasan Kelantan dengan keluasan 1.234 juta hektar melibatkan Jajahan Gua Musang (797,977 hektar), Jajahan Kuala Krai (235,689 hektar), Jajahan Jeli (128,304 hektar) dan sebahagian Jajahan Tanah Merah (72,273 hektar) (**Rajah 2.1**).

Rajah 2.1: Kawasan Pentadbiran KESEDAR

2.7.3 Kawasan Pentadbiran Jajahan Gua Musang

Jajahan Gua Musang mempunyai tiga daerah iaitu Daerah Galas, Daerah Bertam dan Daerah Chiku dengan keluasan 797,976.99 hektar seperti ditunjukkan menerusi **Jadual 2.3**.

Jadual 2.3: Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Gua Musang

DAERAH	BILANGAN MUKIM	KELUASAN (HEKTAR)
Galas	6	98,703.99
Bertam	3	417,232.89
Chiku	1	282,040.11
Jumlah Keseluruhan	10	797,976.99

Sumber: *Rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) Gua Musang 2007-2020, 2009*

2.7.4 Kawasan Pentadbiran Jajahan Tanah Merah

Keseluruhan Jajahan Tanah Merah adalah berkeluasan sebanyak 86,760.00 hektar. Terdapat tiga buah daerah yang terletak di dalam jajahan tersebut di mana dua buah daerah iaitu Daerah Ulu Kusial dan Daerah Jedok terletak di dalam Wilayah KESEDAR. Sebuah lagi daerah iaitu Daerah Kusial terletak di dalam kawasan Kelantan Utara (**Jadual 2.4**).

Jadual 2.4: Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Tanah Merah

DAERAH	BILANGAN MUKIM	KELUASAN (HEKTAR)
Kusial	5	15,800.00
Ulu Kusial	7	43,770.00
Jedok	3	27,190.00
Jumlah Keseluruhan	15	86,760.00

Sumber: *Rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) Tanah Merah 2010-2020, 2010*

2.7.5 Kawasan Pentadbiran Jajahan Jeli

Keseluruhan Jajahan Jeli yang berkeluasan 129,680.26 hektar terletak di dalam wilayah KESEDAR. Jajahan Jeli mempunyai tiga buah daerah iaitu Daerah Jeli, Daerah Batu Melintang dan Daerah Kuala Balah. Keluasan setiap daerah dan bilangan mukim dipamerkan menerusi **Jadual 2.5**.

Jadual 2.5: Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Jeli

DAERAH	BILANGAN MUKIM	KELUASAN (HEKTAR)
Jeli	2	33,552.90
Batu Melintang	2	33,968.20
Kuala Balah	3	62,159.16
Jumlah Keseluruhan	7	129,680.26

Sumber: *Rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) Jeli 2020, 2012*

2.7.6 Kawasan Pentadbiran Kuala Krai

Keseluruhan Jajahan Kuala Krai berkeluasan 227,670.01 hektar adalah terletak di dalam wilayah di bawah KESEDAR. Jajahan Kuala Krai mempunyai sebanyak tiga daerah iaitu Dabong, Olak Jeram dan Batu Mengkebang serta terdiri daripada 16 buah mukim. Keluasan setiap daerah dan bilangan mukim adalah seperti dalam **Jadual 2.6**.

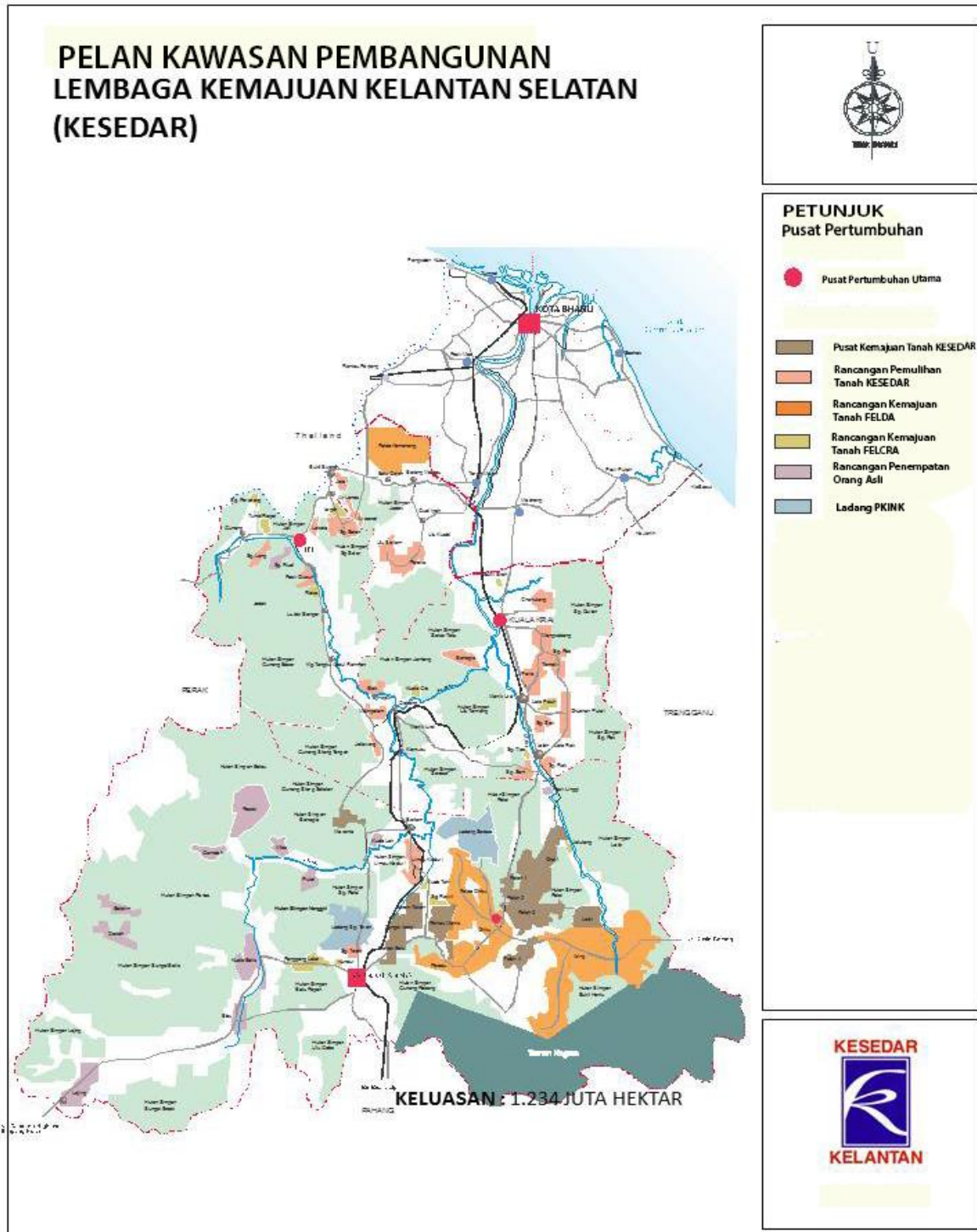
Jadual 2.6: Keluasan Kawasan KESEDAR Jajahan Kuala Krai

DAERAH	BILANGAN MUKIM	KELUASAN (HEKTAR)
Dabong	4	84,007.06
Olak Jeram	3	61,166.19
Batu Mengkebang	9	82,496.76
Jumlah Keseluruhan	16	227,670.01

Sumber: *Rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) Kuala Krai 2020, 2012*

2.7.7 Kawasan Pembangunan

Dari segi pembangunan, hampir keseluruhan Wilayah Kelantan Selatan merupakan kawasan pertanian yang terdiri daripada Pusat Pemajuan Tanah KESEDAR, Rancangan Pemulihan Tanah KESEDAR, Rancangan Kemajuan Tanah FELDA, Rancangan Kemajuan Tanah FELCRA, Rancangan Penempatan Orang Asli dan Ladang PKINK. Taburan secara fizikal kawasan pembangunan KESEDAR dipamerkan menerusi **Rajah 2.2**.

Rajah 2.2: Kawasan Pembangunan KESEDAR

2.7.8 Ciri Semasa Penduduk Wilayah Kelantan Selatan

i. *Taburan Penduduk Wilayah Kelantan Selatan*

Jadual 2.7 menunjukkan taburan penduduk Wilayah Kelantan Selatan mengikut jajahan antara tahun 1980 hingga 2010. Pada tahun 1980 iaitu semasa KESEDAR diwujudkan, jumlah penduduk dalam wilayah berkaitan adalah seramai 145,953 orang. Bilangan penduduk meningkat kepada 237,158 orang (1991), 256,109 orang (2000) dan 288,333 orang (2010). Berdasarkan taburan penduduk 2010, sebanyak 36.15 peratus penduduk mendiami Jajahan Kuala Krai manakala 13.58 peratus pula mendiami Jajahan Jeli. Secara keseluruhannya, pertambahan jumlah penduduk dalam wilayah ini pada tahun 2010 berbanding tahun 1980 adalah sebanyak 142,380 orang iaitu pertambahan sebanyak 97.5 peratus atau hampir dua kali ganda (**Jadual 2.7**).

Jadual 2.7: Penduduk Mengikut Jajahan Dari Tahun 1980 - 2010

JAJAHAN	TABURAN PENDUDUK				
	1980 (ORANG)	1991 (ORANG)	2000 (ORANG)	2010 (ORANG)	PERATUS TABURAN PENDUDUK 2010 (%)
Sebahagian Tanah Merah	41,722	49,792	53,362	58,740	20.37
Gua Musang	18,578	63,816	74,988	86,189	29.90
Kuala Krai	62,301	90,830	91,771	104,234	36.15
Jeli	23,352	32,720	35,988	39,170	13.58
Jumlah	145,953	237,158	256,109	288,333	100.00

Sumber: i. *Banci Penduduk dan Perumahan Malaysia, Jabatan Perangkaan Malaysia, 2010*
ii. *UKM Pakar Runding, 2009*

ii. *Pecahan Etnik dan Agama Wilayah Kelantan Selatan*

Berdasarkan unjuran yang dibuat oleh UKM Pakar Runding (2009), majoriti penduduk yang mendiami di Wilayah Kelantan Selatan terdiri daripada etnik Melayu. Peratusan etnik lain yang terdiri daripada Cina, India, Orang Asli dan etnik-etnik lain adalah sangat kecil iaitu kurang daripada 1.5 peratus. Secara keseluruhan, taburan etnik mengikut jajahan di wilayah di bawah KESEDAR dipamerkan dalam **Jadual 2.8**.

Jadual 2.8: Pecahan Etnik Mengikut Jajahan, 2010

JAJAHAN	ETNIK (%)					JUMLAH
	MELAYU	CINA	INDIA	SIAM	LAIN-LAIN	
Gua Musang	97.00	1.20	0.10	0.20	1.50	-
Jeli	98.90	-	0.10	-	0.50	0.40
Kuala Krai	99.50	0.30	-	1.10	0.10	-
Tanah Merah	98.70	0.20	0.50	0.40	0.10	0.10

Sumber: UKM Pakar Runding, 2009

Jadual 2.9 mempamerkan unjuran pecahan komposisi agama penduduk di dalam Wilayah Kelantan Selatan. Secara keseluruhannya, polanya hampir menyamai komposisi pecahan kumpulan etnik di mana penduduk yang beragama Islam melebihi 98 peratus.

Jadual 2.9: Pecahan Komposisi Agama Mengikut Jajahan, 2010

JAJAHAN	AGAMA (%)				JUMLAH
	ISLAM	BUDDHA	KRISTIAN	HINDU	
Gua Musang	98.00	1.90	-	0.10	100.00
Jeli	99.90	-	0.10	-	100.00
Kuala Krai	99.60	0.30	1.00	-	100.00
Tanah Merah	99.30	0.20	-	0.50	100.00

Sumber: UKM Pakar Runding, 2009

iii. **Pendapatan Penduduk Wilayah Kelantan Selatan**

Pendapatan purata penduduk di keseluruhan wilayah di bawah KESEDAR pada tahun 1980, iaitu semasa penubuhan KESEDAR adalah RM259.00. Selepas 10 tahun pelaksanaan program pembangunan, pendapatan purata meningkat kepada RM350.00 sebulan. Pada tahun 2000, pendapatan purata isi rumah meningkat kepada RM800.00 dan seterusnya pada tahun 2010 telah diunjurkan meningkat kepada RM1,029.00. Pendapatan purata penduduk wilayah di bawah KESEDAR jika dibandingkan dengan keseluruhan negeri Kelantan dan negara adalah sangat rendah. Pendapatan purata isi rumah wilayah di bawah KESEDAR pada tahun 2007 adalah 48 peratus daripada pendapatan purata isi rumah negeri Kelantan dan 45 peratus daripada pendapatan purata penduduk wilayah luar bandar Semenanjung Malaysia. Berbanding pendapatan purata isi rumah keseluruhan Malaysia pula, pendapatan purata penduduk KESEDAR

Jadual 2.10: Purata Pendapatan Penduduk, 2007

PENDUDUK	PURATA PENDAPATAN (RM)
Malaysia	3,686
Luar Bandar	2,283
Negeri Kelantan	2,143

Sumber: i. *Jabatan Perangkaan Malaysia, 2009*
ii. *Kementerian Kemajuan Luar Bandar, 2009*

Dari segi pendapatan per kapita, kajian oleh UKM Pakar Runding (2009) mengunjurkan bahawa pendapatan per kapita keseluruhan wilayah di bawah KESEDAR pada tahun 2010 adalah RM1,909.00. Jumlah pendapatan per kapita penduduk di Jajahan Gua Musang dan Jajahan Kuala Krai melebihi sedikit pendapatan per kapita keseluruhan wilayah iaitu masing-masing RM2,146.00 dan RM2,086.00. Pendapatan per kapita penduduk di dua jajahan lain pula adalah lebih rendah (**Jadual 2.11**).

Jadual 2.11: Pendapatan Per Kapita Penduduk Dan Kadar Kemiskinan, 2010

JAJAHAN	PENDAPATAN PER KAPITA (RM)	KADAR KEMISKINAN (%)
Gua Musang	2,146.00	48.70
Jeli	1,679.00	65.10
Kuala Krai	2,086.00	49.40
Tanah Merah	1,582.00	59.80
Keseluruhan KESEDAR	1,909.00	54.30
Negeri Kelantan	-	9.40

Sumber: *UKM Pakar Runding, 2009*

Dengan pendapatan purata dan pendapatan per kapita yang masih rendah, program pembangunan wilayah di bawah KESEDAR yang telah dilaksanakan semenjak 1980 masih belum berjaya menghapuskan bilangan isi rumah yang berada di bawah paras kemiskinan. Berdasarkan *Laporan Pelan Hala Tuju Baru KESEDAR 2011-2020*, kesemua jajahan dalam wilayah di bawah KESEDAR masih memiliki lebih daripada 50 peratus isi rumah miskin. Peratusan isi rumah miskin di wilayah tersebut hampir enam kali ganda peratusan isi rumah miskin di Kelantan. Sehingga tahun 2000 masih wujud kemiskinan tegar di kalangan penduduk di dalam wilayah di bawah KESEDAR iaitu seramai 4,423 orang. Bagaimanapun, jumlah ini berkurangan kepada 310 orang pada tahun 2010.

BAB 3

ELEMEN BUDAYA MASYARAKAT KELANTAN: REALITI DAN OPSYEN SUSULAN

Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 3

ELEMEN BUDAYA MASYARAKAT KELANTAN: REALITI DAN OPSYEN SUSULAN

3.0 PENGENALAN

Bab ini menghuraikan analisis elemen budaya tempatan masyarakat Kelantan sebagai asas untuk memahami tingkah laku sosial, potensi dan cabaran untuk memajukan masyarakat Kelantan mengikut acuan yang sesuai dan boleh dimanfaatkan. Hasil analisis ini diperoleh daripada perbincangan kumpulan fokus, pemerhatian secara langsung semasa kajian lapangan dan rujukan pada sumber sekunder atau penulisan sedia ada. Pemahaman terhadap corak sosiobudaya masyarakat Kelantan adalah penting kerana mereka juga tidak terkecuali daripada pelbagai faktor kompleksiti dan kedinamikan yang mempengaruhi mereka sebagai penerima sebarang usaha transformasi yang mahu dilaksanakan.

3.1 TAKRIFAN BUDAYA

Warisan sosial sesuatu masyarakat, sistem idea, nilai, kepercayaan, pengetahuan, norma, dan amalan yang dikongsi bersama oleh semua orang dalam masyarakat.

3.2 BUDAYA UMUM MASYARAKAT KELANTAN

- i. Mengamalkan budaya gemar pada kesederhanaan.
- ii. Memiliki kaum wanita yang bersifat lemah lembut dan bersederhana tetapi ramah dan mesra bila saling mengenali.
- iii. Merasa selesa dan yakin bila berada dalam kelompok mereka.
- iv. Mengamalkan prinsip hidup yang mudah dalam kehidupan seharian dan tidak terikat dengan adat tertentu khususnya dalam adat resam dan adat perkahwinan.
- v. Mementingkan dan menghormati hal ehwal agama Islam.
- vi. Menghormati adat resam dan kepercayaan agama lain.
- vii. Memiliki rasa berani dan gah bila berada dalam kumpulan.

- viii. Memiliki sikap tolong menolong sesama sendiri dan mudah rapat dalam perhubungan walaupun baru berkenalan, apabila berada di luar negeri Kelantan.
- ix. Mementingkan kejujuran dan memegang janji yang dilafazkan.
- x. Mengamalkan hidup secara berkumpulan dan berpuak.
- xi. Mudah didekati dengan pendekatan merendah diri.
- xii. Mengagungkan dialek Kelantan sebagai identiti diri.
- xiii. Memiliki tingkah laku yang agak kasar dan kurang sensitif berbanding Melayu dari negeri lain.
- xiv. Memiliki sifat berani yang melulu.
- xv. Mempunyai penilaian tersendiri dalam sesuatu perkara, boleh berselisih pendapat sehingga berkelahi tetapi boleh berbaik semula atas perkara yang melibatkan kepentingan bersama.
- xvi. Mempunyai sikap dan budaya mempertahankan kekitaan orang Kelantan di mana disebut 'puok kito', iaitu masyarakat Kelantan ada sifat dan hubungan keakraban jiwa yang erat dan kebenarannya perkara itu dapat dibuktikan melalui penggunaan dialek seharian mereka walaupun berada jauh di luar Kelantan.
- xvii. Memiliki sikap suka berada dalam lingkungan mereka sendiri, akan tetapi, tidak boleh diklasifikasikan sebagai 'berpuak-puak' atau assabiah kerana ia turut memaparkan keakraban dan kekeluargaan yang berjaya ditanam dalam diri setiap anak negeri Kelantan.
- xviii. Mempunyai daya tahan dan kekuatan tersendiri dalam mengharungi kehidupan, kesan daripada persepsi pihak luar terhadap tahap ekonomi negeri Kelantan yang sering dikaitkan dengan kemunduran, kemiskinan dan pengangguran. Namun, masyarakat Kelantan turut disinonimkan dengan daya berdikari dan sifat bermuafakat.
- xix. Mengorbankan harta benda untuk menanggung perbelanjaan anak-anak melanjutkan pelajaran di luar negeri.
- xx. Mengekalkan tradisi balik kampung dan berkumpul sesama sanak saudara terutama di musim perayaan.

Rajah 3.1: Rumusan Budaya Masyarakat Kelantan

3.3 BUDAYA SPESIFIK MASYARAKAT KESEDAR

- i. Mempunyai hubungan kejiiran yang baik.
- ii. Memiliki tahap prasangka yang rendah walaupun berasal dari daerah yang berlainan.
- iii. Mengharapkan bantuan untuk melakukan sesuatu dan menganggap subsidi adalah hak yang mesti disalurkan.
- iv. Memiliki tahap rendah dalam pergaulan dengan kaum lain kerana sebahagian besar warga KESEDAR terdiri daripada kaum Melayu.
- v. Mempunyai kecenderungan terhadap pendekatan politik pembangunan.
- vi. Memiliki tahap penilaian kurang rasional akibat diskriminasi politik secara berterusan.
- vii. Mempunyai sikap pesimis terhadap kemampuan KESEDAR untuk menjamin masa depan mereka dan keluarga.

- viii. Mengharapkan perhatian dan sikap cakna yang tinggi daripada pihak pengurusan KESEDAR.
- ix. Menghabiskan masa di kedai kopi terutamanya golongan warga emas dengan alasan faktor umur yang menghalang mereka membuat kerja ladang.
- x. Membuat perbandingan sehingga menimbulkan rasa tidak puas hati dengan masyarakat atau komuniti yang lain.
- xi. Menggalakkan anak-anak belajar sehingga ke universiti dan tidak mewarisi status mereka sebagai peneroka KESEDAR.
- xii. Mewariskan ladang sawit dan kebun getah untuk diteruskan oleh anak yang tinggal di KESEDAR.
- xiii. Mempunyai perasaan terhutang budi terhadap jasa pihak KESEDAR yang telah merubah nasib mereka.
- xiv. Memiliki sifat taat dan kesabaran yang tinggi dalam menghadapi pelbagai masalah di KESEDAR dan tidak bertindak melulu.

3.4 BUDAYA SPESIFIK MENGIKUT KATEGORI: KONDUSIF DAN MENGEKANG

	BUDAYA KONDUSIF • Mempunyai hubungan kejiiran yang baik • Memiliki tahap prasangka yang rendah walaupun berasal dari daerah yang berlainan • Menggalakkan anak-anak melanjutkan pelajaran serta menguasai kemahiran di institusi pengajian tinggi dan latihan kemahiran supaya tidak mewarisi status mereka sebagai peneroka KESEDAR • Mewariskan ladang sawit dan kebun getah untuk diteruskan oleh anak yang tinggal di KESEDAR • Memiliki potensi serta daya kecendekiawanan dan keusahawanan yang dapat dijadikan asas membentuk masyarakat berilmu dan berdikari • Mempunyai perasaan terhutang budi terhadap jasa pihak KESEDAR yang telah merubah nasib mereka • Memiliki sifat taat dan kesabaran yang tinggi dalam menghadapi pelbagai masalah di KESEDAR dan tidak bertindak melulu	
	BUDAYA MENGEKANG • Mengharapkan bantuan untuk melakukan sesuatu dan menganggap subsidi adalah hak yang mesti disalurkan • Memiliki tahap pergaulan dengan kaum lain yang rendah kerana sebahagian besar warga KESEDAR adalah terdiri daripada kaum Melayu • Mempunyai kecenderungan terhadap pendekatan politik pembangunan • Memiliki tahap penilaian kurang rasional akibat diskriminasi politik secara berterusan • Memerlukan pengukuhan untuk meyakini kemampuan KESEDAR dalam menjamin masa depan mereka dan keluarga • Mengharapkan perhatian dan sikap cakna yang tinggi daripada pihak pengurusan KESEDAR • Menghabiskan masa di kedai kopi terutamanya bagi golongan warga emas dengan alasan kurang berdaya membuat kerja ladang • Membuat perbandingan sehingga menimbulkan rasa tidak puas hati dengan masyarakat atau komuniti lain yang lebih berjaya	

3.5 PROFIL UMUM SIKAP DAN PEMIKIRAN MASYARAKAT KESEDAR

Terdapat 18 parameter digunakan bagi mengukur potensi, cabaran dan tahap kesediaan masyarakat KESEDAR untuk terlibat sama dalam fasa pembaikan dan transformasi bagi mengisi matlamat pembangunan Wilayah Kelantan Selatan menjelang 2030. Secara umumnya, hasil penilaian terhadap parameter-parameter berkenaan mencerminkan ciri-ciri sikap dan pemikiran masyarakat KESEDAR. Berdasarkan pada ciri-ciri sikap dan pemikiran tersebut, beberapa syor diusulkan untuk memperkukuhkan pembangunan potensi masyarakat KESEDAR.

PARAMETER	CIRI-CIRI	SYOR
Kemampuan mengurus	⊙ Mempunyai sikap bersedia untuk menerima tanggungjawab ⊙ Memiliki semangat kolektif kerana lebih yakin untuk mengurus sesuatu amanah secara berpasukan atau bersama orang lain	⊙ Memerlukan lebih banyak pendedahan dari segi potensi diri, kepemimpinan, penglibatan dalam organisasi dan semangat daya saing
Pengutamaan masa berkualiti peribadi	⊙ Mengutamakan nilai kerohanian berbanding nilai-nilai lain ⊙ Mempunyai kecenderungan untuk merebut peluang dari segi pembangunan diri dan keluarga	⊙ Menyediakan alternatif dan kemudahan untuk masyarakat tempatan mengikuti program percutian berpakej dan bersepadu dengan suntikan elemen kerohanian, kekeluargaan dan rekreasi
Pendirian dalam memberi pendapat	⊙ Memegang prinsip musyawarah ⊙ Memiliki semangat untuk menyumbang dari segi pendapat, ilmu dan pengalaman ⊙ Mempunyai kelompok individu yang berfikir kritis	⊙ Memberi pendedahan pemikiran P3K (Kreatif, Konstruktif, Kritikal) ⊙ Menggalakkan program sumbang saran khususnya kepada generasi muda ⊙ Memberi kemahiran berorganisasi
Penyelesaian masalah	⊙ Mengamalkan pengaruh dan nilai perkongsian yang diamalkan dalam keluarga, persahabatan dan perhubungan lain (rakan sekerja, ahli organisasi dan sebagainya) dalam mencari penyelesaian pada masalah yang dihadapi ⊙ Mencari penyelesaian dengan bersandarkan pandangan, pengalaman, pengaruh dan kepakaran orang lain ⊙ Memiliki keyakinan yang rendah terhadap kemampuan sendiri dalam menghadapi dan menyelesaikan	⊙ Mengambil pengajaran daripada pengalaman sendiri dan pengalaman kehidupan sekeliling untuk dijadikan panduan ⊙ Menggalakkan masyarakat untuk mencintai ilmu dan menguasai kemahiran berfikir ⊙ Melazimkan diri untuk mengamalkan kehidupan berdisiplin dan menetapkan keutamaan ⊙ Menguasai kemahiran pengurusan stres

MEMACU SELATAN KE ARAH KELANTAN TERBILANG

PARAMETER	CIRI-CIRI	SYOR
Pengisian aktiviti masa lapang	⊙ Mempunyai pola kecenderungan yang hampir sama dari segi pengisian masa lapang iaitu cenderung pada aktiviti bersama rakan-rakan, merancang aktiviti sendiri dan memilih untuk berehat ⊙ Menepati fitrah insan dan realiti makhluk sosial yang memerlukan kerehatan minda, emosi dan fizikal serta sokongan keluarga/rakan-rakan	⊙ Mempergiatkan program-program pembangunan keluarga dan komuniti yang bertemakan kesejahteraan sosial secara holistik ⊙ Menyediakan kemudahan rekreasi, sukan dan kecergasan yang kondusif dan memberi ketenangan
Penunaian amanah dan tugas	⊙ Mempunyai rasa tanggungjawab untuk menyempurnakan amanah dan tugas ⊙ Memerlukan peningkatan dari segi sikap mengutamakan kesegeraan ⊙ Meletakkan tahap komitmen pada amanah dan tugas yang perlu disempurnakan ⊙ Mempunyai kecenderungan amalan mengambil langkah demi langkah berbanding dengan merangsang kemampuan diri untuk mengambil dua atau tiga langkah ke hadapan dalam menyempurnakan amanah dan tugas	⊙ Menyuburkan budaya mengutamakan masa dan amalan disiplin ⊙ Memberi pendedahan dari segi pengurusan masa ⊙ Memperkukuhkan sikap proaktif di kalangan kepimpinan kampung sehingga dapat dijadikan model ikutan oleh masyarakat
Pengutamaan pada kesan perancangan	⊙ Mementingkan kesan jangka panjang berbanding dengan kesan segera dan kesan meluas (mungkin dipengaruhi oleh gaya hidup yang diwarisi, sikap sabar dan pasrah serta sikap pasif)	⊙ Merangka program masyarakat secara berpusat yang setiap satu mewakili sama ada kesan segera, kesan meluas dan kesan jangka panjang supaya lebih seimbang dari segi <i>outcome</i> dan faedah yang diterima oleh masyarakat ⊙ Memastikan penerangan mengenai tiga kategori kesan (segera, meluas dan jangka panjang) diberi kepada masyarakat sekiranya terdapat program yang berkaitan dengannya ⊙ Menggalakkan masyarakat untuk membudayakan sikap merancang termasuk memberi pendedahan kepada kepimpinan kampung dan generasi muda

43

3.6 PENGAMATAN HAKIKAT DALAM KONTEKS HALA TUJU WILAYAH KELANTAN SELATAN

- MEMACU SELATAN KE ARAH KELANTAN TERBIJANG

- c. Mereka bermentorkan dengan orang bukan Kelantan dan akur pada pembawaan mentor; atau,
 - d. Mereka dengan kehendak sendiri menolak sifat seorang berjiwa Kelantan.
- ii. Budaya masyarakat Kelantan perlu dilihat dari segi aspek positif dan semua pihak yang hendak terlibat dalam pembangunan masyarakat Kelantan mesti peka dengan pendekatan positif ini.
- iii. Persoalannya adalah:
 - a. Apakah hanya orang Kelantan sahaja yang boleh menyuburkan dan memacu pembangunan masyarakat Kelantan?
 - b. Apakah perlu orang luar Kelantan untuk berperanan dalam sebahagian aspek tertentu?
 - c. Apakah opsi yang terbaik adalah untuk orang Kelantan bersinergi dengan orang bukan Kelantan?
 - d. Apakah untuk membangunkan masyarakat Kelantan perlu untuk mewujudkan “ala inkubator” pembangunan di luar negeri Kelantan dan setelah mereka yang terpilih itu menguasai kemahiran pembangunan pesat dalam inkubator itu, maka baru dihantar semula ke negeri Kelantan?
- iv. Sekiranya pihak-pihak berkaitan termasuk KESEDAR beranggapan bahawa masyarakat Wilayah Kelantan Selatan perlu diperkasakan dari segi pandangan hidup, set minda, sikap, tekad, maka ada empat opsi yang boleh disenaraikan sebagai pilihan dalam konteks tindakan susulan:
 - a. Bina atas kekuatan budaya masyarakat Kelantan; atau
 - b. Lakukan transformasi besar-besaran; atau
 - c. Mudahcarakan masyarakat Wilayah Kelantan Selatan mengikut kemampuan mereka, keadaan terkini mereka dan peluang yang ingin ditawarkan; atau
 - d. Ketiga-tiga di atas mengikut kelompok yang disasarkan.
- v. Ini adalah isu proses yang perlu diperincikan oleh pihak KESEDAR selaku agensi primer di Wilayah Kelantan Selatan.
- vi. Sebagai panduan, KESEDAR boleh mengikut langkah-langkah berikut:

Rajah 3.2: Langkah-Langkah Mengurus Transformasi Budaya KESEDAR

- vii. Sekiranya KESEDAR kurang kemahiran dalam perincian aliran kerja ini, maka opsyen terbaik mereka adalah untuk:
- a. Melantik seorang perunding residen yang dapat memperincikan aspek-aspek proses berdasarkan pada realiti semasa ke semasa sepanjang tempoh 2014 hingga 2030; atau,
 - b. Melantik pada tahap pakar sebuah bahagian dalam KESEDAR yang memang khas akan bertindak sebagai “*think tank*” dalaman KESEDAR. Pembentukan kumpulan *think tank* perlu mempertimbangkan aspek-aspek berikut:
 - ⊙ Komposisi seimbang ahli kumpulan (Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri, badan korporat, agensi swasta, badan akademik, NGO dan wakil komuniti serta rangkaian strategik yang berkaitan)
 - ⊙ Tahap kesediaan dan penjiwaan individu untuk memikul amanah serta menjalankan peranan
 - ⊙ Tahap integriti dan profesionalisme

- ⊙ Komitmen untuk menterjemahkan budaya dinamik (berpendirian benar, berintegriti, berfikiran luas, berpandangan jauh, bermaklumat, berani mencabar kebiasaan dan membuat perubahan, berani berhadapan dengan kritikan serta berinovasi dan proaktif)
- viii. Antara menu bertindak untuk mengurus transformasi budaya adalah:
 - a. Rombakan sistem pendidikan dari peringkat tadika lagi supaya sifat-sifat dinamis ditanam;
 - b. Pembentukan dan seterusnya penonjolan ikon-ikon mithali yang menjadi pencernaan pada apa yang ingin diwujudkan dalam kalangan masyarakat Wilayah Kelantan Selatan;
 - c. Program dan projek yang bersifat partisipatif untuk masyarakat dan bukan sekadar direktif.
 - d. Kekerapan lawatan ke kawasan pembangunan luar bandar di luar negeri Kelantan supaya dapat meluaskan lagi daya pertimbangan dan skop pengamatan mereka;
 - e. Mengoptimumkan potensi serta daya kecendekiawanan dan keusahawanan dari kalangan anak Kelantan melalui program khas, penyediaan insentif, jaminan dan perlindungan serta perkongsian pintar yang menggalakkan golongan tersebut lebih bersedia dan aktif segi menyumbang pada pembangunan di Wilayah Kelantan Selatan
 - f. Mewujudkan sistem mentor-mentee bagi sebanyak mungkin masyarakat yang berperanan kritikal di Wilayah Kelantan Selatan;
 - g. Latih tubi segi pembentukan kualiti kerohanian, akhlak, jasmani, intelek, kawalan emosi, sikap, piawaian prestasi, kemahiran diri dan kepekaan pada “*outcome*” dan bukan sekadar “*output*”;
 - h. Pembaikan diri di dalam agensi-agensi bertindak sendiri supaya menjadi contoh terdekat bagi masyarakat Wilayah Kelantan Selatan.
- ix. Namun, haruslah bersedia untuk menghadapi kemungkinan berikut:
 - a. Proses transformasi budaya akan mengambil masa yang lama;
 - b. Usaha-usaha transformasi ditolak kerana pihak-pihak yang menguruskan proses ini sendiri tidak menunjukkan contoh mithali; dan

- c. Usaha transformasi boleh menjadi “*counter productive*” (tidak menguntungkan) jika cara tidak disepadankan dengan keperluan/kesediaan sebenar.

1.

- Jika Wilayah Kelantan Selatan hendak dimajukan dengan penglibatan masyarakat tempatan, maka perlu diwujudkan lebih banyak lagi peluang-peluang keusahawan dan perindustrian yang sesuai dengan budaya tempatan

2.

- Jika budaya tempatan ini hendak ditransformasikan, lebih banyak lagi ikon-ikon kejayaan tempatan perlu dibentuk dengan membawa ke Wilayah Kelantan Selatan peluang-peluang keusahawanan dan perindustrian yang berdaya saing tinggi serta mempunyai kelangsungan hasil

3.

- Jika perlu pada peningkatan kesungguhan politik dan anjakan strategi membangunkan Wilayah Kelantan Selatan, maka bagi menjayakan peluang-peluang ini supaya pengguna peluang-peluang ini tidak menjadi mangsa pada realiti industri, satu sistem insentif dan perlindungan perlu digubal

4.

- Jika peluang-peluang dari luar Kelantan tidak dapat dipindahkan ke Kelantan, maka mana-mana cadangan oleh pihak KESEDAR, tambah lagi jika disokong oleh Kerajaan Negeri Kelantan, mesti diberi kemudahan untuk menjayakannya

Rajah 3.3: Rumusan Realiti Budaya Masyarakat Kelantan

BAB 4

SISTEM MAKLUMAT GEOGRAFI KESEDAR

Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 4

SISTEM MAKLUMAT GEOGRAFI KESEDAR

4.0 PENGENALAN

Terdapat banyak hartanah milik KESEDAR yang terdiri daripada tanah dan bangunan yang belum dapat dimanfaatkan secara optimum. Tanah dan bangunan yang belum dibangunkan ini mempunyai potensi untuk dimajukan secara optimum. Hartanah milik KESEDAR terdiri daripada kategori bangunan dan tanah yang merangkumi perkara berikut:

- i. Aset tanah: Tapak pejabat pentadbiran/pengurusan/operasi KESEDAR – ibu pejabat, negeri, daerah, pusat operasi wilayah, TEMAN, medan niaga.
- ii. Aset bangunan: Pejabat, agrobazar, pusat latihan, dewan serbaguna, pusat pengumpulan, pusat pengedaran, pusat pemprosesan dan kuarters kakitangan.

4.1 PENGURUSAN HARTANAH KESEDAR

Secara umumnya, tugas-tugas pengurusan hartanah KESEDAR boleh dikategorikan seperti berikut:

- i. Menguruskan aset hartanah (tanah dan bangunan) yang dibeli daripada Kerajaan Negeri atau diperoleh daripada Kerajaan Persekutuan.
- ii. Merancang dan melaksanakan projek-projek pembangunan fizikal yang baharu.
- iii. Menyelaras dan memantau projek-projek pembangunan fizikal.

4.2 APLIKASI SISTEM MAKLUMAT GEOGRAFI (GIS)

- i. Sistem Maklumat Geografi (GIS) telah dikenal pasti sebagai kaedah yang berkesan dan efisien untuk pengurusan aset hartanah, ruang dalaman, kitaran hayat bangunan dan sesuai untuk KESEDAR.

- ii. Bagi melaksanakan semua ini dengan berkesan, maka semua aset hartanah perlu diketahui tentang lokasi atau kedudukan seperti tanah, bangunan, fasiliti, kelengkapan, gudang, kenderaan, komputer, meja dan sebagainya terletak.
- iii. Penggunaan kaedah GIS membolehkan organisasi seperti KESEDAR dapat melaksanakan tugas terutama dalam membuat keputusan dengan lebih baik dan tepat. GIS telah mula digunakan sejak awal tahun 1990an dan penggunaan dalam pengurusan aset dan fasiliti terbukti lebih efisien. Penggunaan dan penyelenggaraan ruang telah menjadi komponen asas sistem maklumat untuk organisasi, membantu beberapa alir kerja, integrasi dengan sistem-sistem lain dan memberi kefahaman yang lebih baik tentang maklumat.

4.3 KONSEP ASAS GIS

- i. GIS boleh mengintegrasikan dan menambah sistem pengurusan aset dan fasiliti sedia ada dan semua pegawai dalam organisasi boleh mengetahui tentang lokasi dan statusnya. Data boleh dikemas kini dengan pantas, pesanan kerja dapat dilakukan dengan efisien dan ruang dapat digunakan secara berkesan.
- ii. Gabungan data lokasi dengan maklumat kuantitatif dan kualitatif mengenai lokasi tertentu, membolehkan pemaparan, analisis dan laporan maklumat dilakukan menerusi peta dan carta. Dengan menggunakan teknologi GIS, pelbagai soalan dapat dijawab oleh sistem. Pelbagai pertanyaan dapat dilakukan dan hasil yang diperoleh akan dipaparkan.
- iii. GIS biasanya dikenal pasti sebagai sistem yang mengurus aset infrastruktur dan sumber asli di luar bangunan, tetapi ini hanya sebahagian daripada kemampuannya. Contohnya, bangunan, industri, aktiviti guna tanah, dan ciri-ciri geografi yang boleh dipaparkan di atas peta. Ia lebih mudah untuk menganalisis dan mengurus data aset dan fasiliti yang tersimpan dalam GIS, seperti untuk menyediakan reka bentuk, pembinaan, dan penyelenggaraan dengan lebih efisien.
- iv. Pendapatan dapat ditingkatkan dan kos operasi dan penyelenggaraan dapat dikurangkan apabila GIS membantu mengurus ruang. Pengurus hak milik dapat melihat dan membuat pertanyaan dalam GIS mengenai ruang termasuk

kekosongan, saiz, dan kekangan khusus untuk kebanyakan penggunaan yang memerlukan kos yang efisien.

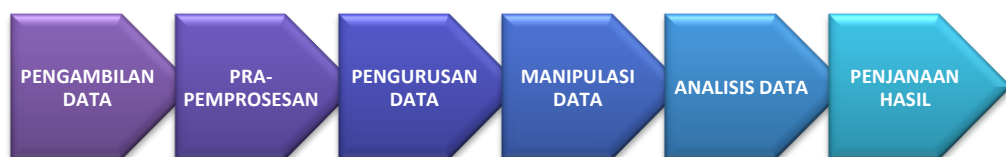
- v. Dalam pengurusan fasiliti, GIS membantu memaparkan ruang secara spatial dan menunjukkan bagaimana ia dapat digunakan dengan baik. Kos operasi dapat dikurangkan melalui penggunaan ruang secara efisien termasuk mengurus pergerakan pekerja dan aset serta penyimpanan bahan-bahan.

4.4 KONSEP SISTEM PENGURUSAN MAKLUMAT KESEDAR

- i. Mengurus pembangunan ekonomi, sosial, perumahan, pertanian, perdagangan dan perindustrian.
- ii. Mengawal dan menyelaraskan pembangunan aktiviti dalam Wilayah Kelantan Selatan dan sebagainya, bermula dari peringkat perancangan untuk memilih tapak yang sesuai dan pembesaran tapak.
- iii. Melihat dan memaparkan kesan setiap operasi pembangunan.

4.5 REKA BENTUK DAN PEMBANGUNAN SISTEM

- i. Proses membangunkan sistem GIS untuk pengurusan aset dan fasiliti bermula dengan pengumpulan data, pengolahan dan pemprosesan sehingga ke peringkat analisis. Beberapa perkara penting perlu diberi perhatian termasuk komponen berkenaan. Komponen yang diperlukan dalam GIS adalah:

Rajah 4.1: Komponen GIS

- ii. Ciri-ciri GIS tersebut adalah perlu untuk perkhidmatan dan pengurusan aset KESEDAR. Oleh sebab pangkalan data aset dan hartanah mempunyai definisi yang hampir sama dengan maklumat geografi, maka pangkalan data digunakan sebagai ciri data atribut dengan mengambil kira rujukan spatial. Projek GIS yang dicadangkan ini, telah mengambil kira penggunaan peta yang disediakan untuk

hal-hal aset dan hartanah serta boleh dihubungkan pada berlainan pangkalan data yang sedia ada.

- iii. Kebiasaannya, terdapat tiga pilihan penggunaan GIS untuk pengurusan aset hartanah KESEDAR.

- a. *Desktop GIS:*

- Data peta dan atribut digunakan dengan melaksanakan penggunaan perisian yang betul.

- b. *Workstation GIS:*

- Data peta dan atribut disimpan dalam server komputer dan pengguna boleh menggunakan perisian peta dan pemprosesan data melalui *PC* masing-masing menerusi *Local Area Network*.

- c. *Enterprise GIS:*

- Diwujudkan bagi mengkoordinasikan sistem supaya menjadi lebih efisien dengan menggunakan GIS berasaskan web. GIS ini menggunakan *World Wide Web* sebagai platform bagi mengakses peta dan atribut berkaitan. Ini merupakan alat GIS yang baru dimajukan dan boleh digunakan sebagai suatu sistem *Enterprise GIS* yang berkuasa tinggi.

- iv. Struktur utama *Desktop GIS* perlu mengambil kira tiga kaedah berikut:

- a. Menyediakan data spatial
 - b. Menyediakan ciri data atribut
 - c. Memproses dan mengurus
 - d. Menghubungkan data spatial dengan data atribut

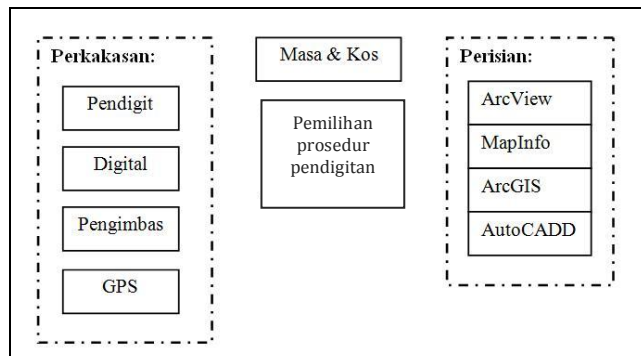
Contoh konsep sistem GIS ini adalah seperti dalam **Rajah 4.2:**

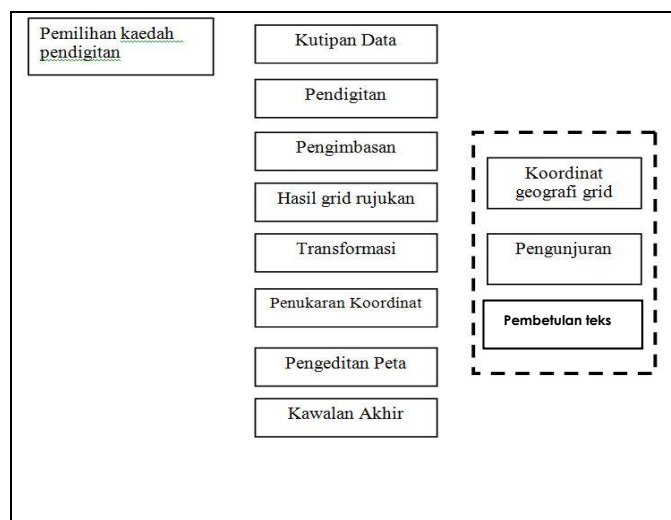
- 53

- g. Mendapatkan data sedia ada
- h. Pemprosesan, manipulasi data
- i. Analisis GIS
- j. Data output

Rajah 4.3: Pemilihan Prosedur Pendigitan

Rajah 4.4: Alir Kerja Pembinaan Pangkalan Data GIS

4.6 PENILAIAN ASET HARTANAH MENGGUNAKAN TEKNIK GIS

- i. Tugasan melibatkan penilaian ciri-ciri hartanah.
- ii. Mengambil kira anggaran nilai hartanah berasaskan pengalaman dan faktor-faktor lain.
- iii. Menentukan nilai/potensi/peluang atau dinamakan sebagai nilai pasaran atau nilai kebaikan.

- iv. Nilai tanah dan potensi harta biasanya ditentukan dengan mengambil kira faktor spatial seperti lokasi harta, kejiranan, persekitaran, struktur muka bumi dan sebagainya.
- v. Lokasi harta banyak mempengaruhi nilai dan dianggap sebagai faktor penting. Peta nilai berasaskan GIS dapat diketengahkan sebagai cara memaparkan perubahan nilai harta individu. Terdapat banyak ciri pasaran harta yang membuatkan penilaian menjadi sukar dan selalunya menjadi tugas subjektif yang bergantung pada tahap pengalaman yang tinggi dan pengetahuan keadaan tempatan, sebagai contoh kepelbagaian minat individu serta pengaruh ekonomi pada peringkat nasional, kawasan dan tempatan. Ciri-ciri tersebut tidak boleh diubah dan dengan itu profesion penilaian adalah amat mencabar.
- vi. Penilaian harta merupakan proses mengenal pasti dan mengkuantitikan faktor yang diambil kira berkaitan dengan nilai harta berkenaan. Sebagai contoh, faktor topografi digunakan untuk menganalisis nilai dengan mengambil kira kecerunan kawasan berkenaan.
- vii. Faktor-faktor yang boleh diambil kira dalam proses penilaian dan kesesuaian tanah yang boleh mempengaruhi nilai parcel tanah (pangkalan data GIS dan analisis):
 - ⊙ Perkhidmatan asas yang diberi
 - ⊙ Bilangan lantai yang dibenarkan
 - ⊙ Kawasan binaan yang dibenarkan
 - ⊙ Landskap pandangan
 - ⊙ Akses ke jalan raya
 - ⊙ Alam sekitar
 - ⊙ Lokasi parcel dalam blok
 - ⊙ Bahagian hadapan jalan
 - ⊙ Jarak dari benda tidak elok
 - ⊙ Bentuk parcel tanah
 - ⊙ Kawasan semasa yang tidak digunakan
 - ⊙ Jarak ke pusat bandar
 - ⊙ Jarak dari hingar

- ⊙ Keadaan tanah
- ⊙ Jarak dari pusat pendidikan
- ⊙ Jarak dari perkhidmatan kesihatan
- ⊙ Akses dari lebuh raya
- ⊙ Jarak dari pusat membeli belah
- ⊙ Utiliti yang disediakan
- ⊙ Jarak dari kawasan rekreasi
- ⊙ Topografi
- ⊙ Jarak dari tempat ibadat
- ⊙ Jarak dari taman permainan
- ⊙ Jarak dari kawasan parkir
- ⊙ Jarak dari jabatan bomba
- ⊙ Jarak dari sungai
- ⊙ Jarak ke balai polis
- ⊙ Jarak ke stesen keretapi

Oleh kerana kerumitan proses penilaian tanah, GIS menyediakan pemilik harta dengan penerangan yang mudah difahami tentang bagaimana nilai tanah dilakukan.

- viii. Pada hari ini, GIS berupaya menjalankan tugas yang rumit ini dengan menggunakan perisian ArcGIS dan modul TIN (DTM), menghasilkan model nilai secara visual dan peta penilaian yang diperlukan.

4.7 CONTOH APLIKASI GIS

- i. Menggunakan teknologi GIS terkini dengan pelbagai sumber data seperti peta topografi, fotograf udara, peta tematik dan pelan kadaster.
- ii. Model GIS tiga dimensi diperoleh dengan mengintegrasikan paparan dua dimensi ciri topografi dalam GIS dengan DTM.
- iii. Menghasilkan paparan berlainan perspektif, berbeza sudut pandangan dan digunakan untuk mengenal pasti kawasan sesuai dan kawasan sensitif.

-
- The screenshot displays the ArcGIS Desktop environment with a 3D perspective view of a terrain. The 'Scene layers' panel on the left shows the following layers from top to bottom: River (blue line), River Buffer (300m) (light blue area), Factory (brown polygon), House (purple polygon), and aerial photo (aerial imagery). The 'Identify Results' panel on the right shows the results of an identify operation on the 'House' layer. The location is given as (415222, 309168, 319718, 163322). The attributes table shows:
Field	Value
FACTORYID_1	3
ID	3
NAME	
OWNER	
HEIGHT	15
AREA	9630.24

- iii. Bagi meningkatkan proses penilaian harta secara berkesan, model berasaskan nilai aset nominal perlu dibangunkan dengan menggunakan GIS. Objek utama model adalah menentukan nilai aset tanah dengan menggunakan berlainan faktor penilaian tanah yang diformulasikan dan diteliti secara spatial. Dengan menggunakan GIS dalam analisis penilaian, kaedah berbilang kriteria juga menyediakan kaedah anggaran nilai secara penggunaan data spatial skala besar.
- iv. Hasilnya, model penilaian tanah secara visual dapat dihasilkan yang boleh difahami oleh sesiapaapun yang tidak biasa dengan prosedur penilaian. Lebih penting lagi, GIS meningkatkan kemampuan prosedur menganalisis nilai tanah secara kuantitatif dan kualitatif.

Kajian tentang keperluan untuk penambahbaikan sistem pentadbiran dan pengurusan KESEDAR perlu dilakukan secara terperinci dan menyeluruh. Antara kajian yang diperlukan adalah untuk menentukan fungsi dan aktiviti setiap bahagian, jenis maklumat yang diperlukan, kaedah pemprosesan dan pengurusan data yang diamalkan. Hampir semua bahagian dan Pejabat Wilayah KESEDAR berpotensi untuk menggunakan teknologi GIS bagi membantu meningkatkan kualiti hasil kerja masing-masing.

Buat masa ini, dikenal pasti hanya dua bahagian sahaja yang menggunakan GIS yang terhad, iaitu Bahagian Hartanah dan Bahagian Perancangan dan Penilaian. Namun, terdapat beberapa kelemahan yang perlu diberi perhatian dan diperbaiki termasuk meningkatkan kemahiran dan keupayaan pegawai yang bertanggungjawab terhadap GIS.

Bahagian-bahagian yang berpotensi untuk menggunakan GIS:

- i. Bahagian Hartanah
- ii. Bahagian Perancangan dan Penilaian
- iii. Bahagian Pembangunan Pertanian
- iv. Bahagian Pembangunan Masyarakat
- v. Bahagian Ekonomi dan Pelaburan
- vi. Bahagian Pemantauan dan Penyelarasan
- vii. Pejabat Wilayah Kuala Krai
- viii. Pejabat Wilayah Gua Musang
- ix. Pejabat Wilayah Jeli/Tanah Merah

Secara umumnya, fungsi analisis GIS adalah seperti berikut:

- i. Perancangan projek pembangunan ekonomi
- ii. Penyediaan maklumat hak milik dan guna tanah
- iii. Pengurusan maklumat dan aktiviti perladangan
- iv. Pembangunan infrastruktur
- v. Penyediaan maklumat sosioekonomi peneroka dan penempatan
- vi. Penyediaan maklumat aktiviti keusahawanan dan perniagaan dalam kawasan KESEDAR
- vii. Pengenalpastian kawasan-kawasan berpotensi untuk projek baru berkaitan pembangunan ladang
- viii. Analisis kesan alam sekitar untuk semua projek KESEDAR

4.10 PENUTUP

Bagi meningkatkan proses penilaian harta secara berkesan, model berasaskan nilai aset nominal perlu dibangunkan dengan menggunakan GIS. Objek utama model adalah menentukan nilai aset tanah dengan menggunakan berlainan faktor penilaian tanah yang diformulasikan dan diteliti secara spatial. Dengan menggunakan GIS dalam analisis penilaian, kaedah berbilang kriteria juga menyediakan kaedah anggaran nilai secara penggunaan data spatial skala besar.

Hasilnya, model penilaian tanah secara visual dapat dihasilkan dan boleh difahami oleh sesiapaapun yang tidak biasa dengan prosedur penilaian. Lebih penting lagi, GIS meningkatkan keupayaan prosedur menganalisis nilai tanah secara kuantitatif dan kualitatif untuk KESEDAR.

Untuk pelaksanaan fungsi-fungsi GIS secara berkesan, maka pihak KESEDAR perlu mewujudkan satu unit GIS yang beroperasi di bawah Bahagian Hartanah atau Bahagian Teknologi Maklumat. Unit ini perlu diiktiraf sepenuhnya oleh KESEDAR supaya bertanggungjawab dalam menyediakan data spatial dan maklumat berkaitan tanah serta membuat analisis GIS untuk disalurkan kepada bahagian-bahagian lain yang memerlukannya.

(Sila rujuk Lampiran 1 (PELAKSANAAN GIS DAN MEMBINA PANGKALAN DATA SPATIAL KESEDAR) bagi penjelasan terperinci).

BAB 5

PELAN PEMBANGUNAN SPATIAL WILAYAH KELANTAN SELATAN

Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 5

PELAN PEMBANGUNAN SPATIAL WILAYAH KELANTAN SELATAN

5.0 PENGENALAN

Strategi pembangunan spatial untuk 15 tahun akan datang adalah menjurus pada wawasan KESEDAR sebagai peneraju utama dan Wilayah Kelantan Selatan sebagai wilayah luar bandar termaju di Malaysia. Strategi ini juga berasaskan hala tuju dan kejayaan Pelan Indikatif KESEDAR 2000 yang menyediakan rangka kerja untuk struktur dan corak pertumbuhan semasa Wilayah Kelantan Selatan. Rupa bentuk fizikal Wilayah Kelantan Selatan, pengagihan guna tanah, kawasan pembangunan petempatan, kawasan pertumbuhan baru, kawasan pertanian dan pembangunan infrastruktur khususnya sistem jalan raya secara langsung adalah hasil daripada dasar-dasar dan strategi-strategi yang digariskan dalam Pelan Indikatif KESEDAR 2000.

Dalam konteks sebuah kawasan luar bandar yang perlu membangun, strategi bagi mengoptimumkan sumber-sumber tanah yang terhad perlulah dirumus. Justeru, pelan pembangunan spatial adalah penting dan menjadi sebahagian daripada perkembangan berterusan Wilayah Kelantan Selatan. Strategi-strategi pembangunan yang ditetapkan membentuk asas bagi pembangunan spatial Wilayah Kelantan Selatan yang terancang serta pembentukan dasar-dasar sektoral sehingga tahun 2030.

Bahagian ini meliputi perbincangan dan analisis yang dibahagikan kepada tiga bahagian utama iaitu penilaian pencapaian pembangunan semasa, unjuran pembangunan sektor-sektor terpilih dan rangka kerja pembangunan wilayah sebagai asas bagi pelan pembangunan spatial Wilayah Kelantan Selatan.

5.1 PENILAIAN PENCAPAIAN PEMBANGUNAN SEMASA

Penilaian pencapaian pembangunan KESEDAR mengikut sasaran yang ditetapkan dalam Pelan Indikatif KESEDAR 2000 adalah seperti yang dipamerkan menerusi **Jadual 5.1**.

Jadual 5.1: Penilaian Pencapaian Pembangunan KESEDAR 1980-2010

Sosioekonomi				
ASPEK	TAHUN			
	1980	1990	2000	2010
Penduduk	145,953	288,271	310,204	315,000
Kemiskinan Tegar	Tiada	Tiada	4,423	310
Purata Pendapatan	259.00	350.00	800.00	1029.80
Kepadatan Penduduk (km ³)	11.8	23.3	25.1	25.5
Catatan: 1. Penduduk Kelantan Selatan 16% (semasa awal penubuhan KESEDAR) berbanding 19% (2010) 2. KESEDAR berjaya mengeluarkan purata 11% setahun golongan miskin tegar (2008-2011) 3. Purata pendapatan penduduk KESEDAR: ⊙ 48% daripada pendapatan purata penduduk Kelantan ⊙ 45% daripada purata pendapatan penduduk Wilayah Luar Bandar Semenanjung ⊙ 28% daripada purata pendapatan rakyat Malaysia (2007) 4. Kepadatan penduduk adalah 23% daripada kepadatan penduduk negeri Kelantan pada tahun 2010				
Kemudahan Asas/Awam				
ASPEK	TAHUN			
	1980	1990	2000	2010
Jalan Perhubungan Antara Wilayah				
⊙ Gua Musang ke Kuala Lipis	Tiada	Tiada	129 km	129 km
⊙ Gua Musang ke Kuala Berang	Tiada	Tiada	Tiada	123 km
⊙ Gua Musang ke Cameron Highlands	Tiada	Tiada	Tiada	114 km
Jalan Perhubungan Dalam Wilayah				
⊙ Jalan perhubungan desa	182 km	337 km	650 km	1,089.4 km
⊙ Jalan luar bandar	Tiada	Tiada	27.9 km	59.3 km
Bekalan elektrik 24 jam (daripada jumlah kediaman)	51%	76%	87%	98%
Bekalan air bersih (daripada jumlah kediaman)	30%	46%	50%	98%
Catatan: 1. 27% daripada 1,523.81 km panjang jalan persekutuan dan negeri dalam Wilayah KESEDAR dibina atau ditambah baik oleh KESEDAR (2007) 2. Setiap penempatan desa KESEDAR mempunyai purata 1.92 km jalan berturap 3. Nisbah liputan bekalan elektrik KESEDAR/Semenanjung : 98%/98% 4. Nisbah liputan bekalan air bersih KESEDAR/Semenanjung : 98%/89%				
ASPEK	TAHUN			
	1980	1990	2000	2010
Kemudahan Kesihatan				
⊙ Hospital	1	1	3	4
⊙ Klinik Kesihatan	5	8	16	16
⊙ Klinik Desa	6	23	63	71
Pendidikan				
⊙ Sekolah Menengah	9	9	32	34
⊙ Sekolah Rendah	87	87	107	126
⊙ Bilangan Pelajar (orang)	31,155	50,000	87,631	96,982
Institusi Pengajian Tinggi	0	0	0	1
Catatan: 1. Berdasarkan nisbah keperluan perancangan (sebenar/disediakan) ⊙ Kemudahan Kesihatan – Klinik Kesihatan : 21/16; Klinik Desa : 63/71 ⊙ Kemudahan Pendidikan – Sekolah Menengah : 21/34; Sekolah Rendah : 48/126				

Jadual 5.1: Penilaian Pencapaian Pembangunan KESEDAR 1980-2010 (Sambungan)

Bandar dan Pusat Pertumbuhan				
ASPEK	TAHUN			
	1980	1990	2000	2010
Pembangunan Bandar (berdasarkan sasaran Pelan Indikatif 2000 - Bandar Gua Musang, Bandar Kuala Krai dan Bandar Jeli)	● Pekan Gua Musang ● Pekan Kuala Krai ● Kg. Jeli Lama	● Pekan Gua Musang ● Pekan Kuala Krai ● Pekan Jeli	● Bandar Gua Musang ● Bandar Kuala Krai ● Pekan Jeli	● Bandar Gua Musang ● Bandar Kuala Krai ● Bandar Jeli
Pusat Pertumbuhan Kecil (PPK)	Tiada	● Dabong ● Manik Urai ● Bertam	● Dabong ● Manik Urai ● Bertam ● Chiku ● Bukit Bunga ● Gual Ipoh ● Kuala Balah	● Dabong ● Manik Urai ● Bertam ● Chiku ● Bukit Bunga ● Gual Ipoh ● Kuala Balah
Program Pembangunan Masyarakat Setempat (PPMS)	Tiada	Tiada	● Tohoi ● Chenulang ● Tanah Putih	● Tohoi ● Chenulang ● Tanah Putih ● KESEDAR Sejahtera
Penyusunan Semula Kampung (PSK)	Tiada	Tiada	● Jerek ● Manik Urai ● Ulu Temiang	● Jerek ● Manik Urai ● Ulu Temiang
Perkampungan Peneroka RKT	● Jeram Tekoh ● Renok Baru ● Sg Asap	● Jeram Tekoh ● Renok Baru ● Sg Asap ● Paloh 1 ● Paloh 2 ● Paloh 3 ● Chalil ● Lebir	● Jeram Tekoh ● Renok Baru ● Sg Asap ● Paloh 1 ● Paloh 2 ● Paloh 3 ● Chalil ● Lebir ● Meranto	● Jeram Tekoh ● Renok Baru ● Sg Asap ● Paloh 1 ● Paloh 2 ● Paloh 3 ● Chalil ● Lebir ● Meranto
Catatan: 1. Pembangunan bandar berjaya mencapai sasaran dari segi jumlah bilangan namun sederhana dari segi pencapaian pengisian (Pelan Indikatif 2000) 2. Sebanyak tujuh PPK dapat dicapai hasil program pembangunan KESEDAR dan melebihi sasaran iaitu empat PPK 3. PPMS dan PSK telah berjaya membantu 1,248 penduduk miskin di pedalaman memiliki rumah di tiga kawasan pertumbuhan baharu 4. Sembilan penempatan RKT KESEDAR telah berjaya mewujudkan tiga buah pusat pertumbuhan di Wilayah KESEDAR				
Pertanian				
ASPEK	TAHUN			
	1980	1990	2000	2010
Keluasan Kawasan Pertanian Komoditi Yang Dibangunkan Oleh KESEDAR (Hektar)	39,028.75	40,441.62	42,218.81	43,631.68
Catatan: 1. Merupakan 21% daripada keluasan pertanian komoditi dalam Wilayah KESEDAR, 16% daripada negeri Kelantan dan 3% daripada keluasan tanaman komoditi di kalangan agensi di bawah KKLW 2. Merupakan sumber pendapatan utama kepada 49,095 orang (15% daripada penduduk KESEDAR) pada kadar purata pendapatan RM900 sebulan				

5.2 UNJURAN PEMBANGUNAN SEKTOR-SEKTOR TERPILIH BAGI WILAYAH KELANTAN SELATAN

Bahagian ini menggariskan unjuran pembangunan aspek-aspek terpilih sehingga 2030 bagi Wilayah Kelantan Selatan. Aspek-aspek terpilih tersebut merangkumi:

- i. Taburan penduduk
- ii. Pendapatan penduduk
- iii. Peluang pekerjaan
- iv. Kemudahan pendidikan
- v. Kemudahan kesihatan

5.2.1 Taburan Penduduk KESEDAR

Berdasarkan **Jadual 5.2**, Wilayah Gua Musang dan Tanah Merah mencatatkan peningkatan penduduk yang signifikan pada tahun 2030 berbanding 2010 dengan peningkatan masing-masing sebanyak 2.3% dan 0.8%. Hal ini mungkin disebabkan wilayah tersebut mempunyai kegiatan ekonomi yang lebih aktif seterusnya mampu menjana peluang pekerjaan kepada penduduk setempat.

Namun yang demikian, hal sebaliknya berlaku di Wilayah Kuala Krai dan Wilayah Jeli apabila unjuran mendapati berlaku penyusutan penduduk di kedua-dua wilayah. Keadaan ini berlaku mungkin disebabkan pergantungan ekonomi di wilayah-wilayah ini lebih tertumpu pada sektor pertanian seterusnya mendorong berlakunya penghijrahan ke wilayah-wilayah atau negeri-negeri yang mempunyai peluang pekerjaan dan perniagaan yang lebih besar.

Jadual 5.2 : Unjuran Taburan Penduduk Mengikut Wilayah

KAJAHAN	2010	*2011	*2012	*2013	2015	2020	2025	2030	Kadar Pertumbuhan 2010-2030 (%)	2010 (%)	2030 (%)
Tanah Merah	125.8	128.0	130.1	132.3	136.8	148.7	161.6	175.6	1.7	33.4	34.2
Gua Musang	94.4	96.4	98.3	100.3	104.4	115.4	127.5	140.9	2.0	25.1	27.4
Kuala Krai	114.0	115.3	116.7	118.1	120.9	128.2	135.9	144.1	1.2	30.3	28.0
Jeli	42.5	43.1	43.6	44.2	45.4	48.4	51.7	55.1	1.3	11.3	10.7
JUMLAH KESELURUHAN	376.8	382.8	388.8	394.9	407.3	440.2	475.7	514.1	1.6	100	100

*Sumber : *Jabatan Perangkaan Malaysia, 2010*

5.2.2 Pendapatan Penduduk Di Wilayah Bawah KESEDAR

Menjurus pada unjuran pendapatan isi rumah penduduk di Wilayah Kelantan Selatan pada tahun 2030, Jajahan Gua Musang mendahului jajahan-jajahan lain dari segi purata pendapatan bulanan isi rumah dengan kadar sebanyak RM12,505. Ini diikuti dengan Jajahan Tanah Merah (RM8,184), Jajahan Jeli (RM7,466) dan Jajahan Kuala Krai (RM5,647). Kadar tersebut masih menampakkan jurang pencapaian dengan *pendapatan purata isi rumah Malaysia bagi tahun 2012 iaitu sebanyak RM5,000.

Purata pendapatan isi rumah bagi penduduk luar bandar pada tahun 2012 ialah RM3,080 (Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri 2013). Dalam konteks ini, ia memperlihatkan bahawa pendapatan bulanan isi rumah pada tahun 2012 bagi Jajahan Gua Musang, Jajahan Kuala Krai dan Jajahan Jeli masih di bawah purata pendapatan bulanan isi rumah di luar bandar yang digariskan. (**Jadual 5.3**).

Hal ini mencerminkan bahawa masyarakat di Wilayah Kelantan Selatan tidak terkecuali daripada berhadapan dengan masalah jurang dan ketidakseimbangan pendapatan khususnya antara penduduk bandar dengan penduduk luar bandar serta antara kumpulan isi rumah 20% berpendapatan tinggi dengan kumpulan isi rumah 40% berpendapatan terendah. Hasil unjuran pendapatan isi rumah tersebut dapat dijadikan asas ukuran pada tindakan perancangan bagi mempersiapkan masyarakat Wilayah Kelantan Selatan memenuhi aspirasi Malaysia sebagai sebuah negara maju dan berpendapatan tinggi pada tahun 2020.

Sehubungan dengan itu, beberapa aspek kritikal perlu ditangani bagi melonjakkan taraf ekonomi masyarakat Wilayah Kelantan Selatan. Ini termasuklah dari segi sokongan kerajaan dan kerjasama rakyat untuk sama-sama mengawal kos sara hidup serta mengurus pendapatan secara bijak. Di samping itu, KESEDAR sebagai pemacu utama pembangunan sosioekonomi Wilayah Kelantan Selatan disarankan memperkasakan program-program pembangunan wilayah di samping mewujudkan inisiatif-inisiatif yang mampu menjana peluang pendapatan penduduk. Selain itu, masyarakat setempat perlu sedaya upaya mengubah sikap dan bijak menggunakan peluang-peluang yang telah

*Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri 2013.

disediakan supaya lebih berdaya saing dan berdaya maju serta menyumbang pada matlamat merealisasikan kemiskinan sifar di Wilayah Kelantan Selatan.

Jadual 5.3 : Unjuran Purata Pendapatan Bulanan Isi Rumah Mengikut Wilayah

JAJAHAN	PURATA PENDAPATAN BULANAN ISI RUMAH (RM)							
	*2004	*2007	*2009	*2012	2015	2020	2025	2030
Tanah Merah	2,225	2,016	2,479	3,232	3,773	4,884	6,322	8,184
Gua Musang	1,517	1,954	2,276	2,971	3,775	5,628	8,389	12,505
Kuala Krai	1,455	2,074	2,497	2,168	2,543	3,318	4,328	5,647
Jeli	1,535	1,713	2,188	2,426	2,926	3,998	5,464	7,466

*Sumber : Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri, 2013

5.2.3 Peluang Pekerjaan Di Negeri Kelantan

Jadual 5.4 mempamerkan unjuran pekerjaan mengikut industri di negeri Kelantan. Semasa unjuran ini dibuat, pertumbuhan ekonomi di negeri Kelantan diandaikan berkembang dengan lebih baik dalam tempoh perancangan.

Bagi unjuran pekerjaan mengikut industri seperti yang dipamerkan, data bagi tahun 2009 telah dicerap daripada Jabatan Perangkaan Malaysia dan dijadikan asas perbandingan analisis bagi tahun 2030. Didapati bahawa majoriti industri digambarkan mengalami penyusutan menjelang 2030 dengan sektor pertanian, perburuan dan perhutanan mengalami pengurangan tertinggi sebanyak 1.3%. Unjuran ini sejajar dengan unjuran yang telah dijalankan oleh Jabatan Perancangan Bandar dan Desa (JPBD) pada tahun 2005, yang mana dianggarkan penurunan bilangan penduduk bekerja bagi sektor pertanian. Keadaan ini mungkin disebabkan tenaga kerja muda kurang berminat terhadap sektor berkenaan dan dipengaruhi persepsi bahawa bidang ini kurang berdaya saing sebagai sumber pendapatan. Selain itu, faktor penghijrahan turut menyumbang pada penurunan tersebut.

Situasi berbeza berlaku pada industri perniagaan (perdagangan jual borong dan runcit, pembaikan kenderaan bermotor, motosikal dan barangan persendirian dan isi rumah), yang mana industri ini digambarkan akan mengalami peningkatan ketara sebanyak 2.8%. Hal ini mungkin disebabkan kecenderungan tenaga kerja muda untuk berdikari dan menjana pendapatan sendiri.

Justeru, adalah dicadangkan agar lebih banyak peluang-peluang pekerjaan dalam industri-industri berpotensi serta berdaya maju dijana sebagai usaha mengekang penghijrahan keluar tenaga kerja muda ke negeri-negeri lain, seterusnya dapat menampung permintaan pekerjaan yang meningkat saban tahun. Selain itu, pihak-pihak berkaitan disarankan agar menyediakan latihan dan insentif keusahawanan bagi menggalakkan tenaga tempatan mengoptimumkan minat dan kemahiran dalam bidang ini dan seterusnya dapat mengurangkan kebergantungan pada institusi ekonomi untuk mendapatkan pekerjaan.

Jadual 5.4 : Unjuran Pekerjaan Mengikut Industri, Kelantan

KATEGORI INDUSTRI	BILANGAN ('000)						PECAHAN PENDUDUK BEKERJA (%)	
	*2009	2010	2015	2020	2025	2030	(%)	
							2009	2030
A	84.5	83.5	78.7	74.1	69.8	65.8	21.4	20.1
B	4.7	4.8	5.3	5.9	6.5	7.1	0.9	0.9
C	1.0	1.0	1.3	1.6	2.0	2.5	0.2	0.2
D	52.3	51.4	47.4	43.6	40.2	37.0	13.7	14.0
E	1.7	1.6	1.1	0.8	0.6	0.4	0.7	0.6
F	70.4	72.6	84.8	99.1	115.7	135.1	12.6	12.2
G	97.4	101.4	124.0	151.7	185.6	227.0	16.1	18.9
H	39.7	41.5	51.6	64.1	79.7	99.1	6.4	6.2
I	15.4	15.3	15.0	14.6	14.3	13.9	3.7	3.3
J	4.5	4.5	4.4	4.4	4.3	4.2	1.1	0.7
K	13.6	15.6	31.4	63.2	127.1	255.4	0.9	1.4
L	43.0	43.9	48.7	53.9	59.8	66.3	8.4	7.5
M	43.1	43.8	47.5	51.5	55.9	60.7	8.7	8.4
N	16.8	17.6	21.9	27.3	34.1	42.5	2.7	2.6
O	11.0	12.0	18.3	28.1	43.0	65.8	1.2	1.1
P	6.2	6.3	6.7	7.1	7.6	8.1	1.3	2.0
JUMLAH KESELURUHAN	505.2	514.7	565.3	620.8	681.7	748.6	100.0	100.0

PETUNJUK			
A	Pertanian, perburuan dan perhutanan	I	Pengangkutan, penyimpanan dan komunikasi
B	Perikanan	J	Pengantaraan kewangan
C	Perlombongan	K	Aktiviti hartanah, penyewaan dan perniagaan
D	Pembuatan	L	Pentadbiran awam dan pertahanan
E	Bekalan elektrik, gas dan air	M	Pendidikan
F	Pembinaan	N	Kesihatan dan kerja sosial
G	Perdagangan jual borong dan runcit, pembaikan kenderaan bermotor, motosikal dan barangan persendirian dan isi rumah	O	Aktiviti perkhidmatan komuniti, sosial dan persendirian lain
H	Hotel dan restoran	P	Isi rumah persendirian dengan pekerja bergaji

*Sumber : *Jabatan Perangkaan Malaysia, 2009*

5.2.4 Kemudahan Pendidikan KESEDAR

Unjuran yang dijalankan bagi kategori ini adalah berdasarkan piawaian semasa yang telah ditetapkan oleh JPBD Semenanjung Malaysia. Piawaian semasa adalah seperti berikut:

**Jadual 5.5: Piawaian Semasa Yang Ditetapkan Oleh
Jabatan Pendidikan Negeri Kelantan**

NISBAH	PIAWAIAN
Sekolah Rendah (SR) : Penduduk	1: 7,500
Sekolah Menengah (SM) : Penduduk	1 : 9,000

Sumber: Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia, 2013

Keperluan tambahan bagi tahun 2005 hingga 2030 setelah mengambil kira bilangan semasa sekolah pada tahun 2011. Berdasarkan **Jadual 5.7**, dirumuskan bahawa kesemua wilayah tidak memerlukan tambahan sekolah rendah sehingga tahun 2030. Namun, mereka memerlukan tambahan sekolah menengah bagi menampung pertambahan bilangan penduduk KESEDAR menjelang tahun 2030.

Selain itu, pengurusan KESEDAR boleh berusaha memastikan jumlah dan kualiti guru serta bilangan kelas di setiap sekolah berpadanan dengan jumlah murid. Piawaian semasa bagi jumlah guru dan bilangan kelas adalah seperti berikut:

Jadual 5.6: Piawaian Semasa Bagi Guru Dan Bilangan Kelas

NISBAH	PIAWAIAN
Guru : Murid	1 :17
Kelas : Murid	1 :35

Sumber: Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia, 2011

Jadual 5.7 : Unjuran Kemudahan Pendidikan Mengikut Wilayah

WILAYAH	PIAWAIAN SEMASA	JENIS KEMUDAHAN	2011 (SEDIA ADA)	2015	2020	2025	2030	KEPERLUAN TAMBAHAN (2025-2030)	KEPERLUAN TAMBAHAN (KELUASAN HEKTAR)
Bilangan Penduduk			128.0	136.8	148.7	161.6	175.6	-	-
Tanah Merah	7,500	SR	34	18	20	21	23	-11	0.0
	9,000	SM	11	15	16	18	19	8	32.0
	Jumlah								
Bilangan Penduduk			96.4	104.4	115.4	127.5	140.9	-	-
Gua Musang	7,500	SR	39	14	15	17	19	-20	0.0
	9,000	SM	8	12	13	14	16	8	32.0
	Jumlah								
Bilangan Penduduk			115.3	120.9	128.2	135.9	144.1	-	-
Kuala Krai	7,500	SR	36	16	17	18	19	-17	0.0
	9,000	SM	12	13	14	15	16	4	16.0
	Jumlah								
Bilangan Penduduk			43.1	45.4	48.4	51.7	55.1	-	-
Jeli	7,500	SR	15	6	6	7	7	-8	0.0
	9,000	SM	4	5	5	6	6	2	8.0
	Jumlah								

5.2.5 Kemudahan Kesihatan Wilayah Di Bawah KESEDAR

Jadual 5.9 memaparkan unjuran kemudahan kesihatan bagi tahun 2015 hingga 2030 berdasarkan piawaian yang ditetapkan bagi hospital, klinik kesihatan dan klinik desa seperti berikut:

Jadual 5.8: Piawaian Semasa Bagi Hospital, Klinik Kesihatan Dan Klinik Desa

JENIS KEMUDAHAN	TAMPUNGAN
Hospital Jajahan	Lebih 30,000 penduduk
Klinik Kesihatan	15,000 – 20,000 penduduk
Klinik Desa	1,000 – 4,000 penduduk

Sumber: *Jabatan Perancangan Bandar dan Desa, 2011*

Keperluan tambahan bagi setiap kemudahan kesihatan di setiap wilayah bagi tahun 2025 hingga 2030 mengambil kira status bilangan semasa pada tahun 2011. Secara keseluruhannya, didapati bahawa kesemua jajahan memerlukan tambahan 31 buah

kemudahan kesihatan (klinik desa) dengan jumlah keluasan 12.4 hektar bagi menampung bilangan penduduk yang telah diunjurkan untuk 15 tahun tersebut.

Jadual 5.9: Unjuran Kemudahan Kesihatan Mengikut Wilayah

JAJAHAN	JENIS KEMUDAHAN	2011 (SEDIA ADA)	2015	2020	2025	2030	KEPERLUAN TAMBAHAN (2025-2030)	KEPERLUAN TAMBAHAN (KELUASAN -HEKTAR)
Bilangan Penduduk		128.0	136.8	148.7	161.6	175.6	-	-
Tanah Merah	Hospital	1	1	1	1	1	0	0.0
	Klinik Kesihatan	5	5	5	5	5	0	0.0
	Klinik Desa	27	29	31	35	38	11	4.4
Bilangan Penduduk		96.4	104.4	115.4	127.5	140.9	-	-
Gua Musang	Hospital	1	1	1	1	1	0	0.0
	Klinik Kesihatan	6	6	6	6	6	0	0.0
	Klinik Desa	17	19	21	24	27	10	4.0
Bilangan Penduduk		115.3	120.9	128.2	135.9	144.1	-	-
Kuala Krai	Hospital	1	1	1	1	1	0	0.0
	Klinik Kesihatan	5	5	5	5	5	0	0.0
	Klinik Desa	20	21	22	23	25	5	2.0
Bilangan Penduduk		43.1	45.4	48.4	51.7	55.1	-	-
Jeli	Hospital	1	1	1	1	1	0	0.0
	Klinik Kesihatan	4	4	4	4	4	0	0.0
	Klinik Desa	13	14	15	17	18	5	2.0

Namun, jika ingin dibandingkan unjuran penduduk pada tahun 2030 dengan bilangan katil sedia ada di hospital pada tahun 2014, didapati bahawa nisbah perbandingan tersebut belum memenuhi piawaian semasa iaitu 1:500. Oleh itu, walaupun tidak ada keperluan tambahan hospital sehingga 2030, kerajaan perlu memfokus pada usaha menambah bilangan katil agar mampu menampung keperluan penduduk menjelang tahun 2030. Selain itu, penting untuk memastikan setiap hospital mempunyai bilangan doktor dan kakitangan yang mencukupi di samping dilengkapi dengan peralatan yang lengkap dan moden bagi menjamin penduduk menerima perkhidmatan terbaik.

Jadual 5.10 : Nisbah Katil Semasa (2014) Dengan Bilangan Penduduk Pada Tahun 2030

WILAYAH	*JUMLAH KATIL (2014)	NISBAH KATIL: PENDUDUK
Tanah Merah	120	1 : 1,172
Gua Musang	34	1 : 3,395
Kuala Krai	150	1 : 807
Jeli	24	1 : 2,005

*Sumber : Kementerian Kesihatan Malaysia, 2014

5.3 RANGKA KERJA PEMBANGUNAN SPATIAL WILAYAH KELANTAN SELATAN

Rangka kerja pembangunan spatial wilayah menyediakan asas pada satu perancangan menyeluruh bagi sesebuah wilayah bagi menyusun aktiviti yang lebih bersepadu dan mampan terutamanya dalam koridor nasional yang merangkumi aspek perancangan strategik seperti dasar nasional dan dasar negeri, perancangan wilayah, pembangunan spatial, fizikal dan sosioekonomi yang meliputi kajian dalam konteks negara dan antarabangsa (global wilayah dan subwilayah bagi melihat impaknya ke atas pembangunan kawasan sekitarnya).

Bahagian ini menumpukan kajian terhadap Wilayah Kelantan Selatan yang dikaji berdasarkan perancangan dan aktiviti pembangunan yang dijalankan di sesebuah kawasan dalam wilayahnya. Kajian mengambil kira pengaruh dan kesan perkembangannya ke atas wilayah-wilayah bersempadan secara keseluruhan serta cadangan-cadangan (terutamanya perancangan petempatan dan hierarkinya) yang telah dikemukakan dalam rancangan-rancangan pemajuan yang dirujuk.

Bagi mencapai matlamat kajian ini, kajian semula ke atas terjemahan dasar-dasar nasional Koridor Ekonomi Pantai Timur (ECER), Rancangan Struktur Negeri Kelantan (RSN Kelantan) dan Rancangan-rancangan Tempatan Jajahan (RTJ) dilakukan bagi memastikan strategi pembangunan spatial yang dicadangkan adalah selaras dengan dasar dan pelan yang terkandung dalam rancangan-rancangan pemajuan tersebut. Strategi pembangunan spatial Wilayah Kelantan Selatan memerlukan kajian terperinci yang lebih lanjut menggunakan rangka kerja wilayah yang dibangunkan ini sebagai asas.

i. *Wilayah Kelantan Selatan Dalam Konteks Wilayah Pantai Timur (ECER)*

- ⊙ Negeri Kelantan termasuk dalam Wilayah Pantai Timur (ECER) dengan fokus pembangunan kepada Konurbasi Kuantan untuk pembangunan sektor industri dan perkhidmatan.
- ⊙ Inisiatif pembangunan di Kota Bharu pula akan ditumpukan pada perdagangan merentas sempadan dengan Thailand. Potensi pelancongan wilayah ini juga akan dieksploitasi dan dipertingkatkan dengan penglibatan aktif para penduduk dalam ekonomi moden melalui program pembangunan pendidikan dan sosial.
- ⊙ Kedudukan Wilayah Kelantan Selatan dalam koridor pembangunan ECER telah memberi kelebihan kepada pembangunan negeri Kelantan di mana pembangunan akan diutamakan dalam sektor ekonomi.
- ⊙ Kawasan Jajahan Gua Musang, Jajahan Kuala Krai, Jajahan Jeli dan Jajahan Tanah Merah memiliki pembangunan wilayah seperti Lebuhraya Timur-Barat yang menyusuri Jajahan Kuala Krai dan Jajahan Gua Musang serta Taman Negara yang meliputi jajahan-jajahan Kuala Krai, Jeli dan Gua Musang seperti Taman Negara Jelawang, Taman Negara Gunong Stong, Sungai Nenggiri serta kawasan sekitarnya.
- ⊙ Selain terdapatnya institusi pendidikan Universiti Malaysia Kelantan (UMK) dan Politeknik di Jeli, terdapat juga Maktab Rendah Sains MARA (MRSM) di Jeli dan Kuala Krai dan Sekolah Berasrama Penuh (SBP) Jeli, Kolej Teknik dan Vokasional di Kuala Krai.
- ⊙ Wilayah Kelantan Selatan juga sinonim dengan aktiviti industri pembuatan iaitu industri hiliran berasaskan minyak sawit, kayu dan susu getah serta hasil pertanian lain untuk mengeluarkan barangan seperti bahan oleokimia, perabot, sarung tangan dan makanan halal.
- ⊙ Beberapa projek ekonomi utama lain telah dikenal pasti bagi jajahan yang terletak dalam Wilayah Kelantan Selatan.
- ⊙ Bagi Jajahan Gua Musang, penekanan pembangunan ekonomi dalam ECER adalah melalui program pertanian selain peningkatan prasarana seperti jalan raya, infrastruktur dan kemudahan masyarakat.

- ⊙ Berhubung pertanian dengan penekanan diberikan pada perladangan komersial, usaha mempertingkatkan pengeluaran dijalankan menerusi integrasi ladang, penyertaan dalam bidang-bidang baharu, penggunaan teknik perladangan moden dan membina jaringan global.

KESEDAR (di bawah KKLW) dalam konteks ini akan memajukan 5,200 keluarga dan ladang ayam di Gua Musang. Gunung Stong, Dabong dan Lembangan Sungai Nenggiri diwartakan sebagai Taman Negeri. Di samping itu, lebih 10,000 Orang Asli daripada suku Temiar yang miskin tegar akan menikmati kemajuan ECER ini. Bagi aspek prasarana empangan pula akan dibina oleh syarikat tempatan.

Jadual 5.11 : Inisiatif Projek Ekonomi Utama Kelantan Mengikut Jajahan

GUA MUSANG	
⊙	Ekopelancongan Tanah Tinggi Pos Sigar (Lojing)
⊙	Pertanian Tanah Tinggi, Taman Sayuran & Pengeluaran Florikultur (Lojing)
⊙	Kolej dan Sekolah Sukan Berasrama (Lojing)
⊙	Ekopelancongan (Gua Musang)
⊙	Pengangkutan Bersepadu, Kawasan Rehat & Rekreasi (Gua Musang)
⊙	Taman Herba & Biotek (Gua Musang)
⊙	Taman Pengeluaran Pemprosesan Hasil Ternakan (Gua Musang)
⊙	Pembangunan Koko (Gua Musang)
⊙	Ternakan Berintegrasi di Ladang Kelapa Sawit (FELDA Chiku & FELDA Aring)
⊙	Pembesaran Jalan Persekutuan Tengah Utama Kuala Krai - Gua Musang - Kuala Lipis
⊙	Jalan Simpang Pulai - Lojing - Gua Musang - Kuala Berang
KUALA KRAI	
⊙	Taman Industri Perabot Berasaskan Kayu Getah (Kuala Krai)
⊙	Taman Negeri Gunung Stong (Dabong)
⊙	Taman Negeri Nenggiri (Dabong)
⊙	Fidlot Ternakan di Lembah Daging (Slow Temiang)
⊙	Tebatan Banjir
⊙	Pembesaran Jalan Persekutuan Kuala Krai-Gua Musang
⊙	Hospital Baharu
JELI	
⊙	Kompleks Pengeluaran Tilapia (Pergau)
⊙	Zon Pengeluaran Hasil Ternakan Ayam (Jeli)
⊙	Pembangunan Koko (Jeli)
⊙	Ladang Satelit Herba (Jeli)
⊙	Kampus Cawangan UMK (Jeli)
⊙	Pembesaran Lebuhraya Timur - Barat Jeli - Gerik
⊙	Naik Taraf Hospital Jeli
⊙	Tebatan Banjir (Sungai Golok)
TANAH MERAH	
⊙	Pelancongan & Perdagangan Sempadan (Bukit Bunga)
⊙	Pembangunan Koko (Tanah Merah)
⊙	Ternakan Berintegrasi di Ladang Kelapa Sawit (FELDA Kemahang)
⊙	Tebatan Banjir (Sungai Kelantan & Sungai Golok)
⊙	Naik Taraf Jalan Bukit Bunga - Rantau Panjang (Jalan Kesban)

ii. **Wilayah Kelantan Selatan Dalam RSN Kelantan**

a. *Hierarki Pusat Pertumbuhan Utama (PPU) Bagi Wilayah Kelantan Selatan*

- ⊙ Sistem hierarki pusat pertumbuhan utama yang menjadi asas kepada strategi pengagihan aktiviti ekonomi dan penduduk di Wilayah Kelantan Selatan mengikut fungsi akan berdasarkan konsep dan kaedah pembangunan yang padat dan dinamik bagi setiap Pusat Pertumbuhan Utama (PPU).
- ⊙ Setiap pusat petempatan utama akan menerima pakai kaedah pembangunan *sequential* yang dapat memantapkan fungsi pusat sedia ada dan dapat mengawal *urban sprawl*. Cadangan hierarki pusat pertumbuhan negeri Kelantan adalah seperti berikut:

HIERARKI PUSAT PERTUMBUHAN	LOKASI
Pusat Separa Wilayah Negeri	Gua Musang
Pusat Petempatan Utama	Tanah Merah, Jeli, Kuala Krai
Pusat Sempadan Antarabangsa	Bukit Bunga

b. *Infrastruktur Perhubungan Utama*

- ⊙ Rangkaian jalan raya serta rel sedia ada dan komited akan menjadi pemangkin pertumbuhan pusat-pusat dan kawasan pembangunan yang berkaitan. Beberapa rangkaian infrastruktur tambahan dan baharu dicadangkan untuk memantapkan pembangunan Wilayah Kelantan Selatan sebagai paksi pertumbuhan nasional amnya dan negeri Kelantan khususnya:
 - Segmen Lebuhraya Pantai Timur dari Jerneh ke Machang - Tanah Merah - Rantau Panjang
 - Pembinaan pelabuhan darat di Kuala Krai
 - Naik taraf jalan utama Kota Bharu - Jeli dan Kota Bharu - Kuala Krai

c. *Institusi Pengajian Tinggi*

- ⊙ Pembangunan cawangan Universiti Malaysia Kelantan (UMK) di Jajahan Jeli adalah selaras dengan salah satu ciri misi pembangunan yang berkaitan pembangunan insan (Ciri 6).
- ⊙ Pembinaan universiti ini bukan sahaja dapat menyediakan kemudahan pendidikan tinggi bagi penduduk negeri tetapi akan menawarkan kemudahan tersebut kepada penduduk wilayah selatan Thailand
- ⊙ Kerjasama kedua-dua buah negara iaitu Malaysia dan Thailand untuk membangunkan sebuah universiti akan dapat mengeratkan lagi hubungan ekonomi, politik dan sosial kedua-dua buah negara.

d. *Pusat Industri Berasaskan Pertanian, Perikanan Dan Sumber Mineral*

- ⊙ Kesuburan kawasan pertanian dan kekayaan sumber mineral di Wilayah Kelantan Selatan akan dieksploitasikan melalui pembangunan beberapa estet perindustrian khusus untuk mengeluarkan produk berasaskan pertanian, perikanan dan sumber asli.
- ⊙ Pusat-pusat strategik di Wilayah Kelantan Selatan seperti Gua Musang dan Chiku akan dibangunkan sebagai pusat pertumbuhan berasaskan industri ini dengan matlamat meningkatkan nilai tambah dan aktiviti industri hiliran kepada pembangunan sektor-sektor kecil tersebut.

e. *Corak Pembangunan*

- ⊙ Kawasan Pembangunan

Pertumbuhan kawasan pembangunan akan berkembang secara berperingkat iaitu melalui empat lapisan kawasan pembangunan yang juga turut menumpukan pada pembangunan di kawasan Wilayah Kelantan Selatan iaitu:

- Kawasan Gabungan 1 dan 2

Dalam jangka masa panjang, pengaruh pembangunan perbandaran Konurbasi Kota Bharu disyorkan berkembang dan meliputi jarak 100 km ke arah lokasi strategik di Wilayah Kelantan Selatan. Jajahan Jeli dan Jajahan Kuala Krai dapat dimasukkan di dalam Konurbasi Kota Bharu melalui cadangan pembinaan lebuh raya yang dapat menghubungkan secara efisien dan cepat di antara kedua-dua kawasan ini ke Kota Bharu. Langkah ini akan dapat menjana pembangunan perbandaran yang lebih pesat bagi kedua-dua kawasan ini terutama dalam sektor perindustrian, institusi, perkhidmatan dan pelancongan.

- Kawasan Selatan

Kawasan selatan meliputi keseluruhan Jajahan Gua Musang, sebahagian Jajahan Kuala Krai dan Jajahan Jeli. Kawasan ini merangkumi hampir 60.0% negeri Kelantan dan ini meliputi sebahagian besar daripada Wilayah Kelantan Selatan. Kawasan ini akan dimajukan sebagai kawasan pertanian yang utama dan disokong dengan aktiviti industri kecil sederhana (IKS) dan pelancongan berasaskan sumber asli di samping pengekalan kawasan sensitif alam sekitar (KSAS). Gua Musang akan terus menjadi teras pada pembangunan kawasan ini. Potensi pembangunan tanah tinggi bagi sektor pertanian dan pelancongan akan dapat diterokai dengan pembinaan Jalan Simpang Pulai - Tanah Rata - Kuala Berang di Terengganu.

f. *Kawasan Pertumbuhan*

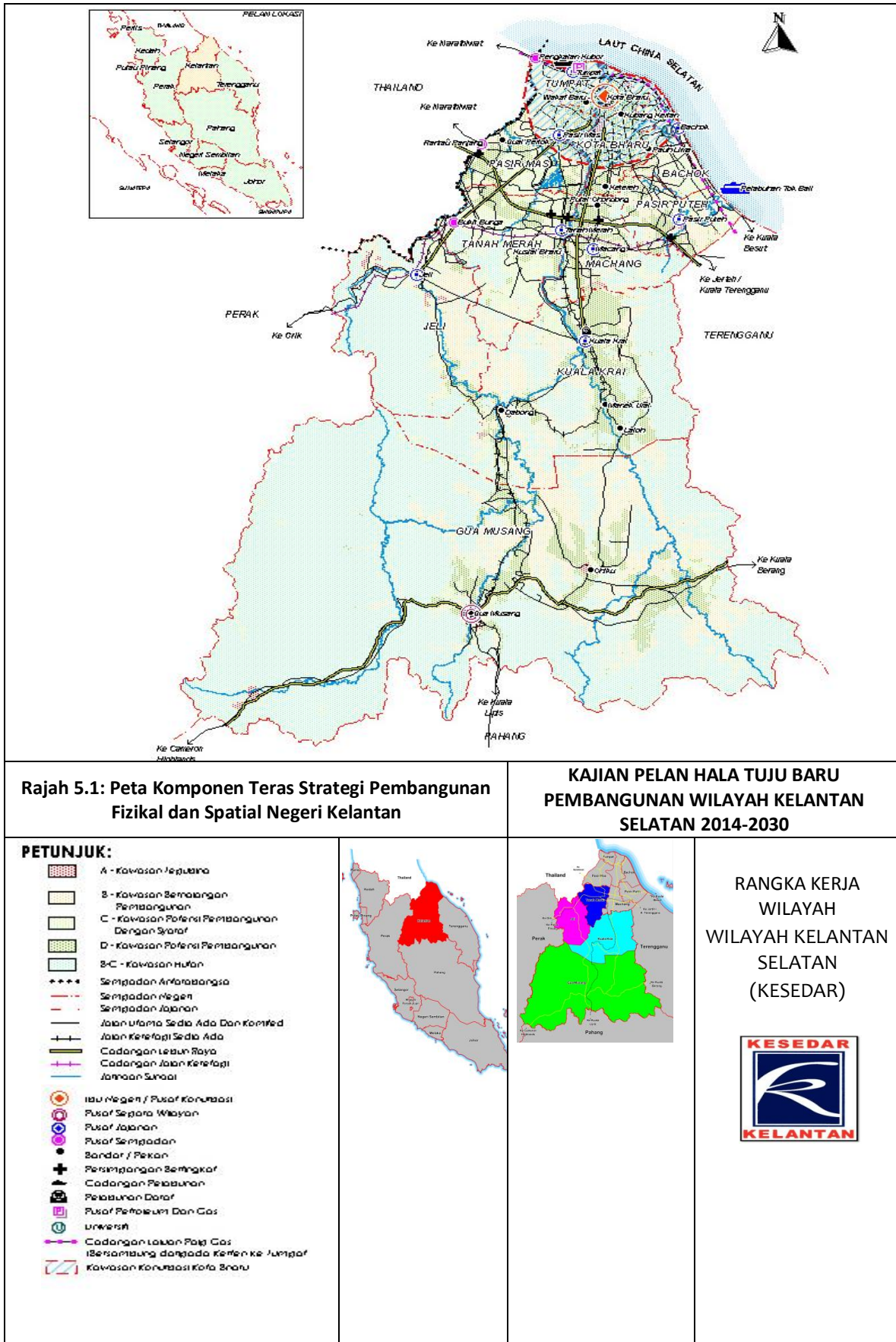
Di dalam setiap lapisan kawasan pembangunan di atas akan mengandungi tujuh kelompok kawasan pertumbuhan *polycentric* yang dicadangkan di kawasan Wilayah Kelantan Selatan untuk dibangunkan secara bersepadu dan

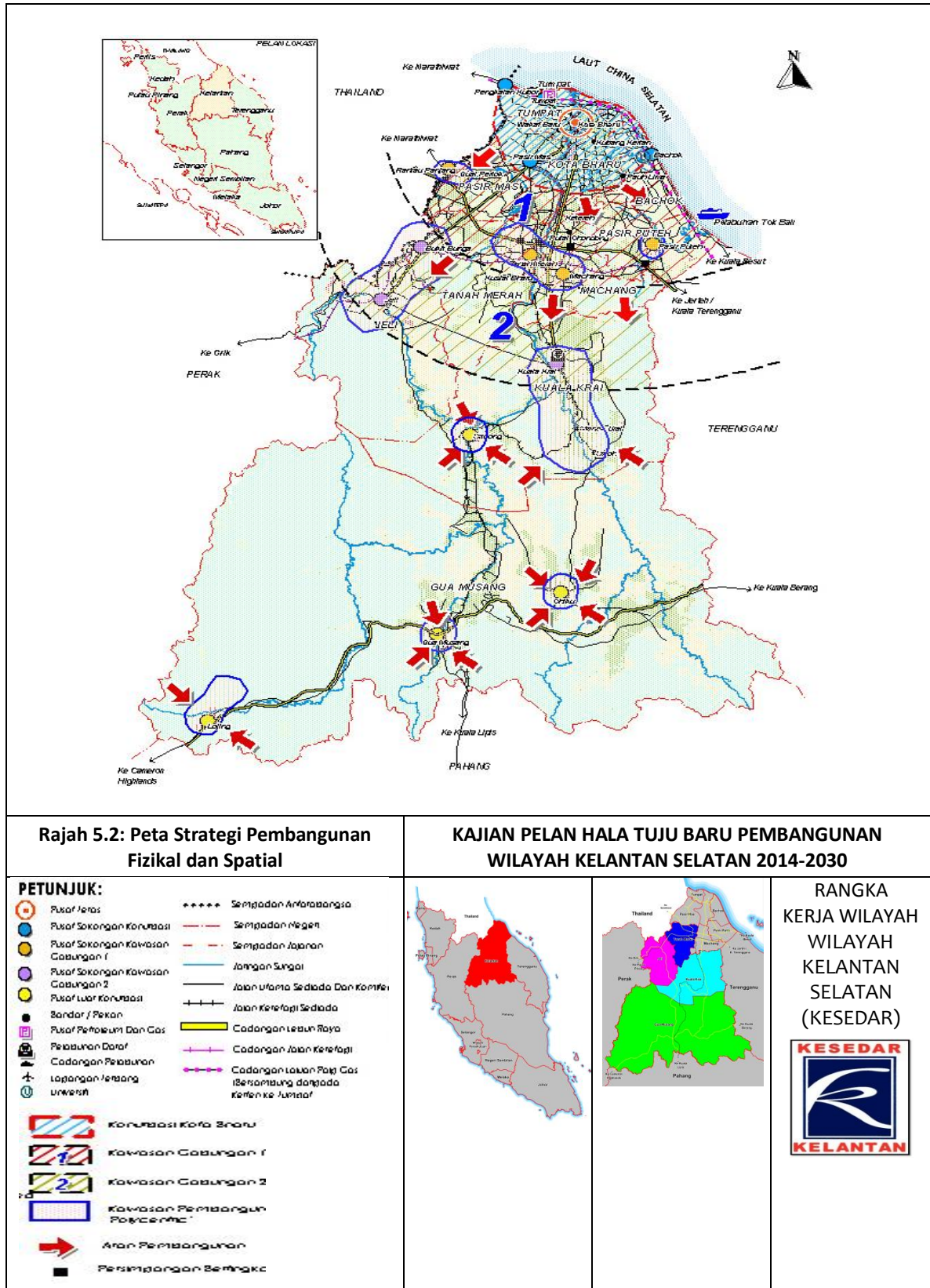
seterusnya dapat mewujudkan kuasa pertumbuhan secara kolektif termasuklah:

- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Tanah Merah - Machang
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Jeli - Bukit Bunga
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Kuala Krai - Manek Urai
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Gua Musang
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Dabong
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Chiku
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Lojing

Rajah 5.1 dan **Rajah 5.2** menunjukkan strategi pembangunan fizikal dan spatial bagi negeri Kelantan berdasarkan pada komponen teras dan strategi.

Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR)
 Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030

5.3.1 Hala Tuju Dan Strategi Pembangunan Jajahan Dalam Wilayah Kelantan Selatan

- ⊙ Wilayah Kelantan Selatan terdiri daripada empat jajahan iaitu Gua Musang, Kuala Krai, Jeli dan Tanah Merah adalah kawasan strategik atau yang termasuk antara kawasan pembangunan *polycentric* yang menggerakkan pembangunan wilayah seterusnya menyumbang kepada janaan ekonomi penting negeri Kelantan.
- ⊙ Sebagaimana termaktub dalam Pelan Pembangunan Strategik Negeri Kelantan 2000, Koridor Wilayah Kelantan Selatan terdiri daripada:
 - Koridor Kuala Krai - Dabong - Kemubu - Gua Musang
 - Koridor Jeli - Dabong - Gua Musang
 - Koridor Simpang Pulai - Lojing - Gua Musang - Chiku - Kuala Berang
- ⊙ Pembangunan konurbasi bandar Wilayah Kelantan Selatan adalah berdasarkan fungsinya seperti yang ditunjukkan dalam **Jadual 5.12**.

Jadual 5.12 : Pembangunan Konurbasi Bandar Wilayah Kelantan Selatan

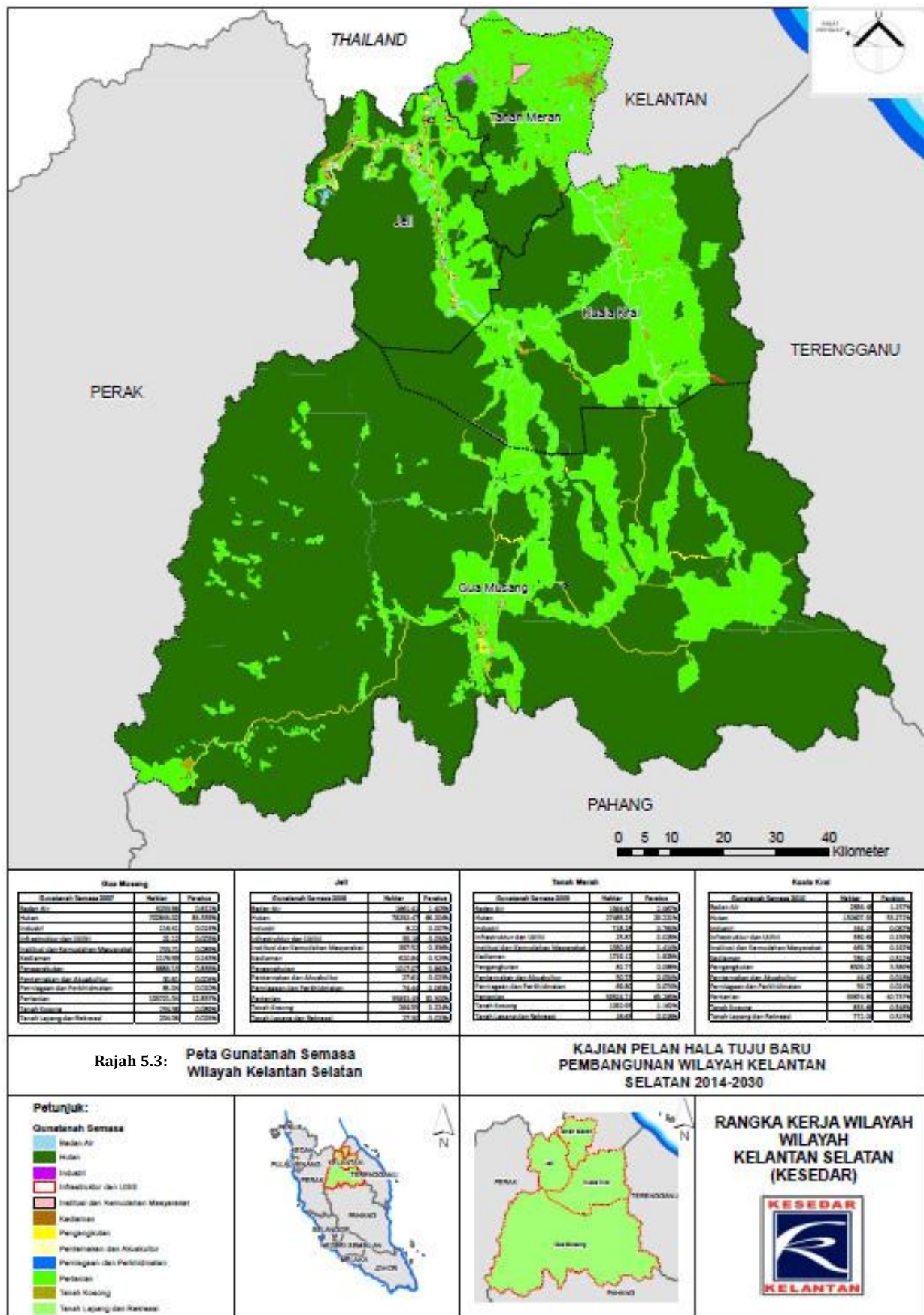
Bandar Persempadanan	⊙ Bukit Bunga (sebagai kawasan bebas cukai) ⊙ Kemasukan Kelantan dalam IMT-GT ⊙ Pelaksanaan AFTA ⊙ Cadangan lebuh raya ASEAN ⊙ Cadangan keretapi ASEAN
Bandar Telekomunikasi dan Pengangkutan Masa Hadapan	⊙ Gua Musang ⊙ Lokasi di tengah Semenanjung ⊙ Kesan daripada lebuh raya dan keretapi ASEAN
Bandar Pelancongan	⊙ Gua Musang ⊙ Berasaskan ekopelancongan

- ⊙ Ekonomi Wilayah Kelantan Selatan yang pelbagai terdiri daripada pertanian, pelancongan dan perindustrian pengelompokan kerana kedudukannya di selatan negeri menghala ke bahagian tengah Banjaran Titiwangsa menjadikannya kawasan ini kaya dengan sumber hutan, flora dan fauna.

- ⊙ Berdasarkan kedudukan dan kekayaan sumbernya, bagi sektor ekonominya Wilayah Kelantan Selatan mempunyai produk yang berpotensi dan sesuai untuk dimajukan seperti Kluster Produk Kayu yang kini dijalankan di Jajahan Gua Musang, Jajahan Tanah Merah, Jajahan Jeli dan Jajahan Kuala Krai.
- ⊙ Wilayah ini juga direncana bagi mempelbagaikan asas ekonomi di kawasan bandar dan luar bandar untuk mewujudkan peluang pekerjaan dan peningkatan perolehan pendapatan seperti Kawasan Gabungan 1 dan 2 serta Kawasan Selatan iaitu:
 - Menjadi pusat pengeluaran makanan dan sumber bahan mentah dan separuh siap
 - Membangunkan industri desa berasaskan sumber alam sedia ada dan kraftangan di kawasan luar bandar
 - Membangunkan industri yang menambah nilai produk-produk berasaskan pertanian dan perhutanan
 - Mempertingkatkan tahap kemudahsampaian di seluruh negeri dengan mempertingkatkan rangkaian perhubungan dalam wilayah dan intra-wilayah
 - Mempertingkatkan serta memperluaskan kemudahan infrastruktur dan utiliti di seluruh negeri Kelantan
- ⊙ Sebagai langkah pertama, Kerajaan Malaysia mengamanahkan kepada KESEDAR untuk mentadbir dan mengurus pembangunan Wilayah Kelantan Selatan selain pelaksanaan kajian kebolehlaksanaan bagi perkembangan ekonomi khas di Wilayah Kelantan.

Guna tanah semasa Wilayah Kelantan Selatan dipamerkan menerusi **Rajah 5.3.**

5.3.2 Strategi Pembangunan Jajahan Dalam Wilayah Kelantan Selatan Secara Umum

JAJAHAN	STRATEGI PEMBANGUNAN
Gua Musang	⊙ Berdasarkan kepada penemuan analisis sektoral kekuatan pembangunan ekonomi Jajahan Gua Musang, dapat disimpulkan bahawa pertanian merupakan penyumbang ekonomi utama daerah selain potensi pembangunan perindustrian. ⊙ Berdasarkan penemuan tersebut matlamat pembangunan Jajahan Gua Musang dibentuk selaras dengan wawasan di peringkat negeri Kelantan seperti dinyatakan seperti berikut: ▪ Membangunkan Bandar Gua Musang sebagai paksi pertumbuhan Wilayah Kelantan Selatan dan Jajahan Gua Musang amnya sebagai pusat pembangunan pertanian komersial secara agropolitan dan industri berasaskan sumber asli dan mineral dengan sokongan aktiviti perdagangan dan perkhidmatan pelancongan, infrastruktur dan utiliti yang berkualiti di samping mengekalkan kawasan sensitif alam sekitar. ▪ Generasi kedua Rancangan Kemajuan Tanah (RKT) Projek Agropolitan KESEDAR di bawah Pelan Pembangunan Wilayah Ekonomi Pantai Timur (ECER) membabitkan 320 unit rumah. (Sumber: <i>Wartawan Sinar Harian</i>, 10 April 2012)
Kuala Krai	⊙ RSN Kelantan telah mengenalpasti empat lapisan pembangunan di negeri Kelantan yang melibatkan kawasan di Jajahan Kuala Krai iaitu: Kawasan Gabungan 2 - Jajahan Jeli dan Jajahan Kuala Krai. ⊙ Terdapat seluas 26.0 hektar tanah pertanian yang terbiar dan tidak diusahakan. ⊙ Jajahan Kuala Krai berpotensi besar bagi pembangunan perdagangan berasaskan penternakan burung walit secara terancang. ⊙ Pertanian sebagai ekonomi utama jajahan - keupayaan pemasaran bersepadu dan jaringan.
Jeli	⊙ Jajahan Jeli termasuk lapisan pembangunan ketiga iaitu Kawasan Gabungan 2 dan sasaran pembangunan adalah untuk jangka masa panjang. ⊙ Cadangan pembinaan lebuh raya ke Kota Bharu dari Jeli dilihat berupaya mempertingkatkan pertumbuhan dalam sektor perindustrian, institusi, perkhidmatan dan pelancongan. ⊙ Bandar Jeli juga telah dikenal pasti sebagai pusat sokongan Kawasan Gabungan 2.

JAJAHAN	STRATEGI PEMBANGUNAN
	⊙ RSN Kelantan juga telah menetapkan 10 kawasan tumpuan pembangunan iaitu kawasan pertumbuhan <i>polycentric</i> yang akan dibangunkan secara bersepadu. Kawasan pertumbuhan <i>polycentric</i> yang terdapat di Jajahan Jeli adalah Kawasan Pertumbuhan Jeli - Bukit Bunga.
Tanah Merah	⊙ Jajahan Tanah Merah yang terletak di tengah-tengah negeri Kelantan, dilihat dapat mengintegrasikan pembangunan antara sebahagian Wilayah Kelantan Utara dengan Wilayah Kelantan Selatan bagi mewujudkan wilayah pertumbuhan yang lebih luas dan saling menyokong. ⊙ Jajahan Tanah Merah yang terletak di dalam Wilayah Gabungan 1 bersama-sama Jajahan Machang dan Jajahan Pasir Puteh serta Pekan Bukit Bunga - Jeli telah dikenal pasti sebagai kawasan pembangunan <i>polycentric</i> yang akan berperanan menggerakkan pembangunan di empat kawasan pembangunan strategik iaitu Jeli, Tanah Merah, Machang dan Pasir Puteh seperti yang telah ditetapkan dalam RSN Kelantan. ⊙ Pembangunan pelancongan yang berteraskan agropelancongan dan perancangan bandar sempadan seperti Bukit Bunga yang merupakan nadi utama ekonomi ECER di Jajahan Tanah Merah akan terus dikembangkan.

5.4 DASAR DAN STRATEGI PEMBANGUNAN PETEMPATAN BANDAR, PETEMPATAN DESA DAN KORIDOR PEMBANGUNAN

- ⊙ Pembangunan pusat petempatan di negeri Kelantan secara keseluruhannya adalah perlahan dengan kadar perbandaran semasa 34.2% berbanding kadar perbandaran di peringkat nasional (62.0%) dan kadar perbandaran di seluruh negeri di Malaysia.
- ⊙ Sehubungan itu, dasar-dasar telah digubal dan disusuli dengan usaha-usaha yang proaktif bagi merencanakan pembangunan perbandaran di pusat petempatan sedia ada mengikut hierarki yang telah ditetapkan. Usaha ini diharapkan dapat merapatkan jurang kadar perbandaran semasa dan masa hadapan negeri Kelantan dengan negeri-negeri lain.

5.4.1 Dasar-Dasar Utama

i. *Hierarki Pusat Petempatan*

Cadangan hierarki pusat-pusat petempatan negeri Kelantan menjelang tahun 2020 adalah mengikut peringkat hierarki yang telah ditetapkan oleh JPBD Semenanjung Malaysia. Penggunaan peringkat hierarki yang sama di seluruh negara adalah penting bagi memudahkan kerja-kerja penganalisan tentang pembangunan sesebuah bandar pada masa hadapan. Terdapat tujuh peringkat hierarki yang ditetapkan (**Jadual 5.13**).

Jadual 5.13 : Penempatan Utama Mengikut Hierarki

HIERARKI PENEMPATAN	ANGGARAN PENDUDUK	PERINGKAT PERBANDARAN	CIRI-CIRI PENEMPATAN	APLIKASI PEMBANGUNAN
Ibu Negara	>1,000,000	1	Metropolis	Pola Pertumbuhan
Pusat Wilayah Negara	300,000-1,000,000	2	Metropolis	Wilayah Pertumbuhan
Pusat Wilayah Negeri	100,000-300,000	3	Metropolis	Konsep Bandar Kedua
Pusat Separa Wilayah	30,000-100,000	4	Bandar Utama	Konsep Bandar Serakan
Pusat Penempatan Utama	10,000-30,000	5	Bandar Utama	Pembangunan Bandar Kecil
Pusat Penempatan Kecil	2,500-10,000	6	Separa Bandar (Pekan Kecil)	Pembangunan Bandar Kecil
Pusat Penempatan Desa	<2,500	7	Kampung	Pusat Pertumbuhan Desa

Bagi Wilayah Kelantan Selatan, JPBD telah mengenal pasti pusat-pusat pertumbuhan berdasarkan hierarki melalui Rancangan Struktur Negeri Kelantan 2003-2020 (**Jadual 5.14**).

**Jadual 5.14 : Hierarki Pusat Petempatan Di Wilayah Kelantan Selatan
 (Rancangan Struktur Negeri Kelantan 2003 - 2020)**

JAJAHAN	HIERARKI PUSAT					
	SEPARA WILAYAH	BANDAR	PUSAT PERTUMBUHAN UTAMA	PUSAT PERTUMBUHAN KECIL	PUSAT PERTUMBUHAN DESA	KAMPUNG UTAMA
Gua Musang	Gua Musang		⊙ Lojing ⊙ Chiku	⊙ Bertam ⊙ Limau kasturi ⊙ Renok Baru ⊙ Sg. Terah ⊙ Pulai ⊙ Chiku ⊙ Aring	⊙ Meranto ⊙ Rantau Manis ⊙ Sg.Asap ⊙ Chengar Bongor ⊙ Kg. Kuala Betis ⊙ Lebir ⊙ Chalil ⊙ Paloh	
Jeli		Bandar Jeli	⊙ Air Lanas ⊙ Kg. Tunku Abd. Rahman	⊙ Batu Melintang ⊙ Gemang ⊙ Lubok Bongor		⊙ Kalai ⊙ Berdang ⊙ Pasir Dusun ⊙ Kubur Datu ⊙ Bkt. Jering ⊙ Gunong
Kuala Krai		Kuala Krai	⊙ Manik Urai ⊙ Dabong ⊙ Pahi ⊙ Guchil ⊙ Kemubu ⊙ Labok		⊙ Chenulang ⊙ Bukit Sireh ⊙ Mengkebang ⊙ Temmur ⊙ Sg. Pas ⊙ Bahagia ⊙ Peria ⊙ Sg.sok ⊙ Chuchuh Puteri ⊙ Cahaya Putera ⊙ Sg.Rek ⊙ Sg.Sam ⊙ Slow Temiang ⊙ Jelawang ⊙ Serasa ⊙ Biak ⊙ Mempelam	
Tanah Merah			⊙ Bukit Bunga ⊙ Gual Ipoh			

Penetapan hierarki sesebuah petempatan di negeri Kelantan berdasarkan kepada hierarki sedia ada dan jumlah penduduk semasa. Sehubungan itu, dasar hierarki pusat petempatan adalah seperti dipamerkan menerusi **Jadual 5.15**.

Jadual 5.15: Langkah Pelaksanaan Pembangunan Pusat Petempatan Negeri Kelantan Mengikut Hierarki Dan Fungsi Yang Ditetapkan

LANGKAH PELAKSANAAN	AGensi PELAKSANA
Mengutamakan Kawasan Konurbasi Kota Bharu pembangunan perbandaran dan diikuti dengan Bandar Gua Musang	UPEN, JPBD Negeri, PBT, KESEDAR
Menggalakkan pihak swasta untuk membangunkan kawasan perumahan, perdagangan dan perindustrian di kawasan bandar	JPBD Negeri, PBT
Memakai dan menguatkuasakan Garis Panduan Pembangunan dan Piawaian Perancangan yang seragam di seluruh negeri Kelantan	JPBD Negeri, PBT
Mematuhi Garis Panduan Pembangunan dan Piawaian Perancangan dalam membangunkan kemudahan-kemudahan perbandaran dan desa yang sesuai serta mengikut hierarki	JPBD Negeri, PBT

ii. Petempatan Desa

Sungguhpun kadar kemiskinan di negeri Kelantan telah menurun dan kadar golongan kelas pertengahan semakin meningkat, lima jajahan di negeri Kelantan telah dikenal pasti sebagai antara 20 daerah di Malaysia yang mempunyai bilangan keluarga termiskin tertinggi. Memandangkan sebahagian besar penduduk di setiap jajahan kecuali Jajahan Kota Bharu merupakan penduduk desa, maka ia secara langsung memberi gambaran keadaan sosioekonomi penduduk desa. Peningkatan taraf sosioekonomi penduduk desa perlu diusahakan dengan pelbagai pendekatan daripada perubahan pemikiran yang mementingkan pengetahuan kepada kemahiran kehidupan.

Jadual 5.16: Langkah Pelaksanaan Pembangunan Spatial, Ekonomi Dan Persekitaran Bandar Dan Desa Yang Mampan

LANGKAH PELAKSANAAN	AGensi PELAKSANA
Menekankan pembangunan bandar mampan dan penjanaan semula bandar dalam pembangunan bandar dan Kajian Rancangan Tempatan Daerah pada masa hadapan	PBT, JPBD Negeri
Mengambil kira persekitaran kawasan perbandaran dan desa dalam pembangunan fizikal dan spatial bagi memastikan pembangunan masa hadapan merupakan pembangunan mampan yang mampu membentuk komuniti sejahtera dan selamat	JPBD Negeri, PBT, PTJ
Membangunkan sistem perparitan dan saliran yang bersepadu bagi mengurangkan kadar banjir kilat di kawasan bandar	JPS, PBT
Mempromosikan pendekatan pembangunan mampan agar wujud kesedaran di setiap agensi kerajaan, pihak swasta (terutamanya pengusaha perindustrian), peladang-peladang serta masyarakat umum (terutamanya di kalangan pelajar-pelajar dan penduduk setempat) dengan: ● Memberi ceramah dan kempen ● Memberi insentif dan anugerah kepada individu/organisasi sebagai galakan ● Menjalankan latihan pengurusan yang berkaitan dengan pembangunan mampan	JAS, PBT, JPBD Negeri, Jab. Pendidikan

**Jadual 5.17: Langkah Pelaksanaan Memperkukuhkan Institusi Bandar Dan Desa Bagi
 Mempertingkatkan Kualiti Perkhidmatan Bandar Dan Desa**

LANGKAH PELAKSANAAN	AGENSI PELAKSANA
Menyediakan Rancangan Tempatan Jajahan secepat mungkin untuk setiap jajahan bagi memandu pembangunan guna tanah dan fizikal dengan lebih terperinci	JPBD Negeri, PBT
Majlis Perbandaran Kota Bharu - BRI akan mewujudkan unit Local Agenda 21 di dalam pentadbirannya dan ia menjadi perintis kepada pihak PBT yang lain di Kelantan	PBT, JPBD Negeri
Mengguna pakai Local Agenda 21 di setiap jajahan bagi menarik penglibatan penduduk bandar setempat dalam pembangunan dan penjagaan persekitaran kawasan petempatan masing-masing	PBT
Menyediakan kemudahan perkhidmatan perbandaran dan desa (kesihatan, keselamatan, pendidikan serta rekreasi) yang cekap dan efektif	PBT, PTJ
Menjalin kerjasama erat dan perkongsian data antara agensi-agensi terlibat bagi mewujudkan rangkaian komunikasi	UPEN, JPBD Negeri
Mengusulkan Jawatankuasa Keselamatan Kampung (JKKK) mengambil langkah proaktif membangunkan kampung masing-masing dengan mencari sumber-sumber tempatan yang berpotensi untuk dibangunkan seperti IKS, kraftangan dan sebagainya	PTJ, KEMAS, UPEN
Menjalankan Kajian Kualiti Kehidupan Negeri Kelantan dengan menggunakan Indeks Kualiti Kehidupan Malaysia (MQLI)	UPEN, JPBD Negeri

Jadual 5.18: Langkah Pelaksanaan Membangunkan Kawasan Desa Dengan Menjalankan Kajian Lebih Terperinci Serta Penyediaan Kemudahan Prasarana Dan Kemudahan Masyarakat Yang Berkualiti

LANGKAH PELAKSANAAN	AGENSI PELAKSANA
Membangunkan pusat petempatan desa yang telah ditetapkan dan penyediaan kemudahan prasarana selaras dengan taraf hierarkinya	PBT, JPBD Negeri
Menjalankan Kajian Rancangan Kawasan Khas (RKK) di pusat petempatan desa terpilih agar ia dapat menjadi pemangkin penyebaran pembangunan di kawasan sekitarnya	PBT
Membangunkan sektor pertanian yang berkait rapat dengan ekonomi desa dengan penggunaan teknologi terkini dan pengeluaran produk-produk pertanian yang mengikut permintaan pasaran	PBT, PTJ
Mengenal pasti IKS yang dapat dibangunkan di kawasan desa sama ada berasaskan pertanian, sumber alam dan kesenian (kraftangan)	PTJ, KEMAS, UPEN
Membangunkan sumber manusia di desa dengan pendedahan kepada ilmu pertanian, keusahawanan, kemahiran dan sebagainya agar dapat membentuk satu masyarakat desa yang berdaya saing dan inovatif	Jab. Pertanian, FAMA, MARDI, KEMAS, PTJ
Menyediakan kemudahan masyarakat, pendidikan, keselamatan dan rekreasi yang mencukupi mengikut keperluan setempat. Kemudahan-kemudahan ini seharusnya ditempatkan di kawasan pusat perkhidmatan setempat	PTJ, PBT
Menyediakan kemudahan infrastruktur dan utiliti asas di semua petempatan desa di samping kemudahan infrastruktur yang berkait rapat dengan pemasaran industri desa seperti pusat latihan	TNB, TM, IKHTISAS
Membangunkan prasarana bagi mewujudkan masyarakat desa yang celik IT	PTJ, UPEN
Menyediakan program penempatan semula bagi kawasan perkampungan yang tidak sesuai dan selamat didiami seperti kawasan tiada kemudahan perhubungan, tiada kemudahan asas utiliti, kawasan banjir dan sebagainya	PTJ, UPEN, PBT, JPBD Negeri

iii. Kawasan Pertumbuhan Polycentric

Sungguhpun negeri Kelantan dibahagi kepada empat wilayah pembangunan iaitu Konurbasi Kota Bharu, Wilayah Gabungan 1, Wilayah Gabungan 2 dan Wilayah Selatan, namun begitu penekanan pembangunan dalam tempoh perancangan adalah di sepuluh kelompok kawasan pertumbuhan *polycentric* yang terdapat di dalam wilayah pembangunan. Pendekatan ini diambil bagi memastikan penyebaran pembangunan dapat dijalankan di kawasan strategik. Selepas pembangunan berjaya dijalankan di kawasan terpilih ini, ia diharapkan akan memberi limpahan pembangunan di kawasan sekitarnya. Berikut adalah senarai kelompok kawasan pertumbuhan *polycentric* tersebut adalah:

- ⊙ Konurbasi Kota Bharu
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Tanah Merah - Machang
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Jeli - Bukit Bunga
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Kuala Krai - Manek Urai
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Gua Musang
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Pasir Puteh
- ⊙ Kawasan Pertumbuhan Rantau Panjang

Jadual 5.19: Langkah Pelaksanaan Mengutamakan Pembangunan Di Sepuluh Kelompok Kawasan Pertumbuhan *Polycentric*

LANGKAH PELAKSANAAN	AGENSI PELAKSANA
Memberi keutamaan pembangunan guna tanah di kawasan kelompok pembangunan <i>polycentric</i> yang telah dikenal pasti	PBT, JPBD Negeri
Menjalankan Kajian Rancangan Kawasan Khas (RKK) Rantau Panjang, Dabong, Chiku dan Lojing bagi mengenal pasti secara terperinci aset dan potensi pembangunan di kawasan tersebut	PBT
Membangunkan sektor perindustrian kluster (makanan, produk kayu, perabot, kraftangan, tekstil/batik serta petrokimia) di semua kelompok kawasan pertumbuhan <i>polycentric</i>	PBT, PTJ
Meningkatkan tahap kemudahan prasarana serta sistem perhubungan sedia ada di kawasan pertumbuhan <i>polycentric</i>	PTJ, KEMAS, UPEN

5.5 STRATEGI PEMBANGUNAN MENGIKUT JAJAHAN DI WILAYAH KELANTAN SELATAN

5.5.1 Jajahan Tanah Merah

Aspek 1 : Pembangunan Perbandaran Dalam Konurbasi
<i>Strategi 1 : Memperkukuh Dan Mempertingkatkan Peranan Dan Fungsi Bandar Tanah Merah Sebagai Pusat Pertumbuhan Utama Jajahan Tanah Merah</i> i. Mewujudkan Bandar Baru Tanah Merah dengan komponen-komponen pusat bandar yang sesuai (masjid, balai polis, terminal kenderaan bersepadu, kompleks perniagaan, plot perdagangan, kemudahan masyarakat, kawasan kediaman dan infrastruktur) ii. Menggalakkan aktiviti-aktiviti pusat bandar yang dapat merancakkan pembangunan pusat bandar iii. Mewujudkan Taman Bandar sebagai kawasan sivik dan riadah penduduk bandar dengan gaya senibina tropika iv. Mencadangkan pembangunan baharu di kawasan tanah kosong dan tanah pertanian di timur bandar dan selatan Bandar Tanah Merah
<i>Strategi 2 : Memperkukuhkan Imej Dan Identiti Bandar Tanah Merah</i> i. Mewujudkan elemen-elemen tarikan pusat bandar dan menaik taraf komponen sedia ada ii. Meningkatkan imej bangunan-bangunan berciri istimewa sebagai tarikan pusat bandar iii. Membangunkan semula kawasan-kawasan yang bercanggah aktiviti bangunan, bangunan buruk dan tapak taman Redland yang terbiar iv. Menggalakkan penyusunan semula tempat niaga informal di kawasan khas dan bersesuaian di pusat bandar v. Memelihara elemen alam semula jadi (Bukit Remeh dan Sungai Kelantan) melalui kawalan nisbah plot dan densiti pembangunan selain menentukan corak dan fabrik bandar supaya lebih tersusun vi. Membangunkan medan selera dan kafe terbuka sebagai elemen sokongan sosial yang menepati keperluan masyarakat dan gaya hidup moden yang eksklusif
<i>Strategi 3 : Menyelesaikan Isu Dan Masalah Pusat Bandar</i> i. Membangunkan semula kawasan-kawasan rekreasi di Bandar Tanah Merah ii. Meningkatkan komponen tambahan dan landskap kawasan-kawasan rekreasi di Bandar Tanah Merah khususnya di pinggir Sungai Maka iii. Menaik taraf jalan alternatif ke pusat Bandar Tanah Merah iv. Menyediakan rangkaian pejalan kaki antara pusat-pusat tumpuan penduduk di dalam pusat bandar secara sistematik bagi mewujudkan keselesaan kepada pejalan kaki dan mengurangkan konflik di antara kenderaan bermotor dengan pejalan kaki
<i>Strategi 4 : Memperindah Pusat Bandar Tanah Merah Dengan Landskap Yang Menarik</i> i. Menaik taraf landskap di kiri dan kanan jalan masuk utama pusat bandar beserta laluan pejalan kaki ii. Meningkatkan imej persimpangan utama dengan penyediaan landskap dan elemen turapan
<i>Strategi 5 : Mewujudkan 'Sense of Welcoming' Di Setiap Pintu Masuk Pusat Bandar Tanah Merah</i> i. Menyediakan mercu tanda masuk yang bercirikan seni bina warisan tempatan di tiga pintu masuk pusat bandar iaitu dari arah Pasir Mas/Kota Bharu, Jeli/Grik dan Machang/Pasir Puteh
<i>Strategi 6 : Menerapkan Elemen Bandar Selamat Di Pusat Bandar</i> i. Mengasingkan laluan pejalan kaki dengan laluan kenderaan bermotor ii. Menyediakan <i>bollard</i> atau pagar iii. Membersihkan kawasan bersema dan terlindung iv. Menyediakan lampu di kawasan-kawasan yang gelap dan berisiko

Aspek 2 : Pembangunan Ekonomi	
Perniagaan Dan Perkhidmatan	
<i>Strategi 1 : Mengukuhkan Fungsi Dan Hierarki Pusat-Pusat Perniagaan Daerah</i>	
i.	Memfokus pada susunan hierarki atau tahap perbandaran bagi memenuhi keperluan spatial keseluruhan kawasan rancangan tempatan
<i>Strategi 2 : Membangunkan Kawasan Perniagaan Dengan Aktiviti Perniagaan Mengikut Keutamaan Nukleus Pertumbuhan Bagi Meningkatkan Tarikan Kepada Pelbagai Kelompok Pengguna</i>	
i.	Tanah Merah Business Park a. Membangunkan pusat perdagangan baharu yang berperanan memperkukuh dan memperluaskan pembangunan sektor komersial di Pusat Bandar Tanah Merah b. Menempatkan kompleks perniagaan, kemudahan penginapan 3 bintang dan kawasan medan selera
ii.	Kawasan Perniagaan Bukit Bunga a. Memperkukuhkan peranannya sebagai Pusat Petempatan Kecil dan pintu masuk ke negeri Kelantan b. Memfokus pada perniagaan terancang yang komprehensif dan mempunyai komponen-komponen berikut: ⊙ Kawasan kompleks bebas cukai ⊙ Kawasan rehat dan rawat serta kemudahan penginapan ⊙ Kompleks perniagaan, kedai pejabat, pusat penjaja yang terancang serta moden
iii.	Perniagaan Berskala Besar a. Membangunkan perniagaan baharu berkonsepkan perniagaan borong yang menawarkan pelbagai pilihan barangan di peringkat <i>high-order</i> terutamanya di pusat bandar dan pusat-pusat penempatan utama b. Mempunyai komponen pembangunan seperti berikut: ⊙ Kompleks membeli belah ⊙ Perniagaan barangan runcit dan harian ⊙ Perniagaan borong ⊙ Ruang gerai dan penjaja ⊙ Kemudahan stor/gudang ⊙ Tempat letak kenderaan ⊙ Kawasan berlandskap yang diintegrasikan dengan elemen pejalan kaki ⊙ Kemudahan bagi golongan OKU
<i>Strategi 3 : Membangunkan Perniagaan Informal Yang Moden Bagi Menyokong Pembangunan Perniagaan Di Kawasan Jajahan Tanah Merah</i>	
i.	Membangunkan kafe terbuka/bazar sebagai salah satu program menaik taraf penjaja informal di kawasan yang strategik dengan susunan yang lebih terancang
ii.	Mempunyai potensi untuk dijadikan sebagai produk pelancongan (<i>informal tourism</i>) serta dapat mengawal kegiatan penjaja haram di kawasan terlibat
iii.	Meningkatkan penyertaan Bumiputera di dalam perniagaan informal
iv.	Mempunyai komponen pembangunan seperti berikut: a. Ruang gerai dan penjaja b. Kemudahan internet tanpa wayar c. Tempat letak kenderaan d. Kawasan berlandskap yang diintegrasikan dengan elemen pejalan kaki e. Kemudahan bagi golongan OKU

Strategi 4 : Menaik Taraf Kawasan Perniagaan Usang

- i. Menaik taraf dan meningkatkan imej kawasan perniagaan yang lama dan usang agar lebih terancang dan teratur mengikut kawalan ketinggian dan nisbah plot
- ii. Merangkumi kawasan perniagaan Bukit Bunga, Gual Ipoh, Batang Merbau, Kusial Bharu dan Batu Gajah
- iii. Melibatkan aspek-aspek berikut :
 - a. Penyelenggaraan rumah kedai
 - b. Pewujudan aktiviti perniagaan yang berdaya saing
 - c. Penyediaan landskap menarik
 - d. Penyediaan tempat kereta mencukupi dan laluan pejalan kaki

Perindustrian

Strategi 1 : Menempatkan Semula Kawasan Industri Bandar Tanah Merah

- i. Memindahkan 26 unit industri (perkayuan, stor kenderaan, kejuruteraan, getah dan makanan) yang telah memberi impak kepada alam sekitar yang berpusat di Pusat Bandar Tanah Merah ke kawasan penempatan industri yang khusus dan terancang
- ii. Melibatkan kos yang tinggi termasuk kos meroboh kilang, kos pemindahan peralatan, kos modal tapak dan pembangunan baharu
- iii. Mencadangkan pengklusteran aktiviti di kawasan perindustrian baharu bagi memudahkan pihak PBT dan Jabatan Alam Sekitar mengambil langkah-langkah kawalan dan pengawasan alam sekitar serta penguatkuasaan undang-undang
- iv. Menyediakan zon penampakan iaitu 200 meter bagi industri sederhana dan 500 meter bagi industri berat

Strategi 2 : Melaksanakan Pengezonan Semula Kawasan Industri Tidak Terancang Sebagai Zon Industri Terkawal

- i. Merangsang *innovative new partnership* dan membuka peluang kepada pelbagai aktiviti keusahawanan
- ii. Menarik kedatangan pelabur melalui penawaran insentif-insentif seperti harga tanah yang lebih rendah, kadar cukai yang minimum dan kadar utiliti yang rendah

KLUSTER	LOKASI
Kluster Perkayuan	Bukit Panau, Gual Ipoh
Kluster Bahan Binaan	Ulu Kusial
Kluster IKS	Bukit Bunga, Batang Merbau
Perkhidmatan	Bukit Bunga, Jalan Jedok

Strategi 3 : Menekankan Kawalan Pembangunan Perindustrian Secara Menyeluruh

- i. Melaksanakan pengezonan semula kawasan industri tidak terancang sebagai Zon Industri Terkawal
 - a. Kusial
 - b. Jedok
 - c. Ulu Kusial
- ii. Menyediakan zon penampakan secukupnya mengikut jenis industri yang dibangunkan
 - a. 200 meter bagi industri sederhana
 - b. 500 meter bagi industri berat
- iii. Meningkatkan kemudahsampaian serta kemudahan-kemudahan sokongan kepada sektor industri

<i>Strategi 4 : Menawarkan Pemberian Insentif/Pelepasan Cukai</i> i. Melaksanakan pemutihan industri tidak terancang sebagai Zon Industri Terkawal a. Menawarkan pelepasan cukai tanah dan cukai pintu kepada pengusaha kecil dan sederhana yang terlibat untuk tempoh tertentu b. Menawarkan kemudahan pinjaman tanpa cagaran daripada pihak-pihak berkenaan seperti MARA dan PUNB c. Menkuatkuasakan dan mengenakan denda yang lebih tinggi ke atas pengusaha yang menjalankan aktiviti perindustrian di luar kawasan industri
<i>Strategi 5 : Membangunkan Industri Desa Dan Penubuhan Pusat Pemasaran Bagi Produk Industri Desa</i> i. Mengkomersialkan hasil pertanian berpotensi sebagai input industri ii. Memastikan kebersihan dan kualiti produk memenuhi kriteria pasaran iii. Menjalin usahasama dengan pihak-pihak berkaitan seperti Jabatan Pertanian, MARDI dan FAMA
Pelancongan
<i>Strategi 1 : Menjadikan Jambatan Guillmard Sebagai Tapak Warisan Kebangsaan Dan Diwartakan di Bawah Akta Warisan Kebangsaan 2005 (Akta 645), Malaysia</i>
<i>Strategi 2 : Mengukuhkan Peranan Dan Fungsi Bukit Bandar Sebagai Bandar Pelancongan Tempatan</i> i. Menaik taraf Pekan Bukit Bunga dengan kemudahan, landskap, mercu tanda, pembangunan perumahan dan komersial ii. Menaik taraf pusat membeli-belah di Pekan Bukit Bunga dan mempergiatkan promosi iii. Mengukuhkan fungsi pusat membeli belah Bukit Bunga sebagai pusat perniagaan bertaraf antarabangsa
<i>Strategi 3 : Membangunkan Tarikan Pelancong Baru Dan Menaik Taraf Produk Pelancongan Sedia Ada</i> i. Menaik taraf infrastruktur, kemudahan sokongan dan program produk pelancongan ii. Mengetengahkan kawasan tarikan pelancong baru seperti: a. Pelancongan keretapi b. Pelancongan budaya dan agama (sekolah pondok) c. Pelancongan warisan (inap desa) d. Pelancongan sukan dan rekreasi (river cruise dan equestrian) e. Ekopelancongan
<i>Strategi 4 : Menubuhkan Agensi Pengurusan Pelancongan</i> i. Agen Promosi – berperanan sebagai badan penggerak promosi produk-produk pelancongan sedia ada dan berpotensi ii. Agensi Pengurusan – bertanggungjawab kepada pengurusan dan pembangunan sumber-sumber pelancongan sedia ada, mengenal pasti sumber yang berpotensi dan melaksanakan projek-projek pembangunan yang ditetapkan
<i>Strategi 5 : Menyediakan Pakej Bersepadu Pelancongan Dan 'Tourist Trail'</i> i. Memuatkan produk-produk pelancongan yang terdapat di Jajahan Tanah Merah di dalam pakej lawatan pelancong ii. Mewujudkan perkongsian pintar bersama negeri Terengganu dengan daerah-daerah yang bersempadan dengan Jajahan Tanah Merah melalui pakej bersepadu pelancongan

<i>Strategi 6 : Mencadangkan Koridor Pelancongan Berasaskan Warisan Budaya Dan Alam Semula Jadi</i> i. Menonjolkan imej pelancongan warisan budaya dan alam semula jadi yang merangkumi Tanah Merah, Kusial, Gual Ipoh dan Batang Merbau
<i>Strategi 7 : Mempromosikan Pelancongan Tanah Merah Secara Berpakej</i> i. Pakej Ekopelancongan (<i>Eco Challenge, Adventure Tourism, Jungle Trekking</i>) ii. Pakej Pelancongan Agro (Kemahang Farm, kawasan FELDA, dusun buah-buahan dan kraftangan) iii. Jejak Warisan/Pelancong
<i>Strategi 8 : Memperkukuhkan Kemudahan Pelancongan</i> i. Menaik taraf sistem perhubungan dan pengangkutan ii. Mempertingkatkan kemudahan sokongan pelancongan
Pertanian
<i>Strategi 1 : Menjamin Keselamatan Makanan</i> i. Meningkatkan produktiviti pengeluaran padi a. Pengeluaran melebihi 10/m/hektar di KADA b. Pengeluaran melebihi 6/m/hektar di luar kawasan KADA ii. Mengurangkan jumlah import bagi semua jenis makanan iii. Mengurangkan insiden lambakan bagi hasil tanaman yang tidak terjual iv. Menghapuskan insiden serangan musuh dan penyakit ternakan dan tanaman
<i>Strategi 2 : Membangunkan Tanah-Tanah Terbiar</i> i. Memulihkan pertanian tidak ekonomik di kawasan luar bandar ii. Menyediakan khidmat sokongan pertanian (latihan, subsidi input dan harga, penyelidikan, pemasaran dan bantuan kewangan) iii. Memperluaskan sumber pertanian berasaskan industri iv. Mencadangkan penanaman pokok kastor/pokok jarak sebagai sumber minyak bahan api semula jadi dan dijadikan bahan alternatif pada petrol
<i>Strategi 3 : Melaksanakan Komersial Agresif</i> i. Mengenal pasti kumpulan sasar yang berpotensi ii. Menghasilkan produk di penempatan dan lokasi yang sesuai iii. Melancarkan promosi dan pemasaran di lokasi strategik
<i>Strategi 4 : Membangunkan Kawasan-Kawasan Pertanian Sedia Ada</i> i. Meneruskan Program Tanaman Kekal Pengeluaran Makanan di Batang Merbau (tanaman cili, sawah padi, lembu dan ayam) ii. Meneruskan Projek Ladang Satelit Lembu Fidlot di Mukim Lawang iii. Mewujudkan dan memperluaskan kawasan-kawasan pengeluaran ternakan lembu, kerbau, kambing dan biri-biri melalui skim insentif dan pinjaman serta prasarana yang berkaitan iv. Memperluas dan mewujudkan kawasan-kawasan ladang berkelompok melalui kerjasama antara PPK Tanah Merah/Jabatan Pertanian dengan pengusaha-pengusaha yang berpotensi dalam mengeluarkan produk pertanian yang bersesuaian dan bernilai tinggi

Strategi 5 : Meningkatkan Produktiviti Pertanian Untuk Menjana Ekonomi Jajahan Dan Pengusaha

- i. Memperkenalkan kaedah pertanian *Integrated Farming System* yang mengintegrasikan pertanian dan penternakan dengan menggunakan peralatan dan konsep pertanian moden yang lebih cekap serta menguntungkan
- ii. Meneruskan Skim Transformasi Usahawan Sektor Ternakan (SKIM TRUST) bagi memperluaskan agihan ternakan untuk pengusaha sehingga 25 ekor bagi kambing dan 20 ekor bagi lembu

Aspek 3 : Kualiti Hidup

Institusi Dan Kemudahan Masyarakat

Strategi : Menaik Taraf Kemudahan Kesihatan, Kemudahan Pendidikan, Perkhidmatan Keselamatan, Kemudahan Keagamaan Dan Kemudahan Perpustakaan

- i. Kemudahan Kesihatan
 - a. Menaik taraf Hospital Tanah Merah dengan bangunan baharu dan infrastruktur sokongan berkaitan (seperti diperincikan dalam RMK-10) serta meningkatkan bilangan doktor pakar
 - b. Menaik taraf klinik desa berstruktur sementara kepada berstruktur kekal dan menambah bilangan doktor yang bertugas
 - c. Mencadangkan klinik kesihatan di Bukit Panau bagi menampung keperluan penduduk sekitarnya
 - d. Mencadangkan kuarters kediaman petugas perubatan/jururawat di kawasan luar bandar yang menempatkan klinik desa
- ii. Kemudahan Pendidikan
 - a. Membuat penambahan blok bangunan di SMK Tengku Mahmud 1 bagi mewujudkan persekitaran kondusif
 - b. Menaik taraf kemudahan infrastruktur di Sekolah Menengah Agama dan Sekolah Pondok
- iii. Perkhidmatan Keselamatan
 - a. Memerlukan tambahan anggota di kawasan RTJ yang bersempadan dengan Thailand
 - b. Mencadangkan perkhidmatan bomba sukarela di Gugusan FELDA Kemahang sebagai sokongan pada perkhidmatan bomba daerah
- iv. Kemudahan Keagamaan
 - a. Menaik taraf Masjid Bukit Bunga sebagai produk pelancongan Islam
- v. Kemudahan Perpustakaan
 - a. Membangunkan sebuah perpustakaan cawangan di kawasan RTJ

Rekreasi Dan Kawasan Lapang

Strategi 1 : Mengintegrasikan Kawasan Rekreasi Dan Sumberjaya Semula Jadi Sebagai Satu Rangkaian Taman Wilayah Yang Lebih Kompleks

- i. Memperkukuhkan Hutan Lipur Lata Hujan sebagai taman rekreasi peringkat wilayah
- ii. Mempertingkatkan usaha promosi dan pemasaran
- iii. Meningkatkan kemudahan awam dan aksesibiliti ke kawasan rekreasi

Strategi 2 : Membangunkan Kawasan Rekreasi Sedia Ada Dan Kawasan Baharu Yang Berpotensi

- i. Membangunkan semula kawasan hijau yang terbiar dan dijadikan sebagai taman awam atau taman bandar
- ii. Memperuntukkan penyediaan taman bandar bagi setiap mukim dan penempatan utama yang bertemakan *parkland* atau *botanical garden*
- iii. Memperindahkan kawasan sekeliling Masjid Ismail Petra
- iv. Mewujudkan Taman Botani di pinggir Jalan Tasek sebagai satu pusat riadah dalam bandar

Strategi 3 : Meningkatkan Kualiti Elemen Landskap Dengan Menyediakan Kemudahan Yang Lebih Bersepadu

- i. Menyelaraskan elemen kemudahan rekreasi di setiap hierarki kawasan rekreasi
- ii. Mempertingkatkan kualiti dan kuantiti kemudahan rekreasi sedia ada
- iii. Memperindahkan Taman Bentara sebagai Taman Linear yang berfungsi sebagai pintu masuk ke pusat bandar dari arah Kota Bharu
- iv. Meningkatkan fungsi Taman Islam/Dataran Silaturrahim sebagai kawasan rekreasi

Strategi 4 : Penyelenggaraan Rekreasi Dan Landskap Secara Komprehensif

- i. Menyelenggara dan mengindahkan taman-taman awam sedia ada
- ii. Melibatkan masyarakat dalam pembangunan dan pengurusan taman-taman awam
- iii. Meningkatkan bilangan pokok yang lebih menarik

Infrastruktur Dan Utiliti

Strategi : Meningkatkan Perkhidmatan Sistem Bekalan Air, Pelupusan Sisa Pepejal, Sistem Pembetungan, Pengairan & Saliran, Bekalan Elektrik, ICT Dan Telekomunikasi

- i. Membangunkan skim bekalan air baharu dan membaik pulih bekalan air sedia ada bagi kawasan yang bermasalah melibatkan sumber air, loji rawatan air, pengagihan air, rangkaian paip dan takungan air
- ii. Menyediakan tapak pelupusan sisa pepejal berpusat dengan kaedah *sanitary landfill* atau *incinerator* yang tidak mencemarkan alam sekitar dan *transfer station* yang mencukupi
- iii. Melupuskan enapcemar di tangki septik dengan cara yang berkesan dan mengolah air buangan daripada semua jenis aktiviti menggunakan teknologi terkini dan mesra alam
- iv. Memastikan tiada pembangunan atau pembinaan rumah-rumah setinggan di atas rizab sungai, membaik pulih sungai dan anak-anak sungai dan menutup longkang-longkang yang terdapat di sekitar bandar
- v. Meningkatkan keupayaan sistem bekalan elektrik ke kawasan luar bandar
- vi. Membangunkan internet tanpa wayar di kawasan luar bandar, mengawal peletakan struktur menara komunikasi (talian tetap dan tidak tetap) bagi memelihara imej dan reka bentuk bandar dan menggalakkan perkongsian menara di kalangan syarikat-syarikat telekomunikasi

Aspek 4 : Pengurusan Sumber Jaya
Pengurusan Sumber Semula Jadi
<i>Strategi 1 : Memelihara Dan Memulihara Alam Sekitar</i> i. Melaksanakan pemantauan berterusan ke atas kualiti alam sekitar ii. Menitikberatkan aspek pemuliharaan alam sekitar bagi mengelakkan kemusnahan sumber alam semula jadi iii. Memastikan aktiviti pembangunan tanah mematuhi garis panduan bagi mencegah dan mengawal hakisan tanah iv. Menutup aktiviti pembuangan sisa pepejal <i>open dumping</i> yang tidak mendapat kelulusan v. Memantau keadaan di lereng-lereng bukit secara kerap
<i>Strategi 2 : Mengurangkan Wabak Demam Denggi</i> i. Menubuhkan Jawatankuasa Peringkat Negeri untuk menangani wabak denggi ii. Mengaktifkan Jawatankuasa Wabak Daerah yang dipengerusikan oleh Pegawai Jajahan iii. Membuat pemeriksaan rumah bagi mengesan kehadiran tempat pembiakan nyamuk aedes iv. Membuat semburan kabut di lokaliti kes denggi v. menguatkuasa undang-undang berkaitan vi. Memberi pendidikan kepada masyarakat melalui media vii. Mengadakan gotong-royong di lokaliti wabak dan lokaliti pembiakan aedes yang tinggi
Perhutanan Dan Perlombongan
i. Pembangunan Perhutanan a. Mengekalkan aktiviti pengusahahasilan di dalam sektor perhutanan dan melaksanakan aktiviti pengawalan pada masa yang sama bagi memastikan hasil hutan dieksploitasi oleh pihak yang terlibat b. Mengekalkan kawasan hutan simpan di RTJ Tanah Merah sebagai sumber semula jadi pada masa akan datang c. Meningkatkan pengurusan dan pembangunan sumber hutan d. Mencadangkan sebahagian tanah hutan kerajaan yang berpotensi untuk dijadikan Hutan Simpan Kekal bagi mewujudkan kawasan pemuliharaan yang sesuai dan bersambung terdiri daripada kawasan hutan dan bukan hutan yang akan dikekalkan sebagai <i>green lung</i> e. Membangunkan Kawasan Hutan Simpan Kekal sebagai kawasan rekreasi dan pelancongan ii. Pembangunan Perlombongan a. Meningkatkan penggunaan teknologi yang bersesuaian dan lebih efisien bagi memudahkan aktiviti pemantauan oleh pihak berkuasa di dalam proses mengenal pasti kawasan-kawasan yang terlibat dengan perlombongan b. Menawarkan insentif baharu yang dapat menarik pelabur ke Jajahan Tanah Merah c. Menyelaraskan pengurusan kawasan perlombongan di antara agensi yang terlibat secara langsung dalam urusan pentadbiran dan penyelenggaraan kawasan perlombongan tersebut

5.5.2 Jajahan Gua Musang

Aspek 1 : Pembangunan Perbandaran	
Guna Tanah	
<i>Strategi 1 : Mencadangkan Guna Tanah Dalam Membentuk Pembangunan Jajahan Untuk Menjadikan Jajahan Gua Musang Sebagai Pusat Pertanian Komersial Serta Industri Bersumberkan Sumber Asli Dan Mineral</i>	
i. Guna Tanah Kediaman	a. Mewujudkan pembangunan yang berpusat di setiap petempatan utama di Jajahan Gua Musang b. Membangunkan perumahan terancang di kawasan petempatan utama seperti di Bandar Gua Musang, Chiku, Lojing, Bertam Baru dan Limau Kasturi
ii. Guna Tanah Perniagaan dan Perkhidmatan	a. Membangunkan kawasan-kawasan perniagaan baharu sejajar dengan peningkatan jumlah penduduk jajahan dan keperluan pengukuhan peranan dan fungsi yang ditetapkan agar agihannya lebih sempurna dan dapat memenuhi keperluan penduduk
iii. Guna Tanah Perindustrian	a. Menumpukan pembangunan industri di koridor Gua Musang - Chiku di mana pengukuhan kawasan Perindustrian Gua Musang sedia ada perlu dibuat bagi menarik lebih ramai pelabur memandangkan ruangnya yang masih lagi kosong terutamanya bagi produk perkayuan dan makanan b. Menambah kawasan baharu di Chiku untuk pengkhususan bagi kelompok industri produk hasil pertanian, bioteknologi dan makanan
iv. Guna Tanah Institusi dan Kemudahan Masyarakat	a. Menyediakan kawasan tambahan seluas 324.89 hektar untuk menempatkan kemudahan institusi dan kemudahan masyarakat yang baharu berdasarkan keperluan dan unjuran berasaskan penduduk mengikut blok perancangan
v. Guna Tanah Pertanian	a. Mencadangkan kawasan pertanian di luar kawasan pembangunan tidak perlu dimajukan dan dikekalkan terutamanya tanah pertanian Kelas 2 dan Kelas 3 b. Mengekalkan tanah pertanian Kelas 2 untuk tanaman yang paling berdaya maju seperti tanaman sayur-sayuran
vi. Guna Tanah Hutan	a. Memelihara hutan simpan kekal sepenuhnya (529,290.09 hektar) b. Membangunkan hutan simpan negeri sebagai taman bandaran di Bandar Gua Musang (406.48 hektar) c. Meningkatkan industri berasaskan perkayuan melalui pembangunan sumber hutan secara produktif (aktiviti perkayuan dan rotan)

Pusat Petempatan Utama

Strategi 1: Mengukuhkan Pusat Petempatan Berdasarkan Hierarki Perbandaran

- i. Menumpukan pusat pembangunan pusat bandar di rangkaian lapan buah pusat bandar sedia ada
- ii. Mengukuhkan komponen guna tanah utama bandar khususnya Kawasan Perdagangan Pusat Bandar (KPPB) yang memusatkan aktiviti perdagangan dan perkhidmatan, kawasan perumahan terancang dan kampung, kawasan institusi dan kemudahan awam, kawasan industri, kawasan lapang dan rekreasi, kawasan pertanian serta kemudahan infrastruktur dan utiliti seperti jadual di bawah:

BIL.	BANDAR	HIERARKI PERBANDARAN
1.	Gua Musang	Pusat Wilayah Negeri
2.	Chiku	Pusat Petempatan Utama
3.	Lojing (Bandar Peranginan Sigar)	Pusat Petempatan Utama
4.	Bertam	Pusat Petempatan Kecil
5.	Limau Kasturi	Pusat Petempatan Kecil
6.	Sungai Terah	Pusat Petempatan Kecil
7.	Pulai	Pusat Petempatan Kecil
8.	Renok Baru	Pusat Petempatan Kecil

Strategi 2 : Mengukuhkan Aktiviti Perdagangan Pusat-Pusat Petempatan

- i. Menumpukan corak pembangunan masa hadapan di koridor perbandaran sedia ada yang melibatkan pengukuhan aktiviti perdagangan dan penjajaan di rangkaian pusat petempatan sedia ada mengikut hierarki pusat petempatan yang ditetapkan seperti berikut:
 - a. Zon Perbandaran Tengah
 - ⊙ Pusat Separa Wilayah : Bandar Gua Musang
 - ⊙ Pusat Petempatan Kecil : Pekan Pulai, Sungai Terah & Renok Baru
 - b. Zon Perbandaran Timur
 - ⊙ Pusat Petempatan Utama : Bandar Chiku
 - c. Zon Perbandaran Utara
 - ⊙ Pusat Petempatan Kecil: Pekan Bertam Baru & Limau Kasturi
- ii. Melaksanakan program pembangunan semula kawasan perdagangan yang berkeadaan usang dan program pengukuhan pusat-pusat perdagangan sedia ada di rangkaian pusat petempatan sedia ada
- iii. Menyediakan bangunan rumah kedai dan pelbagai kemudahan sokongan khususnya kemudahan awam di Pekan Pulai, Sungai Terah, Renok Baru, Bertam Baru dan Limau Kasturi
- iv. Membangunkan petempatan baharu di kawasan RTJ Gua Musang iaitu Bandar Chiku dan Bandar Peranginan Sigar, Lojing

Strategi 3 : Memperkasakan Imej Dan Pengindahan Pusat Petempatan

- i. Memperkasa imej dan memperindah bandar mengikut susunan spatial
 - a. Merancang zon-zon tanah bandar dengan fungsi yang jelas
 - b. Merancang elemen-elemen reka bentuk bandar dan landskap yang menarik seiring dengan imej yang ditonjolkan
 - c. Mengawal reka bentuk pembangunan baharu supaya dapat dirancang untuk membantu mencapai imej bandar yang dikehendaki
- ii. Meningkatkan imej zon hala masuk (penyataan ketibaan dalam bentuk pintu gerbang, arca, landskap hiasan dan lain-lain) bagi meimbulkan suasana '*sense of welcoming*'
- iii. Memperkasa mercu tanda utama supaya menjadi titik rujukan bagi setiap bandar

- iv. Menyediakan kemudahan pejalan kaki di kawasan tumpuan
- v. Memulihkan imej dan mengawal pembangunan fizikal bandar
- vi. Memperindah imej bandar dengan landskap
- vii. Membina landskap di persisiran sungai (Sungai Ketil)
- viii. Menaik taraf landskap di persiaran raya dan jaluran hijau

Pusat Petempatan Desa

Strategi 1 : Meningkatkan Penyediaan Dan Usaha Penyelenggaraan Kemudahan Infrastruktur Dan Kemudahan Masyarakat Dari Segi Kuantiti Dan Kualiti Mencapai Pembangunan Sosial Yang Lebih Sempurna

- i. Membangunkan Pusat Pertumbuhan Desa (PPD) melalui peningkatkan kuantiti dan kualiti kemudahan asas, infrastruktur dan utiliti serta kemudahan masyarakat
- ii. Meningkatkan dan memperkasakan masyarakat Orang Asli
- iii. Mengatur projek-projek/program-program yang menggunakan sepenuhnya sumberjaya desa bagi meningkatkan kualiti hidup masyarakat luar bandar
- iv. Meningkatkan modal insan masyarakat desa melalui program-program pembangunan

Sistem Perhubungan

Strategi 1: Mewujudkan Satu Sistem Pengangkutan Dan Pengurusan Lalu Lintas Moden Yang Dapat Menampung Keperluan-Keperluan Penduduk Dan Kehendak-Kehendak Teknikal Di Masa Akan Datang Serta Memberi Keselesaan Dan Keselamatan Kepada Pengguna

- i. Meningkatkan rangkaian perhubungan wilayah, jajahan dan kawasan luar bandar dan pembaikan persimpangan
- ii. Meningkatkan sistem pengangkutan awam yang menyeluruh
 - a. Membina terminal pengangkutan bersepadu di Bandar Baru Gua Musang (bas dan teksi) dan dihubungkan dengan stesen keretapi melalui bas pengantara
 - b. Menaik taraf perkhidmatan keretapi antara Gua Musang - Tumpat dan Gua Musang - Kuala Lipis (sistem, stesen/hentian, gerabak dan kekerapan)
 - c. Mewujudkan perkhidmatan bas henti-henti kecil (20 tempat duduk penumpang) di dalam lingkungan Jajahan Gua Musang (antara pekan-pekan utama)

Perindustrian

Strategi 1 : Mencorak Pembangunan Industri Masa Hadapan Di Koridor Industri Sedia Ada Melalui Pendekatan Berkelompok Yang Melibatkan Pembangunan Isi Penuh Kawasan Industri Terancang Sedia Ada Yang Belum Diduduki, Pembangunan Kluster Industri Mengikut Struktur Utama Bagi Menampung Keperluan Pembangunan Industri Sehingga Tahun 2020

- i. Zon Industri Ringan & Sederhana
 - a. Kawasan Perindustrian Gua Musang:Kluster industri perkayuan & produk perabot
 - b. Kawasan industri Bandar Chiku 3: Kluster industri hasil pertanian & bioteknologi
 - c. Kluster industri makanan
 - d. Rangkaian pusat petempatan FELDA & PPD Terpilih :
 - ⊙ Kluster industri makanan
 - ⊙ Kluster industri hasil pertanian
 - ⊙ Kluster industri sokongan pelancongan
- ii. Zon Industri Ringan
 - a. Rangkaian pusat petempatan kecil:
 - ⊙ Kluster industri perkhidmatan khususnya bengkel membaiki kenderaan & kerja kejuruteraan

Aspek 2 : Kualiti Hidup	
Pemajuan Perumahan	
<i>Strategi : Mengawal Kepadatan Perumahan Yang Disediakan Bagi Memastikan Pembangunan Yang Seimbang Mengikut Fungsi Dan Ciri-Ciri Semasa Kawasan Yang Terlibat</i>	
i. Menjalankan pembangunan perumahan baharu secara serentak dengan penyediaan kemudahan masyarakat dan perkedaian melalui konsep pembangunan bersepadu sama ada melalui penswastaaan atau usahasama dengan pihak swasta ii. Menggalakkan pemilik tanah turut serta di dalam pemajuan tersebut atau secara pemberian ekuiti oleh pemaju bagi perumahan yang melibatkan tanah milik persendirian iii. Mengamalkan pembangunan perumahan secara 'piecemeal' dan berskala kecil dan mengambil kira keperluan kemudahan dan kawasan lapang masa hadapan iv. Menggalakkan pembangunan perumahan berskala sederhana dan besar melalui penyatuan tanah lot-lot kecil bagi mengelakkan pembangunan yang tidak bersepadu v. Memastikan pusat perniagaan dan penjaja serta kemudahan masyarakat yang dijadikan fokus di sesebuah kawasan kejiranan mencukupi untuk menampung keperluan penduduk serta mudahsampai jika melibatkan perancangan pusat kejiranan yang baharu vi. Menyediakan kemudahan bekalan air dan elektrik serta sistem saliran, pembuangan sampah sistem pemetungan berpusat vii. Mewujudkan ruang awam dan kawasan tanah lapang awam di kawasan perumahan bagi memenuhi keperluan masyarakat untuk berinteraksi viii. Memastikan kawasan perumahan mempunyai akses yang baik ke kawasan aktiviti utama seperti kawasan perniagaan, tempat pekerjaan serta kemudahan-kemudahan awam ix. Menitikberatkan keselamatan penduduk, khususnya kanak-kanak dengan menyediakan siar kaki, laluan sikal serta sistem pengangkutan lain yang selamat dan selesa x. Memastikan sekurang-kurangnya 10.0% diperuntukkan sebagai tanah lapang untuk dijadikan padang permainan kanak-kanak dan taman kejiranan, di mana lokasinya hendaklah strategik, mudah dikunjungi dan selamat	
Kemudahan Masyarakat	
<i>Strategi 1 : Memastikan Kemudahan Dapat Dinikmati Oleh Masyarakat Walaupun Pusat Petempatannya Berselerak</i>	
i. Membina kemudahan baharu yang bercirikan sistem kemudahsampaian yang baik, memenuhi konsep kejiranan dan menjamin keselamatan pengguna di kawasan yang mempunyai kepadatan yang tinggi ii. Meletakkan kemudahan perlu mengikut kesesuaian kemudahan untuk mengelakkan masalah percanggahan guna tanah atau penggunaan tanah yang tidak ekonomik serta kesulitan untuk pembesaran iii. Membina sekolah di kawasan pinggir bandar untuk mengelakkan masalah kesesakan trafik dan kemalangan pada masa hadapan iv. Mengelompokkan kemudahan-kemudahan di pusat-pusat petempatan berdasarkan kawasan tadahan dan menggalakkan perkongsian kemudahan (contoh: padang bola dan kawasan rekreasi) bagi memudahkan kemudahsampaian pengguna dan mengurangkan masalah mendapatkan tanah pembangunan v. Meningkatkan kemudahan perpustakaan bagi memastikan penduduk sentiasa dapat dibekalkan dengan bahan bacaan yang baik vi. Menyediakan kemudahan teknologi maklumat di balai raya atau di dewan orang ramai untuk meningkatkan tahap penguasaan ilmu dan teknologi maklumat di kalangan ahli masyarakat vii. Mempertingkatkan keadaan jalan, mewujudkan unit-unit sokongan (seperti bomba sukarela) dan membanteras masalah unit sokongan palsu bagi memastikan penduduk dapat menggunakan kemudahan masyarakat secara maksimum	

Kawasan Rekreasi

Strategi : Memastikan Ruang Rekreasi Mencukupi Dan Berkualiti Bagi Menggalakkan Interaksi Mesra Setempat Dan Pengamalan Gaya Hidup Yang Sihat Di Kalangan Penduduk

Perincian Unjuran Keperluan Kawasan Rekreasi Jajahan Gua Musang, 2020

HIERARKI	2010		2015		2020	
	BIL.	HEKTAR	BIL.	HEKTAR	BIL.	HEKTAR
BP1 : Gua Musang						
Penduduk	39,659		43,570		48,235	
Lot Permainan	61	12.20	67	13.40	74	14.80
Padang Permainan	20	12.00	22	13.20	24	14.40
Padang Kejiranan	5	10.00	6	12.00	6	12.00
Taman Tempatan	1	8.00	1	8.00	2	16.00
Taman Bandaran	1	40.00	1	40.00	1	40.00
Jumlah		82.20		86.60		97.20
BP2 : Chiku						
Penduduk	32,640		35,923		39,784	
Lot Permainan	50	10.00	55	11.00	61	12.20
Padang Permainan	16	9.60	18	10.80	20	12.00
Padang Kejiranan	4	8.00	5	10.00	5	10.00
Taman Tempatan	1	8.00	1	8.00	1	8.00
Jumlah		35.60		39.80		42.20
BP3 : Bertam						
Penduduk	11,638		12,816		14,315	
Lot Permainan	18	3.60	20	4.00	22	4.40
Padang Permainan	6	3.60	6	3.60	7	4.20
Padang Kejiranan	2	4.00	2	4.00	2	4.00
Taman Tempatan	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Jumlah		11.20		11.60		12.60
BP4 : Lojing						
Penduduk	9,109		10,030		11,205	
Lot Permainan	14	2.80	15	3.00	17	3.40
Padang Permainan	5	3.00	5	3.00	6	3.00
Padang Kejiranan	1	2.00	1	2.00	2	2.00
Jumlah		7.80		8.00		8.40
JUMLAH KESELURUHAN		136.80		146.00		160.40

Sumber: Kajian Rancangan Tempatan Jajahan Daerah Gua Musang, 2009

Infrastruktur	
<i>Strategi : Menyediakan Kemudahan Infrastruktur Yang Mencukupi, Berteknologi Tinggi, Teratur Dan Efisien Bagi Mempengaruhi Serakan Pembangunan Dan Pemangkin Pada Kegiatan-Kegiatan Ekonomi Dan Sosial</i>	
i.	Cadangan Blok Perancangan Bandar Gua Musang: a. Membina kolam takungan kering (<i>dry retention pond</i>) di Kampung Cina b. Membina kolam takungan komuniti seluas 15 ekar (berdekatan bangunan IPK Gua Musang) c. Membina kolam takungan (8 ekar) berhampiran Sg. Ketil d. Membina pembetungan berpusat di Bandar Lama Gua Musang (2.45 ekar) e. Menaik taraf Loji Air Sungai Ketil (10 JLH)
ii.	Cadangan Blok Perancangan Chiku: a. Membina longkang monsun di Chiku 7 b. Membina longkang monsun di Paloh 1 dan Paloh 2 c. Menaik taraf Pencawang Pengagih Utama (PPU) Chiku d. Menaik taraf kaedah rawatan sisa pepejal di Chiku 3 kepada '<i>sanitary landfill</i>' Tahap 3 e. Membina longkang monsun di Chiku 3 f. Menaik taraf Loji Air Aring sebanyak 5 JLH (sedia ada 2.28 JLH) g. Cadangan rangkaian paip air ke gugusan FELDA Aring dan Lebir dari Loji Air Paloh
iii.	Cadangan Blok Perancangan Bertam: a. Menaik taraf Loji Air Limau Kasturi (Tambahan 5 JLH) b. Membina tangki air dan rangkaian paip keluli lembut dari Loji Air Bertam Baru ke Kg. Jerek, Kg. Tool, Kg. Perah dan perkampungan tradisional yang berdekatan
iv.	Cadangan Blok Perancangan Lojing: a. Membina '<i>intake and treatment plant</i>' di Sg. Berok (kapasiti 10 JLH) b. Membina Pencawang Pengagih Utama (PPU) baharu Lojing c. Menaik taraf Loji Air Panggung Lalat (Tambahan 3 JLH) d. Membina stesen pemancar V-Set sebanyak enam unit e. Membina mini empangan takungan kelodak di '<i>outlet</i>' sungai yang memasuki Sg. Nenggiri

5.5.3 Jajahan Kuala Krai

Aspek 1 : Guna Tanah	
<i>Strategi 1 : Menumpukan Pembangunan Secara Konsentrasi Terpilih Di Kawasan Sedia Membangun (Bukit Sireh - Guchil - Kuala Krai - Pahi) Dan Kawasan Berpotensi Utama (Dabong)</i>	
i.	Corak dan aliran perkembangan guna tanah a. Memaksimumkan tumpuan di kawasan sedia membangun iaitu di Guchil, Kuala Krai dan Pahi b. Meminimumkan pengambilan dan penukaran kawasan <i>greenland</i> iaitu kawasan hijau terutama hutan dan pertanian kepada kawasan pembangunan c. Menjadikan Bandar Kuala Krai - Guchil sebagai pusat perkhidmatan Jajahan Kuala Krai mempunyai kemudahan perbandaran d. Menjadikan kawasan Bukit Sireh - Batu Mengkebang sebagai kawasan tumpuan utama industri dan perumahan
ii.	Perubahan guna tanah utama ⊙ Membangunkan semula Bandar Kuala Krai sebagai tarikan perkhidmatan, perniagaan dan pelancongan ⊙ Membangunkan tanah KTMB di kawasan strategik Bandar Kuala Krai ⊙ Melaksanakan pengezonan bagi penambahan kawasan industri, perumahan dan perkhidmatan di Bukit Sireh dan Pahi

Strategi 2 : Mengutamakan Kawasan Koridor Terpilih Utama (Jalan Kota Baharu - Kuala Krai - Gua Musang) Dalam Pembentukan Peluang Pekerjaan Dan Kemudahan Perbandaran

- i. Menguruskan pembangunan dengan memusatkan di kawasan membangun bertujuan membentuk dan membina kemudahan perbandaran yang lebih efisien dan mudah laksana
- ii. Memperkukuhkan koridor sebagai tumpuan penggunaan tanah untuk perbandaran, kediaman, perindustrian, kelompok petempatan desa dan pertanian di lokasi berikut:
 - a. Bukit Sireh
 - b. Pahi
 - c. Limau Manis
 - d. Laloh/Sungai Siam

Strategi 3 : Melaksanakan Pembangunan Jajahan Kuala Krai Secara Mampan Dengan Mengambil Kira Kawasan KSAS

- i. Menguruskan dan memelihara kawasan KSAS yang menawarkan ciri-ciri semula jadi menarik seperti hutan, air terjun, sungai dan gunung-ganang adalah sangat penting bagi memastikan kelangsungan dan kemampanan alam kehidupan manusia, kepentingan bagi sektor pelancongan dan sumber ekonomi Jajahan Kuala Krai seperti industri burung walit, industri berasaskan sumber semula jadi dan perhutanan

Strategi 4 : Memajukan Petempatan Penduduk Berasaskan Potensi, Fungsi Dan Hierarki

- i. Mengukuhkan Bandar Kuala Krai sebagai Pusat Petempatan Utama yang memberi perkhidmatan pentadbiran dan perniagaan kepada Jajahan Kuala Krai
- ii. Menggunakan kelebihan sejarah dan warisan dengan mengukuhkan potensi dan penawaran produk bagi Bandar Kuala Krai yang pernah menjadi bandar utama di Kelantan Selatan dan Bandar keretapi serta Bandar Tangga Krai di negeri Kelantan
- iii. Menetapkan petempatan luar bandar yang berasaskan pertanian seperti RPT Mengkebang, Chuchuh Puteri, Chenulang, Sungai Pas dan lain-lain sebagai kawasan utama pertanian terutama tanaman komoditi dan tanaman buah-buahan yang dikekalkan sebagai kawasan Taman Kekal Pengeluaran Makanan (TKPM)

Aspek 2 : Pembangunan Petempatan Desa

Strategi 1 : Menggiatkan Ekonomi Kampung Terpilih Berdasarkan Potensi Sedia Ada

- i. Menggalakkan pengeluaran produk hiliran dan penyediaan prasarana
 - a. Penyediaan prasarana sokongan seperti penyediaan pusat pengumpulan hasil kampung, menyediakan pusat aktiviti penduduk untuk tujuan pengurusan hasil kampung, kemudahan ICT dan telekomunikasi untuk tujuan pemasaran
 - b. Penyediaan insentif-insentif dalam bentuk kewangan dan pelaburan oleh pihak tertentu seperti Jabatan Pertanian, KESEDAR, Majlis Tindakan Pelancongan Negeri Kelantan dan sebagainya
 - c. Penggalakan produk industri hiliran (IKS). Bagi meningkatkan penghasilan produk industri hiliran ini memerlukan sokongan dalam bentuk bantuan peralatan seperti peralatan membaiki bot, peralatan membuat keris dan tongkat, khidmat nasihat dan sebagainya
- ii. Menambah Prasarana untuk tujuan pemasaran hasil kampung di kawasan rehat dan rawat (R&R)
 - a. Penubuhan tiga buah pusat pemasaran hasil perusahaan kampung (Batu Mengkebang, Olak Jeram dan Dabong)

Strategi 2 : Meningkatkan Tahap Prasarana Dan Kemudahan Sokongan Di PPD Utama Atau Terpilih

- i. Mengetahui pasti beberapa buah PPD untuk meningkatkan kemudahan infrastruktur dan prasarananya agar sesuai dengan fungsinya sebagai PPD
- ii. Meningkatkan kemudahan infrastruktur dan prasarananya agar sesuai dengan fungsinya sebagai PPD dengan kemudahan talian internet dan telekomunikasi serta kemudahan sokongan lain
- iii. Mempunyai fungsi sebagai tempat untuk aktiviti/kegiatan ekonomi dan sosial penduduk setempat

Strategi 3 : Menggalakkan Peningkatan Imej Dan Identiti Kampung

- i. Meningkatkan imej dan identiti kampung-kampung yang terletak di pinggir laluan utama
- ii. Mewajibkan penggunaan papan tanda di setiap kampung
- iii. Memperkenalkan beberapa program pengindahan kampung seperti:
 - a. Program Kampung Angkat
 - b. Pertandingan Kampung Terindah
 - c. Pertandingan Mencipta Papan Tanda Kampung
- iv. Menggalakkan penglibatan agensi swasta dan kerajaan di dalam program-program yang bersesuaian

Strategi 4 : Menggalakkan Penggunaan Kemudahan Secara Optimum Di Kawasan Desa

- i. Mengawal penyebaran pembinaan rumah-rumah di kawasan kampung secara organik (pembangunan berselerak) oleh pihak berkuasa tempatan
- ii. Mengalakkan aktiviti kemasyarakatan dan menyediakan petempatan berhampiran kemudahan sedia ada

Aspek 3 : Pembangunan Perniagaan

Strategi 1 : Membangunkan Keperluan Ruang Lantai Dan Memperkukuhkan Aktiviti Perniagaan Mengikut Hierarki Selaras Dengan Fungsi Dan Peranan Pusat-Pusat Petempatan Di Jajahan Kuala Krai

- i. Pusat Perniagaan Utama Tahap II (Bandar Kuala Krai)
 - a. Mempunyai peranan sebagai Pusat Petempatan Utama dan pusat bandar bagi kawasan kajian
 - b. Merupakan pusat tumpuan utama aktiviti perdagangan dan perkhidmatan selain berfungsi sebagai pusat pentadbiran dan pembangunan perniagaan di Bandar Kuala Krai
 - c. Melibatkan sebanyak 666 unit perniagaan serta menawarkan barangan/perkhidmatan perniagaan tahap rendah dan sederhana bagi memenuhi permintaan penduduk setempat
- ii. Pusat Perniagaan Utama Tahap III (Dabong)
 - a. Merupakan Pusat Petempatan Kecil yang berfungsi sebagai pusat perniagaan yang menyokong peranan Bandar Kuala Krai sebagai Pusat Petempatan Utama. Tumpuan utama pembangunan perniagaan di Dabong ialah:
 - ⊙ Aktiviti perniagaan berbentuk 'higher order' (perbankan dan perkhidmatan kewangan)
 - ⊙ Pembangunan *infill* dan *redevelopment*
- iii. Pusat Perniagaan Utama Tahap IV (Guchil, Manek Urai, Pahi dan Laloh)
 - a. Membabitkan komponen kecil bagi memenuhi keperluan penduduk sekitar sahaja serta mengandungi unit-unit perkedai lama dan agak usang yang kebanyakannya tidak lagi beroperasi dan menawarkan barangan/perkhidmatan perniagaan tahap sederhana dan rendah

Strategi 2 : Membangunkan Kawasan-Kawasan Perniagaan Baharu Dan Berpotensi

- i. Kawasan Perniagaan Baharu
 - a. Membantu meningkatkan taraf ekonomi penduduk setempat serta dapat menyediakan keperluan dan perkhidmatan yang efektif dan mencukupi
- ii. Kawasan Rehat dan Rawat (R&R) di Pahi
 - a. Menjadi pemangkin dalam menjana pembangunan melalui pembentukan koridor baharu selaras dengan pelaksanaan cadangan Lebuhraya Kota Bharu - Kuala Krai

Aspek 4 : Pembangunan Perindustrian

Strategi 1 : Mengukuhkan Kebolehan Kompetitif Industri Menerusi Strategi Penstrukturan Berdasarkan Konsep Kluster Dan Bersepadu

- i. Industri Perkayuan
 - a. Memfokuskan pada hasil pengeluaran aktiviti hiliran perkayuan sebanyak 60% daripada jumlah nilai eksport kayu negara manakala 40% pula adalah dijanakan daripada aktiviti huluan perkayuan
 - b. Memberi tumpuan pada penggunaan teknologi yang moden termasuk penyelidikan dan pembangunan untuk menghasilkan produk kayu yang inovasi serta memastikan guna tenaga sektor ini mempunyai kemahiran yang tinggi
 - c. Meneruskan Amalan Pengurusan Hutan Lestari dan Program Tanaman Ladang Hutan dalam memastikan industri perkayuan negara dapat berdaya saing dan sumber kayu dapat bertahan dalam jangka masa panjang
 - d. Menyediakan insentif-insentif pelaburan yang menarik antaranya menerusi penawaran harga tanah yang lebih rendah, penetapan kadar cukai yang minimum dan pengurangan kadar utiliti
 - e. Merangsang 'innovative new partnership' dan membuka peluang kepada pelbagai aktiviti keusahawanan yang mampu memberi impak positif kepada perkembangan ekonomi Jajahan Kuala Krai
- ii. Zon Industri
 - a. Mencadangkan zon pengklusteran industri untuk memudahkan pengkhususan terhadap industri yang dibawa masuk dijalankan
 - ⊙ Pengklusteran Industri Perkayuan
 - ⊙ Pengklusteran Industri Ternakan Burung Walit
 - ⊙ Pengklusteran Industri Hiliran Makanan Berasaskan Pertanian
 - ⊙ Pengklusteran Industri Perkhidmatan

Strategi 2 : Membangunkan Kawasan-Kawasan Perindustrian Baharu Untuk Memastikan Kawasan Pembangunan Perbandaran Yang Lebih Teratur Dan Kondusif

- i. Mencadangkan kawasan perindustrian yang terancang di Daerah Batu Mengkebang bagi menarik kedatangan pelabur selain mewujudkan satu persekitaran perbandaran yang lebih tersusun dan komprehensif

Strategi 3 : Mengoptimumkan Zon Perindustrian Sedia Ada Dan Menekankan Kawalan Pembangunan Secara Menyeluruh

- i. Program Pemutihan Industri
 - a. Melaksanakan pemutihan kepada industri-industri asas tempatan yang telah lama beroperasi di atas tanah pertanian terutamanya industri berasaskan perkayuan
 - b. Meminta industri-industri yang telah dikenal pasti agar membuat permohonan ubah syarat tanah, permohonan kebenaran merancang dan pendirian bangunan

Aspek 5 : Pelancongan
<i>Strategi 1 : Menaik Taraf Kualiti Produk Pelancongan Utama Melalui Penambahan Kemudahan Dan Aktiviti Sokongan</i> i. Pelancongan berasaskan sosiobudaya masyarakat dan sejarah (Tembikar Mambong di Kampung Mambong) a. Membangunkan bengkel perusahaan dengan bahan binaan kekal yang komprehensif dilengkapi dengan kemudahan stor simpanan, ruang pembakaran, ruang pameran dan cenderahati, ruang terbuka untuk pengunjung mempelajari asas membuat tembikar b. Menyediakan papan tanda dan pintu gerbang c. Menaik taraf aksesibiliti ke kawasan pelancongan d. Melaksanakan promosi melalui media percetakan dan laman sesawang
<i>Strategi 2 Menaik Taraf Produk Pelancongan Yang Berpotensi</i> i. Pelancongan ekologi (<i>River Cruise</i> Kuala Krai - Dabong) a. Menaik taraf jeti dan bot penumpang b. Menyediakan jadual penyelenggaraan berkala c. Membina laman web khas dan dipautkan pada laman web PBT dan Kementerian Pelancongan Malaysia ii. Pelancongan Tarbiyah Islam (Madrasah Muhammadiyah Pondok Sungai Durian) a. Menyediakan sekolah pengajian pondok moden yang dilengkapi pelbagai infrastruktur b. Menyediakan program dan pakej yang mampu menarik pelancong tempatan dan luar untuk menyertai sekolah ini sama ada bagi jangka pendek atau panjang iii. Pelancongan Agro (Krai Eco Park) a. Menaik taraf unit-unit bangunan ternakan walit supaya lebih komprehensif dan mesra alam b. Menyediakan ruang pemprosesan untuk aktiviti hiliran mengikut Aspek Perancangan Premis Pemprosesan Baharu c. Menyediakan ruang barangan cenderahati dan pameran
<i>Strategi 3 : Memperkukuhkan Produk Pelancongan Sebagai 'Unique Selling Proposition' Melalui Pakej Serta Kaedah Promosi Menarik Dan Berdaya Saing</i> i. Pakej 1 : Program Inap Desa ii. Pakej 2 : Kembara Pencinta Alam iii. Pakej 3 : Program Agropelancongan
<i>Strategi 4 : Memperkukuhkan Produk Pelancongan Melalui Penyediaan Dan Peningkatan Kemudahan Sokongan Pelancongan</i> i. Menaik taraf tahap kemudahsampaian dan kemudahan perhubungan lalu lintas yang lebih meluas (Jalan Gua Musang - Kuala Krai dan Jeli - Dabong, stesen keretapi dan jeti di Kuala Krai dan Mambong) a. Tahap kemudahan pengangkutan awam b. Rangkaian perhubungan bersepadu c. Jeti dan bot penumpang yang dilengkapi ciri-ciri keselamatan d. Papan penunjuk arah pada jarak 10 km, 1 km dan 300 m sebelum destinasi ii. Menyediakan <i>Tourist One Stop Centre</i> (R&R Pahi, hotel/rumah tumpangan, stesen keretapi) iii. Menyediakan laman web yang bertujuan mempromosikan produk-produk pelancongan

Strategi 5 : Mempertingkatkan Usaha-Usaha Pemasaran Serta Promosi Kepada Pelancong Domestik Dan Antarabangsa

- i. Mengambil bahagian dalam pameran atau karnival pelancongan
- ii. Meningkatkan penyediaan sumber-sumber maklumat pelancongan dan menyebarkan bahan-bahan maklumat ini ke pusat penerangan pelancongan, R&R, lapangan terbang dan agensi pelancongan
- iii. Mengadakan program *Familiarization Tour* kepada wartawan, penulis, jurugambar dan para operator pelancongan dari dalam dan luar negeri

Aspek 6 : Perumahan

Strategi 1 : Menyediakan Unit-Unit Rumah Yang Mencukupi Berdasarkan Permintaan Dan Pasaran Semasa Serta Profil Sosioekonomi Penduduk

- i. Mencadangkan kawasan perumahan baharu dan perumahan secara *infill* di kawasan-kawasan berikut:
 - a. Batu Mengkebang
 - b. Kampung Keluat
 - c. Bukit Sireh
 - d. Keroh
 - e. Kampung Sepuluh
 - f. RPT Mengkebang
 - g. Kuala Krai
 - h. Pahi
- ii. Mencadangkan perumahan mampu milik bagi menempatkan semula penduduk setinggan yang mendirikan rumah di rizab JKR, KTMB dan JPS
 - a. Bukit Sireh
 - b. Kuala Krai
 - c. Pahi

Strategi 2 : Menyediakan Kawasan Perumahan Di Lokasi Yang Sesuai

- i. Membentuk unit kejiwaan di Kampung Keluat bagi mengawal dan menyelaras pembangunan perumahan
- ii. Membangunkan perumahan di pusat petempatan utama (Kuala Krai dan Pahi) dan dibangunkan secara bercampur (perumahan, perniagaan dan kemudahan masyarakat)
- iii. Menentukan densiti pembangunan perumahan bagi menjamin pembangunan yang lebih terkawal selaras dengan ciri-ciri pembangunan sekitar

KAWASAN	DENSITI	JENIS RUMAH
Pusat Pertumbuhan Utama: Kuala Krai	Densiti sederhana 20-40 unit/ekar	Sesebuah, berkembar, teres dan pangsa
Pusat Petempatan Kecil: Pahi	Densiti sederhana rendah 12-20 unit/ekar	Sesebuah, berkembar dan teres
Kawasan Perkampungan Tradisional	Densiti rendah <12 unit/ekar	Sesebuah dan kampung
Kawasan Pertanian	Densiti rendah <12 unit/ekar	Kampung dan pertanian

Strategi 3 : Mengurangkan Risiko Banjir Di Kawasan Petempatan

- i. Meningkatkan infrastruktur di kawasan petempatan yang berisiko banjir (Jalan Jirat, Kampung Hamzah dan Taman Bukit Sireh)
 - a. Kolam takungan
 - b. Ban dan pintu air
 - c. Sistem perparitan

Strategi 4 : Mempertingkatkan Kemudahan Infrastruktur Asas Di Petempatan Semula Setinggan

- i. Meningkatkan infrastruktur bagi mengatasi banjir berterusan (Kampung Gatal dan Kampung Batu Jong)
 - a. Sistem saliran dan perparitan
 - b. Jalan raya

Aspek 7 : Kemudahan Masyarakat

Strategi 1 : Membangunkan Kemudahan Masyarakat Yang Tertumpu Di Petempatan-Petempatan Utama Sedia Ada

- i. Menggalakkan pembangunan kemudahan masyarakat di Bandar Kuala Krai, Guchil, Bukit Sireh dan Pahi

Strategi 2 : Meletakkan Kemudahan Di Jalan-Jalan Utama Dan Kemudahsampaian

- i. Kemudahan Pendidikan (Mukim Telekong, Batu Mengkebang dan Pahi)
- ii. Kemudahan Kesihatan
 - a. Hospital (Mukim Pahi)
 - b. Klinik 1 Malaysia dan Klinik Desa (Bandar Kuala Krai dan Keroh)
- iii. Kemudahan Keselamatan
 - a. Ibu pejabat polis (Kuala Krai)
 - b. Balai polis dan pondok polis (Mukim Kuala Nal, Batu Mengkebang dan Enggong)
 - c. Balai bomba dan penyelamat (Utara Batu Mengkebang)
 - d. Jabatan Perkhidmatan Awam (Pahi)
- iv. Perpustakaan Desa (RPT Mengkebang)

Strategi 3 : Menggalakkan Pembangunan Pusat Pendidikan Tinggi

- i. Membangunkan institut latihan kemahiran atau cawangan pusat pengajian tinggi bagi menjana pembangunan ekonomi dan sosial penduduk setempat di Pahi

Strategi 4 : Menaik Taraf Kemudahan Sedia Ada Bagi Meningkatkan Kualiti Hidup Penduduk

- i. Kemudahan Pendidikan
 - a. Sekolah menengah (Bandar Kuala Krai, Batu Mengkebang dan RPT Bahagia)
 - b. Sekolah rendah (Bandar Kuala Krai, Batu Mengkebang, Sungai Nal, RPT Sg. Pas dan RPT Bahagia)
- ii. Kemudahan Kesihatan (RPT Mengkebang, Sempadan Selatan Machang, RPT Sg. Pas dan RPT Bahagia)
- iii. Masjid (RPT Chenulang dan RPT Bahagia)

Strategi 5 : Menyediakan Taman Perkuburan Baharu Yang Lebih Bersepadu (Kampung Keluat Dan Sempadan Kampung Sepuluh)

Aspek 8 : Landskap Dan Rekreasi

Strategi 1 : Mengukuhkan Imej Dan Menaik Taraf Kawasan Rekreasi Di Pusat Bandar Kuala Krai

- i. Meningkatkan imej landskap Pusat Bandar Kuala Krai
- ii. Mewujudkan kawasan hijau di pinggir jalan utama di pusat bandar
- iii. Menyediakan kemudahan landskap bagi tujuan pengindahan kawasan dan meningkatkan imej rupa bandar, kemudahan pejalan kaki serta menyokong aplikasi 'Bandar Selamat'
- iv. Menaik taraf kawasan rekreasi pinggir Sungai Kelantan di Pusat Bandar Kuala Krai
- v. Menaik taraf Tangga Bradley bagi menggalakkan aktiviti pelancongan dan mengekalkan monumen bersejarah
- vi. Menaik taraf Taman Tasik Kuala Krai

Strategi 2 : Mewujudkan Kawasan R&R Di Pusat Petempatan Terpilih

- i. Mewujudkan kemudahan di Pahi untuk berehat/aktiviti keluarga bagi pengunjung luar/pelancong untuk singgah berehat
- ii. Mewujudkan ruang perniagaan bagi mempromosikan produk dan hasil tempatan
- iii. Memelihara dan menyerlahkan budaya setempat

Aspek 9 : Infrastruktur Dan Utiliti

Strategi 1 : Mengemas Kini Dan Menambah Baik Sistem Bekalan Air Kepada Sistem Yang Lebih Berkesan

- i. Menggantikan paip air dari jenis *Asbestos Cement* (AC) anggaran sepanjang 180 km kepada paip jenis *Mile Steel* (MS) bagi seluruh Jajahan Kuala Krai untuk mengurangkan kadar kehilangan air
- ii. Menaik taraf loji air Pahi daripada kapasiti pengeluaran 16 JLH kepada 26 JLH bagi menampung keperluan penduduk yang semakin bertambah
- iii. Menaik taraf loji sedia ada di Tualang kepada kolam takungan untuk menyedut bekalan air mentah bagi menampung bekalan untuk masa akan datang dan mengurangkan risiko banjir semasa musim tengkujuh
- iv. Membina tangki air di kawasan strategik sekitar Bandar Kuala Krai

Strategi 2 : Menaik Taraf PMU Sedia Ada Bagi Memenuhi Keperluan Bekalan Elektrik Pada Masa Akan Datang

- i. Menaik taraf PMU Bukit Sireh daripada 60 MVA kepada 120 MVA bagi memenuhi keperluan sehingga tahun 2020

Strategi 3 : Menggunakan Sistem Pembentukan Yang Lebih Efisien Dan Moden

- i. Mencadangkan sistem pembentukan berpusat di Bandar Kuala Krai bagi memenuhi keperluan pembentukan sehingga tahun 2020

Strategi 4 : Membaik Pulih Sistem Saliran Sedia Ada Bagi Mengurangkan Masalah Banjir Dan Pengairan Pertanian Di Jajahan Kuala Krai

- i. Membaik pulih Sungai Kelantan dan sistem saliran sedia ada di seluruh Jajahan Kuala Krai sebagaimana Kajian Pelan Induk Saliran Bandar Kuala Krai bagi mengatasi masalah banjir
- ii. Mengguna kaedah penuaian air hujan di seluruh kawasan pembangunan di Jajahan Kuala Krai

Strategi 5 : Menggalakkan Penduduk Di Jajahan Kuala Krai Melaksanakan Kitar Semula Di Kediaman

- i. Melaksanakan program kitar semula di kediaman penduduk bagi memudahkan sistem pengurusan sisa pepejal dan mengurangkan kepadatan sisa pelajar oleh domestik

5.5.4 Jajahan Jeli

Aspek : Pembangunan Dan Penggunaan Tanah

Strategi : Menjadikan Jajahan Jeli Sebagai Jajahan Yang Mempunyai Perancangan Guna Tanah Yang Teratur Dan Mampan Selaras Dengan Fungsinya Sebagai Bandar Pendidikan Yang Syumul Dengan Menyediakan Kediaman Yang Selesa, Kemudahan Yang Mencukupi Dan Perkhidmatan Yang Berkualiti

- i. Pusat Petempatan
 - a. Membangunkan Pusat Petempatan Utama Bandar Jeli sebagai Bandar Pentadbiran bagi Jajahan Jeli selain membaiki imej Bandar Jeli supaya menjadi lebih teratur, tersusun dan menarik
 - b. Menumpukan kawasan perniagaan Bandar Jeli di tepi jalan utama (Laluan Persekutuan 4) berhampiran dengan Politeknik Jeli
 - c. Membangunkan Pusat Petempatan Kecil Ayer Lanas sebagai pusat kediaman yang akan dilengkapi dengan pelbagai kemudahan asas untuk keperluan penduduk setempat
 - d. Membangunkan Pusat Petempatan Kecil Gemang sebagai Bandar Universiti di mana ia berdekatan dengan Universiti Malaysia Kelantan (UMK) dan juga Politeknik Jeli
 - e. Menggalakkan aktiviti-aktiviti perniagaan dan perkhidmatan di Pekan Gemang supaya menjurus ke arah menyediakan keperluan-keperluan asas untuk pelajar dan kakitangan universiti.
 - f. Membangunkan Pusat Petempatan Kecil Lubok Bongor, Batu Melintang dan Kuala Balah sebagai pekan-pekan yang memberi perkhidmatan asas kepada penduduk setempat selain berfungsi sebagai pekan persinggahan memandangkan ianya terletak di laluan utama untuk keluar dan masuk ke pusat petempatan dan jajahan lain
- ii. Perniagaan dan Pengkomersialan
 - a. Memperluas dan membangunkan pusat perdagangan sedia ada di Bandar Jeli di tepi jalan utama (Laluan Persekutuan 4) yang berhampiran dengan Politeknik Jeli
 - b. Memperluas dan membangunkan pusat perdagangan sedia ada bagi Ayer Lanas di tepi jalan utama (Laluan Persekutuan 4) yang juga merupakan tapak pasar atau pusat komersial sedia ada
 - c. Membangunkan pusat perdagangan baharu Gemang di tepi jalan utama (Laluan Persekutuan 4) iaitu di sekitar kawasan R&R Jeli sedia ada yang juga berdekatan dengan UMK
- iii. Perindustrian
 - a. Mengelompokkan aktiviti perindustrian sedia ada di Bandar Jeli di tapak cadangan baharu (Taman Perindustrian IKS) dengan tumpuan diberikan kepada aktiviti industri perkayuan dan perabot serta produk kraf kayu, rotan dan buluh
 - b. Memperkenalkan Taman IKS Ayer Lanas sebagai penempatan kluster aktiviti perindustrian berasaskan produk pertanian dan juga produk makanan halal, di samping berfungsi sebagai pusat bagi pengumpulan dan pemasaran hasil pertanian

5.6 RINGKASAN CADANGAN PUSAT PERTUMBUHAN DAN LOKASI PROJEK-PROJEK UTAMA DI WILAYAH KELANTAN SELATAN

Jadual 5.20: Ringkasan Cadangan Pusat Pertumbuhan Dan Lokasi Projek-Projek Utama Di Wilayah Kelantan Selatan

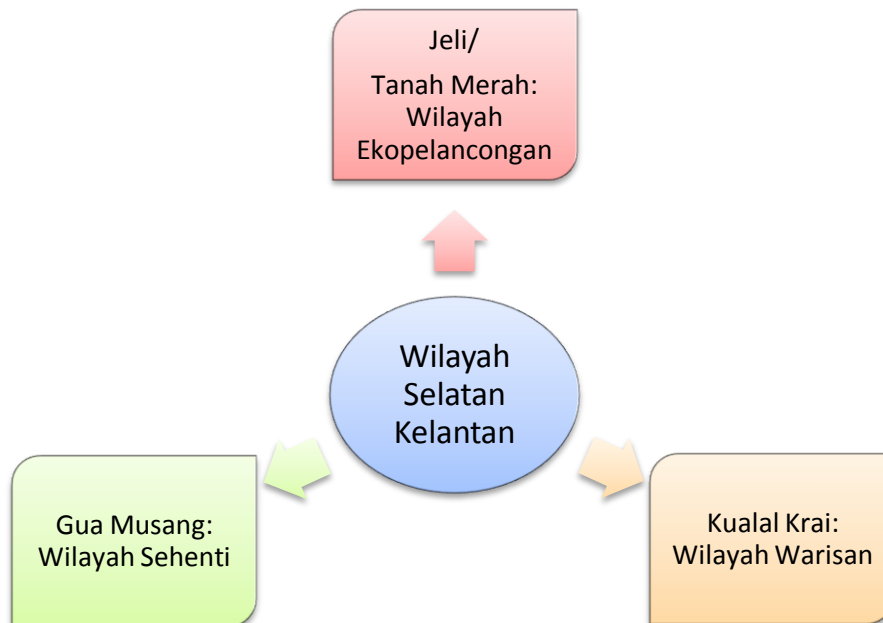
JAJAHAN	TUMPUAN PEMBANGUNAN	PUSAT PERTUMBUHAN	NAMA PROJEK	LOKASI PROJEK
Gua Musang	Pelancongan/Pusat pembangunan pertanian komersial/Industri berasaskan sumber asli dan mineral	Pusat Separa Wilayah Negeri: ⊙ Gua Musang	⊙ Projek Ekopelancongan ⊙ Tanah Tinggi Pos Sigar	Lojing
			⊙ Taman Pertanian ⊙ Sayuran ⊙ Florikultur Tanah Tinggi	Lojing
		Pusat Petempatan Utama: ⊙ Lojing ⊙ Chiku	⊙ Sekolah Sukan (Berasrama)	Lojing
			⊙ Ekopelancongan	Gua Musang
		Pusat Petempatan Kecil ⊙ Bertam ⊙ Limau Kasturi ⊙ Sungai Terah ⊙ Pulai ⊙ Renok Baru	⊙ Kawasan rehat dan rekreasi ⊙ Pengangkutan Bersepadu	Gua Musang
			⊙ Taman Herba dan Biotek	Gua Musang
			⊙ Taman Pengeluaran ⊙ Pemprosesan hasil ternakan	Gua Musang
			⊙ Kawasan penanaman koko	Gua Musang
			⊙ Ternakan integrasi ladang kelapa sawit	FELDA Chiku dan FELDA Aring
			⊙ Kluster industri hasil pertanian dan bioteknologi ⊙ Produk makanan	Bandar Chiku 3 Renok Baru
			⊙ Kluster industri perkhidmatan kenderaan ⊙ Kerja kejuruteraan	Gua Musang
Kuala Krai	Pelancongan/Pertanian/Pusat perdagangan berasaskan ternakan burung walit	Pusat Petempatan Utama: ⊙ Tanah Merah	⊙ Taman industri perabot berasaskan kayu getah	Kuala Krai
			⊙ Kawasan perindustrian baru	Batu Mengkebang
		Pusat Petempatan Kecil: ⊙ Manik Urai ⊙ Dabong ⊙ Pahi ⊙ Guchil ⊙ Kemubu ⊙ Labok	⊙ Taman Negeri Gunung Stong	Dabong
			⊙ Taman Negeri Nenggiri	Dabong
			⊙ Lembah Ternakan Daging	Slow Temiang
			⊙ Hospital baharu	Kuala Krai
			⊙ Perusahaan tembikar	Kg. Mambong
			⊙ Projek tanaman limau madu	RPT Chenulang
			⊙ Pusat pemasaran pertanian/produk perusahaan kampung	⊙ Pahi ⊙ Olak Jeram ⊙ Dabong

JAHAHAN	TUMPUAN PEMBANGUNAN	PUSAT PERTUMBUHAN	NAMA PROJEK	LOKASI PROJEK
			⊙ Pusat komuniti (ruang niaga/dewan/padang awam/ICT/perpustakaan mini/TADIK)	⊙ RPT Chenulang ⊙ RPT Mengkebang ⊙ RPT Temalir ⊙ Bukit Sireh
Jeli	Pelancongan/Pusat perindustrian, institusi dan perkhidmatan	Pusat Petempatan Utama: ⊙ Jeli Pusat Petempatan Kecil: ⊙ Ayer Lanas ⊙ Gemang ⊙ Lubok Bongor ⊙ Batu Melintang ⊙ Kuala Balah	⊙ Kompleks pengeluaran tilapia	Pergau
			⊙ Zon pengeluaran hasil ternakan ayam	Jeli
			⊙ Pembangunan koko	Jeli
			⊙ Ladang satelit tanaman herba	Jeli
			⊙ Kampus Cawangan UMK	Gemang
			⊙ Taman perindustrian kecil perkayuan dan perabot	Jeli
			⊙ Taman perindustrian kecil produk pertanian dan makanan halal	Ayer Lanas
Tanah Merah	Agropelancongan	Pusat Petempatan Utama: ⊙ Tanah Merah Pusat Petempatan Kecil: ⊙ Gual Ipoh ⊙ Bukit Bunga	⊙ Pelancongan dan perniagaan sempadan	Bukit Bunga
			⊙ Pembangunan koko	Tanah Merah
			⊙ Ternakan integrasi ladang kelapa sawit	FELDA Kemahang

5.7 CADANGAN HALA TUJU WILAYAH KELANTAN SELATAN

Rajah 5.4 : Cadangan Hala Tuju Wilayah Kelantan Selatan

5.7.1 Jajahan Gua Musang Sebagai Wilayah Sehati

Membaik pulih/ Menambah baik	⊙ Perbandaran ⊙ Petempatan utama ⊙ Sistem perhubungan (stesen keretapi, jalan utama dari Kuala Lumpur) ⊙ Tasik Ketitir: Ikon pusat rekreasi (tambah kedai dan infrastruktur) ⊙ Taman Negara ⊙ Gua Madu ⊙ Taman Etnobotanik ⊙ KESEDAR INN ⊙ Ladang kelapa sawit
Membina	⊙ Pusat komersial (pertanian dan sumber asli & mineral) ⊙ Pembangunan industri di Koridor Gua Musang - Chiku ⊙ Sistem pengangkutan & pengurusan lalu lintas ⊙ Pusat rekreasi moden dan selesa di Kolam Air Panas Sungai Mering & Sungai Ber ⊙ Kawasan rehat dan rawat ⊙ Pusat membeli belah (pasar raya) seperti Giant ⊙ Pelabuhan darat ⊙ Hotel /inap desa

5.7.2 Jajahan Kuala Krai Sebagai Wilayah Warisan

Membaik pulih/ Menambah baik	⊙ Jalan utama ⊙ Muzium ⊙ Zoo mini ⊙ Stesen keretapi ⊙ Tangga Bradley ⊙ Pengangkutan awam ⊙ Ladang kelapa sawit ⊙ Industri, produk & promosi pelancongan ⊙ Imej & identiti desa ⊙ Ekonomi desa
Membina	⊙ Kluster industri yang lebih luas (perkayuan, burung walit, produk hiliran, perkhidmatan) ⊙ Perkampungan Kebudayaan Kelantan ⊙ Pusat pelancongan ⊙ Pusat Rekreasi Air Terjun Gunung Stong ⊙ Gerai-gerai moden di setiap tempat menarik ⊙ Inap desa

5.7.3 Jajahan Jeli Dan Jajahan Tanah Merah Sebagai Wilayah Ekopelancongan

Membaik pulih/ Menambah baik	⊙ Imej & identiti Bandar Tanah Merah ⊙ Kawasan & aktiviti perniagaan ⊙ Industri desa ⊙ Jalan utama ⊙ Pengangkutan awam ⊙ Kampung Orang Asli ⊙ Tasik Pergau ⊙ Pusat membeli belah Bukit Bunga ⊙ Lata Janggut ⊙ Lata Renyok ⊙ Kolam Air Panas Jeli
Membina	⊙ Pusat pemasaran industri desa ⊙ Koridor pelancongan warisan & alam semula jadi ⊙ Pusat rekreasi di air terjun ⊙ Gerai-gerai moden di setiap tempat menarik ⊙ Inap desa yang selesa ⊙ Rangkaian kerjasama pintar & inovatif

5.8 PENUTUP

Wawasan KESEDAR adalah untuk bertindak sebagai peneraju utama kepada pembangunan Wilayah Kelantan Selatan ke arah menjadikannya sebagai sebuah wilayah luar bandar dinamik dan termaju di Malaysia dengan pembangunan ekonomi berdaya maju, penduduk makmur, sihat serta selesa dan persekitaran lestari. Ia dilihat boleh dicapai melalui dasar pembangunan berasaskan pembangunan wilayah, pertumbuhan dan pewujudan nilai, pengagihan yang adil dan saksama.

Strategi-strategi pembangunan yang ditetapkan membentuk asas bagi pembangunan spatial Wilayah Kelantan Selatan yang terancang serta pembentukan dasar-dasar sektoral sehingga tahun 2030. Rangka kerja pembangunan spatial wilayah yang dibangunkan dalam bahagian ini menyediakan asas pada satu perancangan menyeluruh bagi Wilayah Kelantan Selatan untuk menyusun aktiviti yang lebih bersepadu dan mampan terutamanya dalam koridor nasional dan subnasional yang merangkumi aspek perancangan strategik seperti dasar nasional dan dasar negeri, perancangan wilayah, pembangunan spatial, fizikal dan sosioekonomi yang meliputi kajian dalam konteks negara dan antarabangsa.

Strategi pembangunan spatial dan fizikal bagi Wilayah Kelantan Selatan selain daripada menterjemahkan dasar-dasar nasional seperti Wawasan 2020, Pelan Transformasi Ekonomi Luar Bandar, Pelan Induk Pembangunan Luar Bandar, Koridor Ekonomi Pantai Timur (ECER) dan Rancangan Struktur Negeri Kelantan perlu juga mengambil kira strategi jajahan-jajahan yang membentuk Wilayah Kelantan Selatan. Kesemua jajahan ini telahpun menjalankan kajian Rancangan Tempatan Jajahan masing-masing. Justeru, strategi pembangunan spatial dan fizikal Wilayah Kelantan Selatan memerlukan kajian lanjutan yang lebih terperinci sebagai usaha untuk menyelaraskan strategi pembangunan sedia ada di peringkat negeri, wilayah dan jajahan.

BAB 6

KERANGKA TERAS INISIATIF STRATEGIK KESEDAR

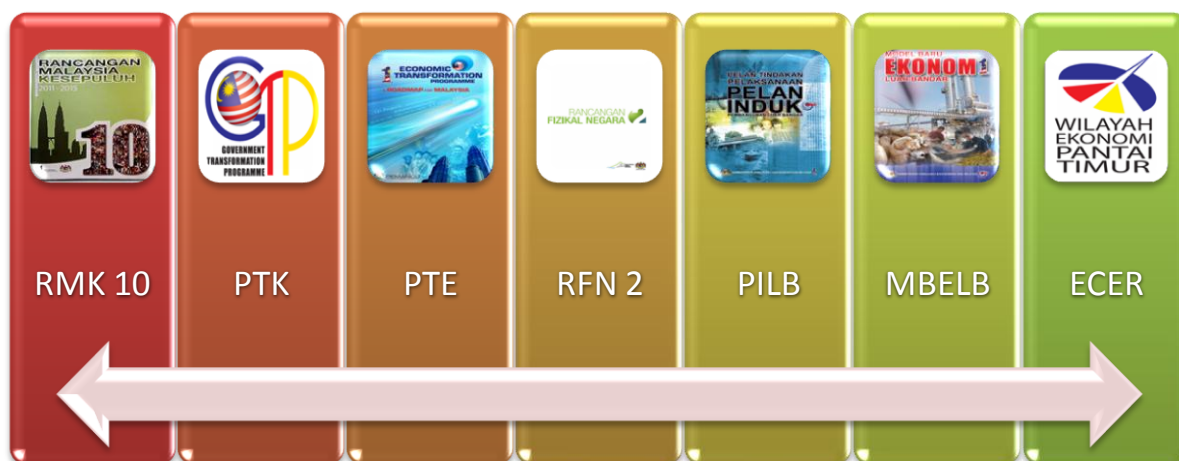
Laporan Akhir

**PELAN INDUK PEMBANGUNAN
WILAYAH KELANTAN SELATAN
2030**

BAB 6

KERANGKA TERAS INISIATIF STRATEGIK KESEDAR

6.0 DASAR-DASAR ASAS PENGUBALAN INISIATIF STRATEGIK

Rajah 6.1: Dasar-Dasar Utama Nasional

TERAS INISIATIF STRATEGIK

Memperkasakan organisasi dan memperkukuhkan sistem penyampaian

Memangkin ekonomi berdaya tahan dan berdaya saing

Mempertingkatkan keupayaan dan membentuk modal insan berpengetahuan, berkemahiran dan berprestasi tinggi

Membentuk masyarakat yang sejahtera, dinamik dan produktif

Membangunkan infrastruktur dan kemudahan awam yang menyeluruh, lengkap dan mudah dicapai

Mengurus dan melestari transformasi syumul

Rajah 6.2: Teras Inisiatif Strategik

6.1 TERAS INISIATIF STRATEGIK

TERAS 1:

MEMPERKASAKAN ORGANISASI DAN MEMPERKUKUHKAN SISTEM PENYAMPAIAN

FOKUS	OBJEKTIF
Kepemimpinan Dinamik	⊙ Menerapkan daya kepemimpinan diri bersifat dinamik di kalangan warga kerja ⊙ Memantapkan kemahiran kepemimpinan organisasi ⊙ Membentuk kepemimpinan yang berintegriti, berefikasi dan berinovasi
Warga Kerja	⊙ Mempasakkan nilai-nilai murni di kalangan warga kerja ⊙ Memantapkan kemahiran empat dimensi insan di kalangan warga kerja ⊙ Memastikan peningkatan penguasaan pengurusan yang berterusan di kalangan warga kerja ⊙ Membentuk warga kerja yang berkualiti dan berprestasi tinggi ⊙ Melahirkan warga kerja yang kompeten, berdaya saing dan berintegriti
Kewangan	⊙ Membentuk dan mengukuhkan peranan jawatankuasa kewangan KESEDAR ⊙ Mempertingkatkan tahap efikasi dalam pentadbiran dan pengurusan kewangan ⊙ Mengenal pasti sumber berpotensi bagi menyokong pertumbuhan kewangan KESEDAR ⊙ Mempersiapkan KESEDAR ke arah organisasi yang berdikari
Sistem	⊙ Memantapkan sistem pengurusan KESEDAR ⊙ Memperkukuhkan peraturan dan prosedur-prosedur KESEDAR bagi mendukung tadbir urus dinamik ⊙ Memperkasakan tahap efikasi pengurusan KESEDAR ⊙ Mempersiapkan KESEDAR untuk mengurus transformasi dan cabarannya ⊙ Meletakkan asas untuk melonjakkan pengurusan KESEDAR sebagai model pengurusan pembangunan wilayah dan komuniti bertaraf global
Perundangan	⊙ Memperkasakan fungsi, peranan dan pengurusan Unit Undang-undang KESEDAR ⊙ Memperkukuhkan fungsi dan peranan KESEDAR terhadap pembangunan Wilayah Kelantan secara berfokus ⊙ Memajukan saranan perundangan yang menyumbang pada usaha membangunkan Wilayah Kelantan Selatan secara dinamik dan berpotensi mencapai status maju

FOKUS	OBJEKTIF
Latihan dan Kemahiran	⊙ Melahirkan modal insan yang berkemahiran, kompetitif, berprestasi tinggi dan berkelas pertama ⊙ Membentuk modal insan yang memiliki daya tahan dan daya saing yang tinggi
Kreativiti dan Inovasi	⊙ Memupuk modal insan yang kreatif dan inovatif ⊙ Menggilap potensi modal insan dengan meneroka ilmu dan menguasai kemahiran baharu sebagai asas pembentukan masyarakat pengeluar dan pencipta ⊙ Memperkasakan modal insan dengan keupayaan mengurus cabaran transformasi

TERAS 4:

MEMBENTUK MASYARAKAT YANG SEJAHTERA, DINAMIK DAN PRODUKTIF

FOKUS	OBJEKTIF
Pembangunan Kepemimpinan Komuniti	⊙ Menyediakan kepimpinan yang berintegriti, berpandangan jauh dan berupaya menguasai perubahan ⊙ Memperkasakan daya kepimpinan komuniti melalui pemantapan ilmu dan kemahiran ⊙ Memperkukuhkan peranan kepimpinan komuniti sebagai agen penggerak transformasi dalam menyediakan persekitaran sosial yang sihat dan kondusif ⊙ Mempersiapkan pelapis kepimpinan yang bersedia dan berkeupayaan tinggi untuk mengurus transformasi bersama ahli komuniti
Pembangunan Komuniti	⊙ Menyediakan kehidupan sejahtera untuk masyarakat dengan melaksanakan agenda pembangunan komuniti secara menyeluruh dan seimbang ⊙ Membangunkan komuniti yang mengutamakan penghayatan agama, pendidikan seimbang, perpaduan dan keharmonian serta kemahuan menerima dan memacu perubahan ⊙ Menetapkan fikrah dan usaha secara kolektif untuk membentuk identiti komuniti KESEDAR yang dikagumi dan menjadi model rujukan

FOKUS	OBJEKTIF
Sistem Perhubungan dan Pengangkutan Awam	⊙ Membangunkan sistem perhubungan dan pengangkutan awam secara berfokus dan intensif ke arah menyediakan persekitaran sosioekonomi yang berkualiti dan maju ⊙ Mempertingkatkan kualiti infrastruktur dan pengangkutan awam yang memenuhi keperluan semasa dan jangka masa panjang ⊙ Mengutamakan kemampanan dan kualiti alam sekitar dalam melaksanakan pembangunan perhubungan awam dan sistem pengangkutan awam
Bekalan Elektrik	⊙ Menyediakan bekalan elektrik yang memenuhi keperluan pembangunan setempat dan pengisian fasa transformasi menjelang 2030 ⊙ Mempertingkatkan mutu bekalan elektrik yang menyeluruh meliputi penempatan kampung, kawasan pedalaman, bandar-bandar serta kawasan industri yang sedang dan akan dibangunkan
Bekalan Air	⊙ Mempergiatkan pembangunan infrastruktur bekalan air yang menyeluruh meliputi pembangunan rawatan dan pengagihan air (loji rawatan, rangkaian paip dan kemudahan takungan) ⊙ Mengutamakan bekalan air bersih dan berkualiti yang mencukupi untuk masyarakat ⊙ Memenuhi keperluan bekalan air untuk pembangunan setempat dan pengisian fasa transformasi menjelang 2030
Telekomunikasi	⊙ Memperkukuhkan pengurusan KESEDAR melalui penggunaan ICT secara meluas dalam sistem pengurusan dan pentadbiran ⊙ Mempertingkatkan perkhidmatan telekomunikasi yang dapat memenuhi keperluan semasa dan fasa transformasi menjelang 2030 ⊙ Membuat persediaan bagi merealisasikan matlamat membangunkan koridor multimedia di Wilayah Kelantan Selatan
Perparitan dan Saliran	⊙ Membangunkan sistem perparitan dan saluran yang bersepadu serta menyeluruh untuk menjamin masyarakat menikmati kehidupan yang selamat dan sejahtera ⊙ Mempertingkatkan kesedaran masyarakat terhadap kepentingan pemeliharaan saluran dan penyelenggaraan parit dan mengamalkan sikap cintakan kebersihan dan alam semula jadi ⊙ Meneroka dan mengguna pakai teknologi terkini dan mencapai piawaian antarabangsa dalam mengurus masalah, sumber dan potensi air bagi pembangunan semasa dan pengisian fasa transformasi menjelang 2030
Kemudahan Sosial	⊙ Menyedia dan memperlengkapkan Wilayah Kelantan Selatan dengan infrastruktur dan kemudahan awam yang bersepadu, berkualiti dan menyeluruh ⊙ Mentransformasi Wilayah Kelantan Selatan sebagai sebuah wilayah yang lebih tersusun serta pembangunan infrastruktur dan kemudahan awamnya mencapai piawaian sebuah negara/wilayah maju

TERAS 6:
MENGURUS DAN MELESTARI TRANSFORMASI SYUMUL

FOKUS	OBJEKTIF
Pendekatan Tadbir Urus Dinamik dan Bernilai Tambah	⊙ Mengenal pasti pendekatan strategik untuk memperkasakan peranan KESEDAR sebagai sebuah agensi pembangunan wilayah yang berdaya saing ⊙ Memantapkan tahap efikasi pentadbiran dan pengurusan KESEDAR dengan matlamat mencapai piawaian bertaraf dunia menjelang 2030
Imej dan Kredibiliti	⊙ Meningkatkan imej Wilayah Kelantan Selatan dengan penyediaan infrastruktur lengkap, moden dan berteknologi terkini serta pengukuhan kualiti hidup masyarakat secara menyeluruh
Penyertaan Kolektif	⊙ Menggembleng usaha melalui penglibatan menyeluruh komuniti Wilayah Kelantan Selatan bersama KESEDAR dalam memacu transformasi
Identiti dan Model Mithali	⊙ Menterjemahkan model pemacuan transformasi mengikut acuan Islam-glokal

6.2 FASA TINDAKAN INISIATIF STRATEGIK

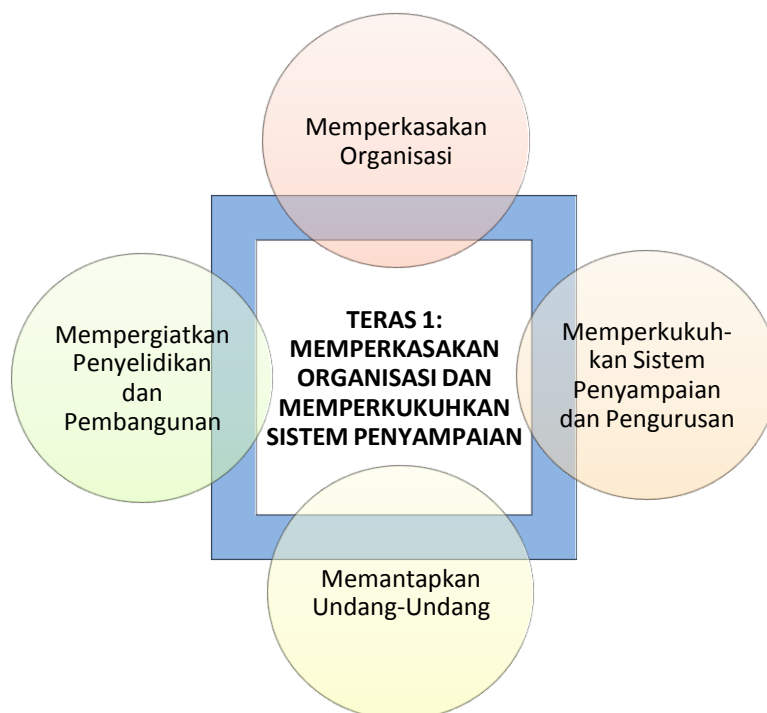
Rajah 6.3: Fasa Tindakan

6.3 DIMENSI MEKANISME PELAKSANAAN INISIATIF STRATEGIK

Rajah 6.4: Dimensi Mekanisme Pelaksanaan Inisiatif Strategik

6.4 PECAHAN FOKUS STRATEGI

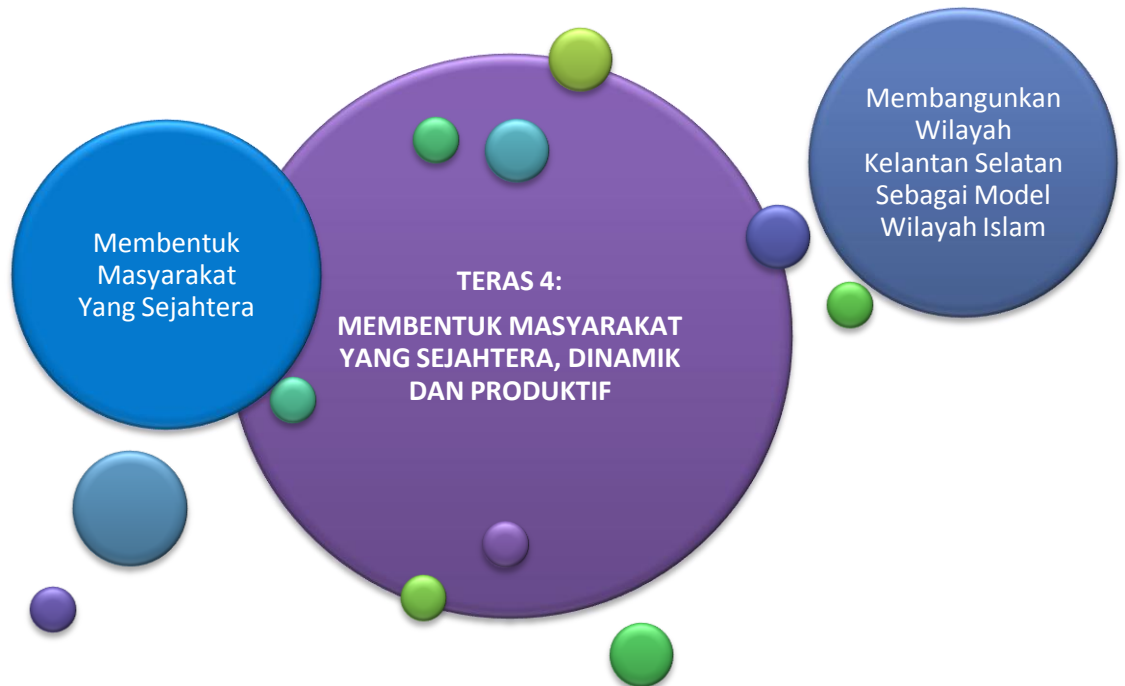
Rajah 6.5: Teras 1: Memperkasakan Organisasi Dan Memperkukuhkan Sistem Penyampaian

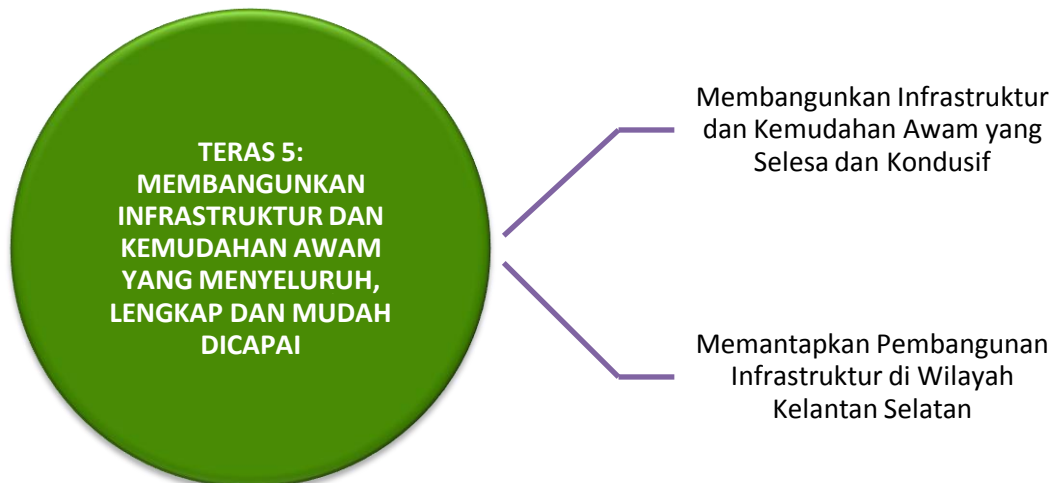
Rajah 6.6: Teras 2: Memangkin Ekonomi Berdaya Tahan Dan Berdaya Saing

Rajah 6.7: Teras 3: Mempertingkatkan Keupayaan Dan Membentuk Modal insan Berpengetahuan, Berkemahiran Dan Berprestasi Tinggi

Rajah 6.8: Teras 4: Membentuk Masyarakat Yang Sejahtera, Dinamik Dan Produktif

Rajah 6.9: Teras 5: Membangunkan Infrastruktur Dan Kemudahan Awam Yang Menyeluruh, Lengkap Dan Mudah Dicapai

Takrifan “*Quick Wins*” dalam konteks ini merujuk pada pada inisiatif-inisiatif yang mana hasilnya dapat dijangka dalam masa kurang setahun dan dalam pelbagai bentuk pulangan seperti peningkatan sambutan masyarakat, tambahan hasil, peningkatan produktiviti, pemantapan imej dan kecekapan tadbir urus.

Jadual 6.1 : Cadangan Program Quick Wins Untuk Wilayah Kelantan Selatan

BIL.	BIDANG	PROGRAM	JANGKAAN PULANGAN	PELAKSANA
1.	Memperkasakan Organisasi	⊙ Menerapkan visi, misi dan budaya kerja yang kolektif di kalangan warga kerja KESEDAR melalui “multimedium” sedia ada (program bulanan, portal dan penerbitan) ⊙ Melaksanakan siri program latihan pembangunan kepimpinan (kepimpinan peringkat pengurusan dan eksekutif) ⊙ Menyediakan warga kerja dengan kemahiran-kemahiran berimpak bagi membolehkan usaha transformasi dilakukan dengan berkesan: ▪ Kemahiran pembinaan dan pemantapan sendiri ▪ Kemahiran mengurus insan dan organisasi secara holistik ▪ Kemahiran penyelidikan, pemikiran analitikal dan perhubungan awam yang berkesan ⊙ Menjenama imej KESEDAR sebagai pemacu utama transformasi Wilayah Kelantan Selatan	Peningkatan kecekapan dan produktiviti pada tahap minimum 20%	KESEDAR
2.	Memacu Penghayatan Masyarakat	⊙ Mengaktifkan Hari Bertemu Pelanggan ⊙ Melaksanakan aktiviti/program meningkatkan sumbangan ummah melalui : ▪ Tanggungjawab sosial ummah ▪ Turun padang/jelajah ▪ Ziarah ▪ Gotong royong ⊙ Mengaktifkan masyarakat dalam <i>Community-Based Programme (CBP)</i> ⊙ Memperluaskan program penerangan dan promosi secara berkesan bagi meningkatkan kesedaran, penerimaan dan penyertaan secara kolektif	⊙ Pengurangan minimum 50% aduan ⊙ Peningkatan 30% penyertaan masyarakat	KESEDAR: ⊙ Unit Perhubungan Awam ⊙ Bahagian Pembangunan Masyarakat ⊙ Pejabat-pejabat Wilayah Bersama: ⊙ KKLW ⊙ Majlis Daerah

BIL.	BIDANG	PROGRAM	JANGKAAN PULANGAN	PELAKSANA
3.	Memperkukuhkan Modal Insan Dan Komuniti	⊙ Menerapkan nilai-nilai Islam dalam program-program pembangunan insan ⊙ Memanfaatkan Pusat ICT sedia ada dan memperluaskan rangkaian serta kemudahannya ⊙ Menawarkan Skim Pembangunan Potensi Modal Insan: ▪ Tajaan kursus pengajian atau kemahiran kepada 25 individu yang layak ▪ Tawaran kursus vokasional secara percuma kepada 25 individu terpilih ⊙ Memohon kuota pelajar seluruh Malaysia sebanyak sekurang-kurangnya 10% daripada jumlah pemohon ke Kolej Poly-Tech Mara dari pantai timur ke KESEDAR ⊙ Membangunkan Program Pembangunan Kepemimpinan Komuniti Secara Bersiri ⊙ Menggalakkan JKKK membangunkan kampung dengan mencari sumber-sumber tempatan yang berpotensi untuk dibangunkan (1 Desa 1 Industri) ⊙ Menaja program kepemimpinan rakan sebaya dan belia bagi mengaktifkan golongan tersebut dalam aktiviti bermanfaat serta berpotensi mempengaruhi kelompok remaja/belia memiliki sahsiah mulia serta daya kepemimpinan ⊙ Memperkukuhkan institusi kekeluargaan melalui Program Keluarga Sakinah ⊙ Menganjurkan Program Sumbangan Ummah yang meliputi amalan hidup sihat ⊙ Melaksanakan program pemerksaan kebajikan warga emas, anak yatim dan miskin tegar (bantuan kewangan bulanan) ⊙ Melaksanakan Program Pemerksaan Diri ▪ Islam sebagai cara hidup ▪ Kerohanian dan sahsiah ▪ Pendidikan ▪ Kreativiti dan inovasi ▪ Teknologi dan saintifik ▪ Daya berdikari	⊙ Peningkatan bilangan dari segi kesedaran, penerimaan, penglibatan dan penghayatan terhadap program-program yang dianjurkan ⊙ Peningkatan bilangan peserta/pelanggan berbanding sasaran ⊙ Pembentukan 50 orang modal insan berpengetahuan, berkemahiran dan berprestasi tinggi ⊙ Minimum 100 belia yang boleh dibentuk ke arah insan-insan mithali pelbagai bidang	KESEDAR: ⊙ Bahagian Pembangunan Masyarakat ⊙ Bahagian Teknologi Maklumat Bersama: ⊙ KKLW ⊙ Kerajaan Negeri ⊙ KBS ⊙ UPEN ⊙ MAIK ⊙ Jabatan Pendidikan ⊙ JPK ⊙ JKM ⊙ KEMAS ⊙ Pejabat Tanah Jajahan ⊙ Syarikat-syarikat korporat dan swasta

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR)
Pelan Induk Pembangunan Wilayah Kelantan Selatan Sehingga 2030

5.	Menyegerakan Inisiatif Anjakan Paradigma	⊙ Mengenal pasti “<i>anchor entities</i>” di kalangan warga Kelantan berjaya di kalangan sektor awam, sektor swasta, akademik, ikhtisas, NGO, politik dan persada global untuk menjadi validator pada masa depan pembangunan Wilayah Kelantan Selatan	⊙ Perbincangan permulaan dengan minimum 30 sasaran untuk memulihkan daya potensi pembangunan di Wilayah Kelantan Selatan	⊙ KESEDAR Bersama: ⊙ KKLW ⊙ Kerajaan Negeri ⊙ Agensi Pusat
----	--	---	--	---

HALA TUJU TRANSFORMASI KESEDAR 2014-2030

Laporan Akhir

PELAN INDUK PEMBANGUNAN WILAYAH KELANTAN SELATAN 2030

BAB 7

HALA TUJU TRANSFORMASI KESEDAR 2014-2030

7.0 PENGENALAN

Dalam usaha untuk menetapkan Hala Tuju Baru Wilayah Kelantan Selatan 2030, pengukuhan dan pemerkasaan KESEDAR adalah penting kerana ia berperanan sebagai agen transformasi utama bagi merealisasikannya. Justeru, penggubalan Peta Jalan Hala Tuju Transformasi KESEDAR 2014-2030 adalah relevan dan menepati prasyarat-prasyarat yang perlu dipenuhi bagi meletakkan KESEDAR pada landasan yang tepat untuk membawa perubahan secara menyeluruh, berobjektif dan strategik.

7.1 TERAS UTAMA PADA PENGGUBALAN PETA JALAN HALA TUJU TRANSFORMASI KESEDAR 2014-2030

- i. Asas-Asas Pertimbangan Dalam Cadangan Model Hala Tuju Transformasi KESEDAR
 - a. Memahami status, kekangan dan potensi untuk merealisasikan transformasi berdasarkan penilaian pada fungsi hubungan hala tuju baru Wilayah Kelantan Selatan yang turut melibatkan KESEDAR iaitu dari segi kepemimpinan, warga kerja, sistem, iklim, kapasiti, imej, potensi dan faktor-X.
 - b. Memanfaatkan kekuatan, kelebihan dan keunikan budaya masyarakat Kelantan untuk sama-sama menggerakkan transformasi secara kolektif.
 - c. Mempergiatkan usaha untuk semua pihak menerima gagasan transformasi bagi Wilayah Kelantan Selatan dan menyumbang peranan ke arah merealisasikannya.
 - d. Merangka dan melaksanakan perancangan secara komited berdasarkan hasil kajian yang memberi gambaran landskap pengurusan dan pembangunan sosioekonomi semasa Wilayah Kelantan Selatan yang berpotensi dimajukan secara dinamik.

- e. Memegang pada pendirian optimis bahawa KESEDAR berupaya mencipta transformasi selama mana ia terpelihara daripada impak signifikan faktor-faktor luar kawalan dan luar jangkaan.
- f. Mengutamakan pendekatan yang berorientasikan Islamik dalam pengurusan, perancangan dan pelaksanaan bagi memacu transformasi pengurusan yang dinamik dan dalam kerangka yang menepati prinsip integriti, adil, menyeluruh, seimbang dan mengharapkan berkat Allah.

Rajah 7.1: Asas-Asas Pertimbangan Dalam Cadangan Model Hala Tuju Transformasi

ii. Unsur-Unsur Transformasi Islam Untuk KESEDAR

Menyuntik unsur-unsur transformasi Islam terdiri daripada *hijrah* (pemindahan), *takwin* (pembentukan), *tajdid* (pembaharuan), *islah* (pembaikan), *ihya'* (penyemarakkan), *taghyir* (pengubahan) dan *tabdil* (penggantian) yang dapat memperkukuhkan akauntabiliti, semangat berpasukan, kapasiti dan hasil kerja berprestasi tinggi serta istiqomah dalam membuat penambahbaikan secara menyeluruh dan berterusan serta transformasi yang bersifat dinamik. **(Rajah 7.2).**

Rajah 7.2: Unsur-Unsur Transformasi Islam Untuk KESEDAR

Berdasarkan pada teras-teras utama berkenaan, Peta Jalan Hala Tuju KESEDAR 2014-2030 dikategorikan pada empat fasa iaitu:

Rajah 7.3: Peta Jalan Hala Tuju KESEDAR 2014-2030

Rajah 7.4: Perincian Peta Jalan Hala Tuju Transformasi KESEDAR

BIBLIOGRAFI

- Abu Hasan Omar. (1972). *The Need for an Integrated Approach to Regional Development Planning in West Malaysia*. Kuala Lumpur : Malaysian Centre for Development Studies.
- Anwar, A. (2005). *Ketimpangan Pembangunan Wilayah dan Perdesaan : Tinjauan Kritis*. Bogor : P4Wpress.
- Burki, S.J.&Ul Haq, M. (1981). Meeting Basic Needs: An Overview. *World Development* 9 : 13-17.
- Chenery, M., Ahluwalia, M.S., Bell, C.L.G., Duloy, O. & Jolly, R. (1974). *Redistribution with Growth*. London : Oxford University Press.
- China, Chengdu Investment Promotion Commission. (2013). *2013 Chengdu Investment Guide*. Chengdu : Chengdu Municipal Investment Promotion Commission
- Dewar, D., Todes, A. & Watson, V. (1986). *Regional Development and Settlement Policy : Premise and Prospects*. London: Allen & Unwin.
- FELDA Global Ventures Holdings Berhad. *Annual Report 2012*. Kuala Lumpur : FELDA.
- Friedmann, J. (1966). *Regional Development Theory: A Case Study of Venezuela*. Cambridge.
- Friedmann, J. (1981). Regional Planning for Rural Mobilization in Africa. *Rural Africana* 12:3-19.
- Friedmann, J. & Weaver, C. (1979). *Territory and Function*. London: Edward Arnold.
- Glasson, J. (1991). *Pengenalan Perancangan Wilayah: Konsep, Teori dan Amalan*. Terj. Ahris Yaakup. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Glasson, J. Marshall, T. (2007). *Regional Planning*. London : Routledge.
- Hasnah Ali, (1991). *Ekonomi Wilayah : Teori dan Amalan*. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Haughton, G. dan Counsell, D. (2004). *Regions, Spatial Strategies and Sustainable Development*. London : Routledge.
- Highlands and Islands Enterprise. (2013). *The Highlands and Islands in Numbers*.
- Hoover, E.M. (1975). *An Introduction to Regional Economics*. New York : Alfred A. Knopf. Inc.
- Iskandar Regional Development Authority (IRDA). (2011). *Operating Plan 2012-2015*. Kuala Lumpur : Iskandar Regional Development Authority (IRDA).
- Iskandar Regional Development Authority (IRDA). (2011). *Blueprint 2010-2030 for Iskandar Malaysia*. Kuala Lumpur : Iskandar Regional Development Authority (IRDA).

- Iskandar Regional Development Authority (IRDA). (2011). *Five Year Progress Report*. Kuala Lumpur : Iskandar Regional Development Authority (IRDA).
- Johari Mat. (1983). *Regional Development in West Malaysia : A Comprehensive Effectiveness Study of JENGKA, DARA, KEJORA and KETENGAH*. Kuala Lumpur : Institut Tadbiran Awam Negara Malaysia.
- Kamaruddin Ngah & Rahmat, A.M. (1991). *Pengenalan Perancangan Pembangunan Wilayah, Pulau Pinang* : Penerbit Universiti Sains Malaysia.
- Khazanah Nasional. (2006). *Perancangan Pembangunan Komprehensif Untuk Wilayah Ekonomi Johor Selatan 2006-2025*. Kuala Lumpur : Khazanah Nasional.
- Koperasi Permodalan FELDA Malaysia Berhad (2011). *Penyata Kewangan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2010*. Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Institut Tadbiran Awam Malaysia (INTAN). (1982). *Laporan Tahunan*. Kuala Lumpur : Institut Tadbiran Awam Malaysia (INTAN).
- Malaysia. (2011). Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia. *Piawaian Semasa Bagi Guru dan Bilangan Kelas*. Diakses pada 5 Februari 2014 daripada <http://www.townplan.gov.my>.
- Malaysia. (2011). Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia. *Piawaian Semasa Bagi Hospital, Klinik Kesihatan Dan Klinik Desa*. Diakses pada 5 Februari 2014 daripada <http://www.townplan.gov.my>.
- Malaysia. (2013). Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia. *Piawaian Semasa Yang Ditetapkan Oleh Jabatan Pendidikan Kelantan*. Diakses pada 6 Februari 2014 daripada <http://www.townplan.gov.my>.
- Malaysia, Jabatan Perancang Kelantan. (2005). *Laporan Peperiksaan Rancangan Struktur Negeri Kelantan 2003-2020*. Kota Bharu : Jabatan Perancang Kelantan.
- Malaysia. (2009). Jabatan Perangkaan Malaysia. *Unjuran Pekerjaan Mengikut Industri Bagi Negeri Kelantan Tahun 2009*. Diakses pada 4 Februari 2014 daripada <http://www.statistics.gov.my>.
- Malaysia, Jabatan Perangkaan Malaysia. (2010). *Laporan Kiraan Permulaan*. Putrajaya : Jabatan Perangkaan Malaysia.
- Malaysia, Jabatan Perangkaan Malaysia. (2012). *Bank Data Negeri/Daerah*. Putrajaya : Jabatan Perangkaan Malaysia.
- Malaysia. (2014). Kementerian Kesihatan Malaysia. *Jumlah Katil Semasa 2014*. Diakses pada 7 Februari 2014 daripada <http://www.moh.gov.my>.
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR). (1984). *Indicative Regional Plan*. Gua Musang : Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR). (2011). *Laporan Tahunan 2011*. Gua Musang : Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan (KESEDAR).

- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). (2008). *Maklumat Asas FELDA 2008*. Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). (2009). *Maklumat Asas FELDA 2009*. Kuala Lumpur: Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). *2010 Corporate Report : Boundless Expanse*. Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). (2012). *Maklumat Asas FELDA 2012*. Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). (2012). *Program Kerja 2012 : Merealisasikan Transformasi*. Kuala Lumpur: Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA). (2013). *Pelan Integriti FELDA 2013*. Kuala Lumpur : Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA).
- Malaysia, Majlis Daerah Gua Musang. (2009). *Rancangan Tempatan Jajahan Gua Musang*. Gua Musang : Majlis Daerah Gua Musang.
- Malaysia, Majlis Daerah Jeli. (2012). *Rancangan Tempatan Jajahan Jeli 2020 (Jilid I & Jilid II)*. Jeli : Majlis Daerah Jeli.
- Malaysia, Majlis Daerah Kuala Krai. (2012). *Rancangan Tempatan Kuala Krai 2020 (Jilid I & Jilid II)*. Kuala Krai : Majlis Daerah Kuala Krai.
- Malaysia, Majlis Daerah Tanah Merah. (2011). *Rancangan Tempatan Jajahan Tanah Merah 2010-2020 (Laporan Penempatan & Strategi Pembangunan)*. Tanah Merah : Majlis Daerah Tanah Merah.
- Malaysia, Unit Perancang Ekonomi. (1976). *Rancangan Malaysia Ketiga (1976-1980)*. Kuala Lumpur : Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri.
- Malaysia, Unit Perancang Ekonomi. (2013). *Fakta dan Maklumat Sosioekonomi Malaysia 2013*. Putrajaya : Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri.
- Massey, D. (1982). Enterprise Zones: A Political Issue. *International Journal of Urban and Regional Research*, 6(3) : 429-434.
- Mondragon Corporation. (2012). *Annual Report 2012*. Mondragon : Mondragon Corporation.
- Perloff, H.S., Dunn Jnr, E.S., Lampard, E.E., Muth, R.F. (1960). *Regions, Resources and Economic Growth*. Baltimore : John Hopkins University Press.
- Perloff, H.S. (1968). Key Features of Regional Planning. *Journal of American Institute of Planners*. May 1968, 854-866.
- UKM Pakar Runding. (2012). *Kajian Sosioekonomi Penduduk Dalam Wilayah Lembaga Kemajuan Kelantan Selatan*. Laporan Akhir.

Sinar Harian. (2012, 10 April), Projek Perumahan Agropolitan Untuk Generasi Kedua KESEDAR.

Streeter, P. (1981). *Development Perspectives*. London : MacMillan.

Stohr, W.B. & Taylor, D.R.F. (1981). *Development from Above or Below?, The Dialectical of Regional Planning in Developing Countries*. Chichester : John Wiley & Sons.

Weitz, R. (1972). Social Planning in Rural Regional Development : The Israeli Experience. *International Social Development Review*, No. 4, pp 57-72.

Wheeler, S, M. (2002). The New Regionalism : Key Characteristics of an Emerging Movement. *Journal of the American Planning Association*, No. 68, 267-278.

LAMPIRAN 1

PELAKSANAAN GIS DAN PEMBINAAN PANGKALAN DATA SPATIAL KESEDAR (PERANCANGAN, LATIHAN, DATA, PERISIAN DAN PERKAKASAN)

PERANCANGAN

Untuk menjayakan projek GIS, suatu perancangan yang baik hendaklah dilakukan. Dalam banyak keadaan, organisasi yang memilih sistem GIS akan membelanjakan wang yang banyak untuk mendapatkan teknologi, data dan staf tanpa mengetahui dengan tepat apa yang diperlukan daripada sistem. Sebenarnya, perkara tugas utama adalah terlebih dahulu menentukan keperluan GIS untuk organisasi daripada peringkat permulaan lagi melalui suatu jadual perancangan yang baik.

Perancangan sebahagian besar dilakukan di dalam organisasi itu sendiri oleh pasukan teras (*core team*). “Core Team” terdiri daripada konsultan, pengurus projek dan ahli-ahli daripada jabatan berlainan dalam KESEDAR. Jabatan-jabatan yang akan menggunakan sistem GIS hendaklah secara terus terlibat dalam proses perancangan. Jika ini tidak berlaku, kemungkinan besar sistem yang hendak dibangunkan itu akan menemui kegagalan dan tidak mematuhi keperluan pengguna. Pihak konsultan biasanya hanya membimbing staf organisasi tertentu pada peringkat perancangan dan implementasi dan tidak boleh melakukan perancangan secara bersendirian.

Projek GIS adalah usaha jangka panjang dan komitmen yang bersungguh-sungguh dalam perancangan diperlukan yang melibatkan masa dan kewangan. Perancangan akan mengambil masa lebih kurang enam bulan sehingga satu tahun bagi mengkaji dan meneliti keperluan organisasi sebelum GIS dapat dilaksanakan. Perkara ini perlu dilakukan secara berterusan selepas proses pelaksanaan. Mengikut amalan, 10 peratus daripada jumlah keseluruhan kos sistem diperlukan bagi memulakan kerja-kerja perancangan.

PROGRAM LATIHAN

Sebaik sahaja pasukan GIS dapat dikenal pasti dan dikumpulkan, suatu taklimat dan seminar mengenai teknologi GIS hendaklah diadakan. Ini merupakan suatu acara latihan

bagi menerangkan tentang teknologi GIS. Taklimat dan seminar akan menggariskan tentang proses perancangan dan menerangkan mengenai peranan serta tanggungjawab masing-masing.

Kaedah mempelajari memahami perisian GIS biasanya dilakukan secara beransur-ansur. Seorang pekerja yang mempunyai kelayakan daripada universiti tanpa mengira latar belakang bidang pengkhususan dapat mempelajari dan menggunakan perisian aplikasi asas dalam masa beberapa bulan sahaja.

Bagi membantu proses latihan GIS, KESEDAR hendaklah memulakannya dengan pendekatan “*out of the box*”, iaitu menggunakan perisian yang dibeli tanpa perlu melakukan “*customisation*”. Ramai yang telah mengakui bahawa fungsi-fungsi sistem GIS berjalan dengan baik, atau sekurang-kurangnya cukup untuk penggunaan dalam operasi masing-masing. Pendekatan ini dapat menjimatkan masa dan wang dan dengan itu membuatkan sasaran pelaksanaan menjadi kenyataan.

Pihak konsultan GIS akan mengenal pasti kursus-kursus latihan yang sesuai. Dengan itu, terdapat keperluan untuk membuat “analisis keperluan latihan” bagi mengetahui tentang tahap keperluan staf dan pendekatan program latihan.

KEPERLUAN ASAS

- i. Semua staf KESEDAR hendaklah tahu menggunakan perisian berasaskan Windows.
- ii. Pentadbiran Jaringan GIS “*GIS Network Administration*”: Staf yang mengikuti latihan ini hendaklah terdiri daripada mereka yang berpengalaman dalam pembangunan aplikasi dan pentadbiran pangkalan data “Oracle/SQL Server” serta pentadbiran sistem operasi Windows atau sistem-sistem lain yang berkaitan.
- iii. Latihan secara menyeluruh: tidak digalakkan untuk memberi latihan kepada semua kakitangan pasukan GIS melalui kursus serupa. Sebenarnya pasukan GIS akan menggabungkan pelbagai kemahiran (pentadbiran, juru ukur, juru komputer dan lain-lain). Dengan itu, latihan hendaklah diberi secara individu bagi membina kemahiran masing-masing.

- iv. Terdapat juga keperluan untuk memberi bimbingan secara berterusan dan mengulang kaji selepas penyerahan sistem.

DATA

Data merupakan komponen paling asas yang akan menentukan sama ada projek GIS itu berjaya atau gagal. Pelaburan sebenar untuk GIS adalah bagi mendapatkan data, bukan perkakasan atau perisian. Kos data GIS boleh mencecah kepada jutaan ringgit atau melebihi 60 peratus daripada kos keseluruhan GIS.

Pelaksanaan GIS juga bergantung sama ada data yang sesuai telah sedia ada atau perlu disusun dari peringkat permulaan. Mana-mana data seperti peta-peta yang berketepatan tinggi, peta bergeokod, peta kadaster berdigit dan data spatial yang lain boleh digunakan untuk menganalisis GIS.

Banyak masa akan diperlukan untuk proses migrasi data (pengumpulan, pengesahan dan pertukaran format). Data-data yang berkualiti dan berketepatan tinggi adalah penting. Untuk mempercepatkan proses penyediaan data, maka kontrak boleh diberi kepada kotraktor GIS untuk proses ini atau fasa implementasi. Pada peringkat pelaksanaan, “*Pilot Data*” diperlukan bagi menguji lari pakej perisian GIS.

PERKAKASAN

Industri komputer sentiasa mengeluarkan produk yang baharu dalam masa beberapa bulan sahaja. Pastikan bahawa komputer yang dibeli itu dapat ditingkatkan keupayaannya. Pemproses yang laju atau memori yang besar akan mempercepatkan proses analisis GIS.

PENJANAAN DATA GIS (PENDIGITAN DARIPADA IMEJ):

- i. Fotograf udara - Memberi imej resolusi tinggi tetapi kos penyediaan data agak tinggi.
- ii. Imej satelit - Memberi imej yang sesuai dengan kos yang sederhana
 - a. Landsat – resolusi 15m/30m/70m
 - b. Digital Globe - Quickbird: resolusi 0.7m
 - c. Imej-imej lain - IKONOS or SPOT 5

PERISIAN GIS

i. ESRI ArcGIS

Perisian ini merupakan satu daripada pakej GIS yang mudah digunakan memberi asas pada semua keupayaan. Perisian ini terbahagi pada tiga peringkat: *ArcView*, *ArcEditor* dan *ArcInfo* dengan *extension* pilihan bagi menyesuaikan pelbagai keperluan organisasi tertentu.

Jika digunakan untuk pendigitan data, transformasi data berdigit ke dalam format GIS, *georeferencing*, kemas kini data *geoprocessing*, eksport dan penyebaran data. Kecekapan asas dalam menangani data GIS boleh dibina dalam masa 5-7 minggu.

ii. Perisian *Open Source* (Perisian GIS percuma)

Terdapat beberapa pakej perisian yang berguna dan boleh diperoleh daripada internet tetapi tidak memberi pakej yang lengkap untuk keperluan organisasi seperti, *GISWindow*. Perisian GIS memberi keupayaan asas menangani data.

PERKAKASAN – SPEFIKASI STESEN KERJA:

Spesifikasi Minimum:

- i. 2.8 GHz processor
- ii. 4GB Ram
- iii. 500 GB Hard Drive
- iv. DVD Re-writer
- v. 21" TFT monitor

KERJA LAPANGAN – PEMETAAN BERGERAK (MOBILE)

Sistem komputer mudah alih telah membawa banyak perubahan asas terhadap cara maklumat geografi digunakan dengan keupayaan membawa kerja-kerja kita ke mana-mana. Pembetulan/pengesahan data di lapangan dapat menjimatkan masa dan mengelak daripada masalah selisih semasa pemindahan data. Di samping itu integrasi dengan sistem GPS dapat membuatkan kerja-kerja, seperti pengesahan data GIS menjadi lebih pantas dan tepat.

Pemetaan Mobil - Perisian:

- i. ESRI ArcPad; Perisian Mobil GIS digunakan dalam unit-unit mudah alih atau PC tablet
- ii. Perisian ini memudahkan kita membuat kutipan data dan mengemas kini data.
- iii. Latihan: dua atau tiga minggu

Pemetaan Mobil – Perkakasan:

Unit-unit mudah alih hendaklah mempunyai sekurang-kurangnya 512MB ROM dan mempunyai slot untuk penambahan memori.

Trimble Recon (Rugged PDA): Accuracy 5-10m, waterproof

- i. *Dell Axim X51v-624 (PDA): Accuracy 10m*
- ii. *Rugged Tablet PC: Accuracy 5-10m*

Pemetaan Web

GIS pada masa ini telah meningkatkan keupayaan aplikasi untuk pengagihan/penyebaran peta-peta menggunakan WEB atau dalam intranet organisasi. Server induk kekal mengawal pangkalan data dengan memberi akses data kepada staf sendiri di mana sahaja.

ALIRAN KERJA UNTUK MEMBINA DATA SPATIAL

